

**La construcció discursiva
del procés independentista
de Catalunya en el diari *El
País***

Jordi Ortiz de Antonio

Tutor/a: Teun Van Dijk
Seminari 104: Llengües en entorns socials

Curs 2013-2014

**Universitat
Pompeu Fabra**
Barcelona

Facultat
de Traducció
i Interpretació

“Pues bien, señores; yo sostengo que el problema catalán, como todos los parejos a él, que han existido en otras naciones, es un problema que no se puede resolver, que sólo se puede conllevar, y al decir esto, conste que signífico con ello, no sólo que los demás españoles tenemos que conllevarnos con los catalanes, sino que los catalanes también tienen que conllevarse con los demás españoles.”

ORTEGA Y GASSET, José (1990). *Ortega y Gasset: discursos políticos*. Madrid: Alianza Editorial, p. 231.

ABSTRACT

VERSIÓ CATALANA

La Catalunya del 2014 ha emprès un procés per la independència de caire social i eminentment cívic. El present treball analitza la construcció discursiva que fa el diari *El País* d'aquest procés i els seus protagonistes, seguint el paradigma de l'anàlisi crítica del discurs (ACD) de Wodak, Fairclough i Van Dijk. La particularitat del nacionalisme espanyol i el seu discurs deslegitimador en el moment present han fet que l'anàlisi d'aquest discurs adquireixi una gran actualitat. La hipòtesi de què parteix el treball consisteix a considerar que l'independentisme català comporta el trencament de la nació espanyola i que no té cabuda dins de la Constitució de 1978. El corpus per a l'anàlisi discursiva d'aquest estudi es basa en un recull de vint-i-vuit editorials que cobreixen un període de quinze mesos, des del gener de 2013 fins a l'abril de 2014. La metodologia que s'ha emprat en aquest treball és, per un costat, l'anàlisi lèxica, que consta de dues parts: una anàlisi quantitativa dels editorials per obtenir els mots clau més freqüents i una anàlisi qualitativa de les col·locacions de substantius, verbs i adjectius que defineixen cada mot clau. Per un altre costat, s'ha dut a terme una anàlisi argumentativa dels editorials sobre la declaració de sobirania i la consulta. Els resultats obtinguts mostren un discurs deslegitimador de la independència, molt crític amb els seus protagonistes, europeïsta i amb una crida al diàleg i al consens per resoldre aquesta qüestió, sota el marc constitucional espanyol.

Paraules clau: Catalunya, independència, anàlisi crítica del discurs, anàlisi lèxica, anàlisi argumentativa, editorial, El País

ENGLISH VERSION

2014-Catalonia undertook an eminently social and civilised process to independence. This paper analyses the discursive construction made by *El País* of this process and its main characters, within the Wodak, Fairclough and Van Dijk's critical discourse analysis (CDA) paradigm. Due to specificities of Spanish nationalism and its delegitimating speech this discourse analysis is a very current issue. The hypothesis of this paper focuses on the consideration that Catalan independence may break the Spanish nation and thus it has no place in the 1978 Spanish Constitution. Twenty-eight leading articles covering a fifteen-months period, from January 2013 until April 2014, constitutes the corpus of this analysis. The methodology applied in this paper is based on lexical and argument analysis. On the one hand, lexical analysis was made in two parts: a quantitative analysis of the most frequent keywords and then a qualitative analysis of nouns, verbs and adjectives collocations that define each keyword. On the other hand, an argument analysis of the Catalan people declaration of sovereignty and of the independence referendum. The results show a delegitimating anti-independence, highly critical of the process characters, and European discourse which appeals to dialogue and consensus, under the Spanish constitutional framework.

Keywords: Catalonia, independence, critical discourse analysis, lexical analysis, argument analysis, leading article, El País

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ.....	3
2. CONTEXT.....	6
3. OBJECTIUS, HIPÒTESI I METODOLOGIA	10
3.1. Objectius generals.....	10
3.2. Hipòtesi.....	11
3.3. Metodologia.....	11
4. CORPUS LINGÜÍSTIC.....	13
4.1. Descripció del corpus	13
4.1.1. <i>Esdeveniments d'anàlisi</i>	15
4.2. Anàlisi quantitativa del corpus: freqüències lèxiques	16
5. MARC TEÒRIC	19
5.1. El nacionalisme espanyol: principis bàsics	19
5.1.1. <i>Nació i identitat nacional</i>	19
5.1.2. <i>Nacionalisme d'Estat</i>	20
5.1.3. <i>Nacionalisme espanyol</i>	22
5.2. Anàlisi del discurs	28
5.2.1. <i>Ideologia i discurs</i>	28
5.2.2. <i>Anàlisi crítica del discurs</i>	29
5.2.2.1. EL QUADRAT IDEOLÒGIC DE VAN DIJK: ELLS VS NOSALTRES.....	31
5.2.2.2. LEGITIMACIÓ I DESLEGITIMACIÓ IDEOLÒGICA.....	32
5.2.2.3. L'ANÀLISI LÈXICA	33
5.3. L'argumentació i la persuasió: l'editorial.....	34
5.3.1. <i>El discurs periodístic i ideologia</i>	34
5.3.2. <i>L'argumentació i la persuasió</i>	35
5.3.2.1. L'ARGUMENTACIÓ COM A ACTE DE PARLA	35
5.3.2.2. IMPLICATURA I PRESSUPOSICIÓ.....	36
5.3.2.3. ARGUMENTS I FAL·LÀCIES	38
5.3.2.4. EL DISCURS PERSUASIU A LA PREMSA.....	39
5.3.3. <i>L'editorial: el diari com a actor polític i social</i>	39
6. ANÀLISI LÈXICA	41
6.1. L'opció independentista	41
6.1.1. <i>La qüestió catalana com a problema per a la sobirania del poble espanyol</i>	41
6.1.2. <i>El sobiranisme com a etiqueta del procés</i>	41

6.1.2.1. EL PROCÉS CAP A LA INDEPENDÈNCIA	41
6.1.2.2. SOBIRANISME, INDEPENDENTISME, SECESSIÓ I AUTODETERMINACIÓ.....	44
6.1.2.3. DECLARACIÓ DE SOBIRANIA.....	46
6.1.2.4. EXEMPLES DISCURSIUS: L'ESTAT PROPI, LA VIA CATALANA, EL CATN I L'ANC..	47
6.1.3. <i>La consulta per la independència</i>	48
6.2. Catalunya i el <i>nacionalismo excluyente</i>	49
6.2.1. <i>El nacionalisme a Catalunya</i>	49
6.3. Artur mas i el govern de la Generalitat	51
6.3.1. <i>Artur Mas, de sectari a líder absolut del procés</i>	51
6.3.2. <i>La Generalitat del desplegament propagandístic oficial</i>	53
6.4. Espanya i la Unió Europea	53
6.4.1. <i>El pacte com a forjador de l'Espanya constitucional i la Unió Europea</i>	53
6.5. Mariano Rajoy i el govern espanyol.....	54
6.5.1. <i>Rajoy: negacionisme i immobilisme</i>	54
6.6. La Constitució espanyola de 1978	56
6.6.1. <i>La Constitució com a marc de la legalitat</i>	56
6.6.2. <i>Solucions per al procés independentista: negociació, diàleg i encaix</i>	57
6.6.2.1. LA TERCERA VIA DE CARÀCTER FEDERAL	59
6.7. Els partits polítics	60
6.7.1. <i>L'antagonisme de CiU i ERC</i>	60
6.7.2. <i>El PSC i el PSOE com a mediadors del conflicte</i>	61
7. ANÀLISI ARGUMENTATIVA	63
7.1. La declaració de sobirania	63
7.1.1. <i>Esdeveniments analitzats</i>	63
7.1.2. <i>Anàlisi argumentativa</i>	63
7.2. La consulta independentista.....	67
7.2.1. <i>Esdeveniments analitzats</i>	67
7.2.2. <i>Anàlisi argumentativa</i>	67
7. CONCLUSIONS.....	72
8. BIBLIOGRAFIA.....	75

1. INTRODUCCIÓ

L'any 2010 va significar a Catalunya un abans i un després. La sentència del Tribunal Constitucional sobre el recurs d'inconstitucionalitat presentat pel Partit Popular arran de l'aprovació l'any 2006 de l'Estatut d'Autonomia —que definia Catalunya com a nació en el seu preàmbul— va marcar la fi d'un període d'autonomisme i reivindicació d'un major autogovern i va encendre la metxa de l'independentisme.

Del 2010 ençà, Catalunya ha viscut un procés iniciat per la mateixa societat civil, que ha anat empenyent el distints governs que han passat per la Generalitat (la fi del govern de José Montilla i tot el govern d'Artur Mas) per assolir la independència, al mateix temps que s'iniciava un debat social i una consegüent batalla dialèctica sobre el propi procés independentista. Des de Madrid i des de Barcelona, els discursos neocentralistes i independentistes (i fins i tot federalistes) flueixen en el dia a dia tant en la societat com en els mitjans de comunicació.

El present treball descriu la construcció discursiva del procés cap a la independència i la seva concreció en la consulta per l'autodeterminació prevista per al 9 de novembre de 2014 que fa el diari *El País* en els seus editorials. Es tracta d'un projecte extremadament actual que pretén desvelar la descripció que fa el nacionalisme espanyol en un diari liberal i socialdemòcrata com *El País*.

Les principals raons que han motivat són tant des del punt de vista personal com acadèmic. Per una banda, personal, per poder contribuir a destapar el nacionalisme espanyol que, tot i que autonegant la seva pròpia existència, es manifesta de forma reiterada en els mitjans de comunicació. Personal també per demostrar que el discurs antiindependentista es tracta, sobretot, d'un discurs polític en què el paper de la Nació espanyola i de la Constitució és el que fa derivar aquest mateix discurs envers una ideologia contrària a la independència.

Per una altra banda, acadèmic, atès que es tracta d'un tema de gran actualitat política que no pretén desvelar el tractament que el nacionalisme català fa del procés independentista, sinó oferir al lector la visió que n'ofereix un mitjà de comunicació espanyol com *El País*. També hi ha motivacions acadèmiques pel fet que es tracta d'un treball d'anàlisi del discurs, una matèria que, arran del procés independentista, ha permès fer una observació minuciosa i objectiva dels discursos que se'n fan.

L'objectiu principal d'aquest treball és observar i analitzar com el diari *El País*, sota una ideologia nacionalista espanyola, construeix de forma discursiva en els editorials el procés independentista que es viu a Catalunya, tot fent un major èmfasi en el referèndum que hi ha previst per al 9 de novembre de 2014. Vist aquest objectiu, la hipòtesi de què parteixo en aquest projecte és que la independència és expressada en termes d'il·legalitat i de trencament d'Espanya, emparant-se en la Constitució de 1978. Si aquesta hipòtesi es confirma és interessant analitzar com es projecta aquest mateix discurs mitjançant les tries lèxiques i l'argumentació.

El present treball se situa en l'anàlisi del discurs i, més concretament, en el paradigma de l'anàlisi crítica del discurs (ACD), desenvolupada per R. Wodak, N. Fairclough i T. A. Van Dijk, atès que proposa el discurs com a pràctica social i en fa una denúncia mitjançant l'anàlisi lingüística de textos.

La metodologia que s'ha fet servir per fer l'anàlisi discursiva consta de dues parts. En primer lloc, l'anàlisi lèxica de termes clau (substantius, verbs i adjectius), que són un element bàsic de la funció persuasiva dels gèneres d'opinió, en vint-i-vuit editorials del diari *El País*, repartits durant un any i mig, des del 13 de gener de 2013 —aprovació al Parlament de Catalunya de la declaració de sobirania— fins al 8 d'abril de 2014 —debat al Congrés dels Diputats sobre la petició de transferència de la competència per celebrar referèndums a la Generalitat.

L'anàlisi lèxica ha comportat dues etapes correlatives. Per un costat, s'ha dut a terme una anàlisi quantitativa per observar les freqüències lèxiques en els editorials i crear un llistat amb les paraules més freqüents, que han estat agrupades en set categories. Per un altre costat, a partir d'aquestes categories, se n'ha fet una anàlisi qualitativa observant-ne i descrivint-ne els mots clau, els contextos en què es troben i les implicatures que comporten.

En segon lloc, un cop feta l'anàlisi lèxica, s'ha procedit a una anàlisi argumentativa de nou editorials, cinc sobre la declaració de sobirania i quatre sobre la consulta independentista, per tal d'emfasitzar sobre aquests dos temes clau del procés sobiranista. Aquesta anàlisi ha consistit en la selecció dels arguments que mostren d'una forma més il·lustrativa el tema de què tracta cada editorial per tal de fer la recerca i descripció d'implicatures i pressuposicions, així com també de marcadors del discurs.

El primer apartat de què consta aquest treball és el context social, polític i històric en què s'emmarca l'actual procés independentista. El segon apartat tracta els objectius i la hipòtesi del present treball, així com també la metodologia que s'ha fet servir per tal de realitzar-lo. El tercer apartat descriu el corpus lingüístic basat en editorials que s'ha emprat per a les anàlisis discursives. El quart apartat tracta el marc teòric, que es divideix en tres parts clarament diferenciades. Per un costat, el nacionalisme espanyol, en què es tracta la seva definició i els seus postulats ideològics, parant una especial atenció en allò que concerneix la Nació espanyola. Per un altre costat, l'anàlisi crítica del discurs, amb una observació del concepte d'ideologia, el discurs legitimador i deslegitimador i l'anàlisi lèxica. Finalment, l'argumentació, el discurs persuasiu i l'editorial com a gènere d'opinió del diari i com a agent social que crea i projecta un discurs.

El cinquè apartat tracta l'anàlisi lèxica realitzada a partir dels vint-i-vuit textos i dividida en set capítols diferents: "l'opció independentista", "Catalunya i el *nacionalismo excluyente*", "Artur Mas i el govern de la Generalitat", "Espanya i la Unió Europea", "Mariano Rajoy i el govern espanyol", "la Constitució espanyola de 1978" i, finalment, "els partits polítics". El sisè apartat tracta l'anàlisi argumentativa dels nou editorials sobre la declaració de sobirania i la consulta independentista. Finalment, el setè apartat consta de les conclusions a què s'ha pogut arribar un cop s'han realitzat les anàlisis discursives.

2. CONTEXT

La Catalunya d'avui ha endegat un moviment ciutadà envers la independència respecte de l'Estat espanyol. Situar aquest anomenat *procés* o *transició nacional* en l'eix cronològic i explicar-ne, per tant, les causes, no és pas una tasca fàcil atès un motiu fonamental en l'anàlisi històrica: la falta de perspectiva. La puixança del moviment independentista és massa recent com per poder parlar en termes històrics dels motius que l'han dut fins aquí. Alguns historiadors argüiran que és un procés que es remunta a la derrota del 1714; d'altres que és un mer moviment en resposta a la galopant crisi econòmica.

Sigui com sigui, l'any 2010 es va produir un punt d'inflexió i una ideologia, la independentista, que no havia pujat mai gaire més del 30 % es dispara actualment envers el 50 % segons els darrers sondejos.¹ L'any 2006, el govern del primer tripartit, liderat per Pasqual Maragall, va redactar un nou Estatut d'Autonomia per a Catalunya. Un Estatut que mirava més enllà de la *nacionalitat* de què parla la Constitució espanyola de 1978 i designava Catalunya, en el seu preàmbul, com a “nació” i com a “realitat nacional”.² Després de la seva aprovació al Parlament, a les Corts espanyoles, votat en referèndum per la ciutadania catalana i ratificat pel rei Joan Carles I, el Partit Popular va decidir impugnar-lo al Tribunal Constitucional. Finalment, el 28 de juny de 2010, es publicava la sentència del dit tribunal i deixava clar que:

La Nación española es el fundamento de la Constitución misma (art. 2 CE), el sujeto constituyente y su “indisoluble unidad” no es un *flatus vocis*, sino la expresión de un designio inequívoco del constituyente, a saber, que no hay otra nación que la española. (Tribunal Constitucional, 2010: 22)

Així i tot, el magistrat català Eugeni Gay de Montellà va decidir presentar un vot particular (en contra d'aquesta sentència), al·legant, per un costat, que la inclusió dels mots “nació” i

---

¹ A partir de l'any 2010 els percentatges a favor de la independència augmenten molt significativament. Així, [El Baròmetre d'El Periódico](#), encarregat a GESOP (Gabinet d'Estudis Socials i Opinió Pública) i publicat al maig de 2013, estableix en un 57,8 % el percentatge de “més aviat d'acord” com a resposta a la pregunta “En qualsevol cas, estaria més aviat d'acord o més aviat en desacord que Catalunya s'independitzés d'Espanya i fos un nou estat dins la Unió Europea?”. D'altra banda, el [Baròmetre d'Opinió Pública](#) (BOP) de la tercera onada de 2013, del Centre d'Estudis d'Opinió (òrgan de la Generalitat de Catalunya), presenta un 54,7 % de “votaria a favor de la independència” a la pregunta “I més concretament, si demà es fes un referèndum per decidir la independència de Catalunya, vostè què faria?”.

² “El Parlament de Catalunya, recollint el sentiment i la voluntat de la ciutadania de Catalunya, ha definit Catalunya com a nació d'una manera àmpliament majoritària. La Constitució espanyola, en l'article segon, reconeix la realitat nacional de Catalunya com a nacionalitat.” *Preàmbul*, a Espanya. Llei Orgànica 6/2006, de 19 de juliol, de reforma de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. *Document Oficial de la Generalitat de Catalunya* [en línia], 20 de juliol de 2010, núm. 4680, p. 31.875. <<http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/4680/490110.pdf>> [Darrera consulta: 25-04-2014]

“realitat nacional” es trobaven al preàmbul del text constituent català i que, per tant, no tenien validesa jurídica, sinó de simples intencions polítiques; i, per un altre costat, que el text legislatiu definia Catalunya com a “nacionalitat” dins del marc autonòmic espanyol, seguint el que estableix la Carta Magna: “este párrafo resulta absolutamente innecesario y, en otro orden de consideraciones, imprudente y carece del menor rigor jurídico constitucional” (Tribunal Constitucional, 2010: 455).

D'altra banda, el món occidental es trobava en aquest moment immers en la greu crisi econòmica i financera causada, bàsicament, per les hipoteques escombraria i la bombolla immobiliària, que va provocar la caiguda de grans bancs com Lehman Brothers l'any 2008. Aquesta crisi i la consegüent recessió econòmica a Europa va comportar a Espanya, amb l'arribada del govern del Partit Popular, liderat per Mariano Rajoy, l'any 2011, una progressiva recentralització de les competències autonòmiques, que retornaven al govern central, i unes polítiques d'austeritat imposades des dels grans organismes econòmics internacionals, que van comportar una forta ebullició social. Fins i tot es va dur a terme una reforma constitucional exprés l'agost de 2011 (pactada entre PP i PSOE) en què s'inclouïen disposicions constitucionals d'estabilitat pressupostària i de pagament de deute sobirà per davant de les partides socials.

A nivell autonòmic, tot aquest context econòmic es va traduir en un major endeutament, programes polítics de dràstiques retallades socials i un “agravio comparativo interregional” (Pastor Verdú, 2007: 555). És el que Balcells (2011: 15) descriu de la forma següent: “a la hora de reducir el coste de la administración pública lo que gasta el poder central se considera como indiscutible, mientras lo que gastan las regiones se presenta como derroche caprichoso.”

A raó d'aquestes dues grans causes –la sentència del Tribunal Constitucional i la greu crisi econòmica– a Espanya es van produir tres conseqüències fonamentals. En primer lloc, el debilitament de l'Estat nació espanyol com a estructura política i de govern a favor d'ens supranacionals, com la Unió Europea. Aquest fet va desencadenar una defensa aferrissada de la marca Espanya i un auge del nacionalisme espanyol davant no només de les aspiracions independentistes a Catalunya sinó també per la pèrdua evident de poder i imatge internacionals. En segon lloc, el desgast evident del govern espanyol per les retallades socials, la mateixa degradació de la marca Espanya, la caiguda de la inversió i del poder adquisitiu de la població, l'augment incontrolat de l'atur i els casos de corrupció.

En tercer i darrer lloc, la defenses dels interessos nacionals de les anomenades *nacions sense Estat*, com Catalunya i el País Basc, que es veuran empobrides per la solidaritat econòmica interregional (el que abans hem citat com a “agravio comparativo interregional”) i que corren el risc de perdre competències per la progressiva recentralització duta a terme pel govern popular. Aquesta regressió autonòmica, doncs, provoca que qualsevol tipus d’acció política o econòmica s’utilitzi per “posar en quarantena” l’Estat de les autonomies (Balcells, 2011: 15). Conseqüentment, aquesta situació ha comportat un enfrontament evident entre el procés endegat pel govern de Madrid i les demandes de major autonomia per a Catalunya i el País Basc. Aquest debilitament de l’Estat nació ha possibilitat, doncs, un nou marc per al seu propi projecte de projecció nacional. En termes de Keating (2013), ens trobem davant d’una “postsobirania”, en què la sobirania i el poder es comparteixen a diversos nivells. L’autor encara va una mica més enllà i considera que “en Cataluña, el centro de gravedad del movimiento nacionalista se ha desplazado de una postsoberanía hacia la independencia y las encuestas de opinión muestran que el apoyo popular a la independencia se ha duplicado” (Keating, 2013: 34).

Aquest esdeveniment es pot observar amb l’auge de l’independentisme a altres Estats nació d’Europa. Destaca, especialment, el pacte entre el govern britànic, David Cameron, i el ministre principal escocès, Alex Salmond, per celebrar un referèndum d’independència d’Escòcia, previst per al 18 de setembre de 2014. Així mateix, també cal mencionar els casos de Flandes, on per pressions del partit independentista flamenc Bèlgica va estar més de cent dies sense govern, i Euskadi, arran del fracassat Pla Ibarretxe i l’impuls de l’independentisme per contagi del procés a Catalunya. Finalment, destaca la consulta popular per la independència que es va dur a terme al Vènet (Itàlia), amb una victòria del “sí” al mes d’abril de 2014.

Retornant a la causa política principal de l’ascens de l’independentisme, és a dir, la sentència del Tribunal Constitucional, Pastor Verdú (2007) argumenta que “se confirmaba así [...] un cierre constitucional ante propuestas [el Pla Ibarretxe i la reforma de l’Estatut d’Autonomia de Catalunya], que en realidad buscaban evitar una vía rupturista mediante una lectura lo más abierta posible del ‘bloque de constitucionalidad’” (Pastor Verdú, 2007: 554). Aquesta sentència va desencadenar tot un seguit d’actes del que s’ha anomenat el “procés” o la “transició nacional”, esmentada per Artur Mas en el debat d’investidura de l’any 2010. El 10 de juliol de 2010, pocs dies després de la publicació de la sentència del Tribunal Constitucional, Barcelona va veure pels seus carrers la manifestació “Som una nació.

Nosaltres decidim”. Alhora, durant els anys 2009 i 2011 es van anar fent consultes populars sobre la independència de Catalunya a diversos municipis del territori, iniciades a Arenys de Munt.

El 30 d'abril de 2011 va néixer l'Assemblea Nacional Catalana, un organisme que, juntament amb Òmnium Cultural, posarien en marxa la segona gran manifestació secessionista, la de la Diada de Catalunya (11 de setembre) de 2012: “Catalunya, nou estat d'Europa”. Aquesta multitudinària manifestació, juntament amb el fracàs de la demanda d'un “pacte fiscal” semblant al concert econòmic basc per a Catalunya, va comportar la dissolució del Parlament per part del President de la Generalitat, Artur Mas, de Convergència i Unió (CiU), després de dos anys de legislatura, i la convocatòria d'eleccions anticipades per al 25 de desembre de 2012, en què va ser reelegit President, amb un descens dels vots en favor d'Esquerra Republicana (ERC), amb Oriol Junqueras. Els dos partits van signar un pacte d'estabilitat governamental amb la condició de celebrar un referèndum per la independència al Principat abans d'acabar la legislatura.

Ens trobem, doncs, a la fase final de construcció de la nació política catalana i la fi de l'“entusiasmo constructivo” de què parlava Ortega y Gasset als anys trenta, és a dir, el trencament dels ponts de diàleg entre els governs de Catalunya i Espanya i l'inici d'una batalla dialèctica per part de les maquinàries de l'Estat i de l'autonomia catalana. Amb altres paraules, la fi d'un període de negociació amb l'Estat central per reclamar més autonomia i el salt qualitatiu envers la sobirania nacional, establerta amb estructures que permetin la creació d'un Estat català independent. I és que, com diu Balcells (2011): “poco dialogo puede haber si se ve Cataluña como una molestia, como un problema, como una manía, como un rincón periférico” (Pastor Verdú, 2011: 15).

3. OBJECTIUS, HIPÒTESI I METODOLOGIA

3.1. Objectius generals

Els objectius generals d'aquest treball és estudiar les línies del discurs del nacionalisme espanyol sobre el procés per la independència de Catalunya que es mostra al diari *El País*. Aquest ha estat escollit perquè és el diari de tirada nacional espanyola amb més volum. Segons OJD. Información y control de publicaciones, el diari té una tirada total d'uns 377.603 periòdics diaris, cosa que el converteix en el mitjà de premsa més llegit a nivell espanyol.

Per tal d'observar el seu discurs envers la independència, s'han analitzat els editorials que tinguin relació amb aquesta temàtica. La qüestió ha estat estudiar el discurs del diari com a entitat, no pas el que fan servir els seus articulistes. M'he fixat en els editorials publicats arran dels fets més importants lligats amb la independència que s'han produït a Catalunya al llarg del 2013 i fins que s'ha dut a terme el Congrés dels Diputats el debat per la transferència de la competència per celebrar referèndums a la Generalitat l'abril de 2014.

El que es pretén observar és com el nacionalisme espanyol construeix i projecta discursivament el procés independentista en els editorials del diari *El País*, posant un especial èmfasi en el referèndum previst a Catalunya per al mes de novembre de 2014. Per tant, l'element cabdal d'estudi són les estratègies discursives, bàsicament les tries lèxiques (col·locacions de substantius, adjectius i verbs) i els arguments, que el nacionalisme espanyol utilitza per a la construcció discursiva del procés independentista.

L'objectiu del treball, doncs, es troba a mig camí entre la lingüística i les ciències socials, ja que m'he centrat amb una identitat concreta (la nació espanyola) i com el seu nacionalisme construeix el procés independentista (i, en especial, el referèndum) i el reflecteix a través del seu discurs. Així, és un treball interdisciplinari en què s'hauran de treballar, *grasso modo*, conceptes lingüístics (tries lèxiques) i retòrics (arguments), històrics (el tractament de les *nacionalitats* i la *nació espanyola* durant la Transició dins de la Constitució espanyola) i del discurs periodístic (el diari com a actor social i l'editorial com a canal del seu discurs com a actor).

3.2. Hipòtesi

La hipòtesi de què parteix el treball es basa en el fet que el discurs del nacionalisme espanyol projecte un procés cap a la independència de Catalunya que comporta com a condició *sine qua non* el trencament de la indissolubilitat de la Nació espanyola i que és, *per se*, un procés que no té cabuda dins de la Constitució espanyola de 1978. En el cas que es confirmi aquesta hipòtesi, és interessant veure quines tries lèxiques es fan servir per construir i, doncs, plasmar aquesta representació en els editorials del diari.

3.3. Metodologia

La construcció discursiva de l'independentisme català en el diari *El País* s'emmarca dins de l'anàlisi del discurs, una disciplina de la lingüística aplicada que considera el discurs com a modelador de la ideologia i, per tant, del sistema de creences i valors de la societat. Més concretament, es troba situat dins del paradigma de l'anàlisi crítica del discurs (ACD), proposada per Wodak, Fairclough i Van Dijk, i que té per objectiu la denúncia de la dominació social per mitjà de l'anàlisi lingüístics dels textos, des d'un punt de vista, doncs, crític, tractant el discurs com a pràctica social.

La metodologia que s'ha emprat per tal de fer l'anàlisi discursiva del procés independentista a Catalunya és l'anàlisi lèxica de termes clau en els editorials seleccionats del diari *El País* i l'anàlisi argumentativa d'un grup de nou d'aquests editorials. En primer lloc, l'elecció dels mots clau com a element d'anàlisi s'ha escollit perquè des del punt de vista de l'anàlisi crítica del discurs és un element principal de la funció persuasiva de l'editorial d'un diari, que se situa a mig camí de la producció del discurs per part del redactor i de la recepció per part del lector. El lèxic és una manifestació enunciativa que utilitza el redactor i en què s'observa, doncs, la seva empremta ideològica. A més a més, aquesta elecció també respon a efectes més pràctics, atès que el lèxic és una unitat de recerca que és de base quantificable i que proporciona, doncs, un major grau d'objectivitat.

Aquesta part de la metodologia comporta dues etapes estretament lligades entre elles. Per una banda, s'ha dut a terme una anàlisi quantitativa per tal d'observar les freqüències lèxiques de tots els editorials. Per fer això, s'ha creat un document en format text per tal de poder analitzar mitjançant el Textanz, un analitzador lèxic que elabora llistes de *tokens* amb les seves freqüències absolutes. A partir d'aquestes freqüències, s'han creat unes categories

en què s'han classificat els mots per tal de dirigir l'anàlisi qualitativa posterior. En total, s'han creat set categories.

Per una altra banda, s'ha procedit a l'anàlisi qualitativa. Aquesta anàlisi ha consistit en l'observació dels mots clau triats (els de major freqüència), els circumloquis o expressions diverses que contenen la mateixa informació semàntica (sintagmes) i els contextos en què es trobava cada mot clau per tal de descriure'l i explicar les implicatures que comporten les paraules que l'envolten, el determinen o el qualifiquen i que formen col·locacions. L'anàlisi ha estat manual per tal de poder observar no només el context immediat en què se situa sinó també la relació macro amb el moment històric, polític i social del moment en què es publica l'editorial que inclou aquell mot, atès que el paradigma que s'ha seguit en la realització d'aquest treball comporta la visió del discurs com a pràctica social contextualitzada i situada socio-político-històricament.

La visió concreta de cada mot clau en el seu context, en cada editorial, juntament amb la posterior posada en comú amb la informació provinent de tots els textos, ha permès una visió general i observar la construcció discursiva que se n'ha fet durant tot el període de temps que abraça aquest treball.

En segon lloc, un cop realitzada l'anàlisi lèxica, s'ha volgut fer èmfasi en la construcció discursiva dels dos elements cabdals del procés independentista: la declaració de sobirania i la consulta per la independència. És per aquest motiu que, coneixent la descripció de les tries lèxiques, s'ha volgut fer una anàlisi més fina en què s'han pres nou editorials, cinc que tracten sobre la declaració de sobirania (i la seva suspensió) i quatre sobre la consulta independentista (des del pacte al Parlament de Catalunya fins al debat al Congrés dels Diputats). Amb aquest corpus més reduït s'han triat els arguments que millor il·lustraven la síntesi de l'editorial i se n'han analitzat les proposicions de què consten, les implicatures que es poden inferir, les pressuposicions de què parteix cada argument i els marcadors del discurs que cohesionen l'argumentació. Amb aquesta darrera metodologia hem pogut completar un quadre ideològic del diari *El País* sobre el procés des del punt de vista lèxic i argumentatiu en una anàlisi més profunda sobre la declaració de sobirania i la consulta.

4. CORPUS LINGÜÍSTIC

4.1. Descripció del corpus

La tria dels editorials del diari *El País* parteix de la base que els diaris són actors polítics i, per tant, determinen la representació mental de la realitat mitjançant un discurs ideològic de persuasió. Així, el seu interès rau en l'observació sobre quin és el punt de partida ideològic a partir del qual tracten la realitat política i, d'aquesta manera, quina és la seva contribució en la construcció discursiva de la independència. Aquest treball no s'interessa pels efectes del discurs, sinó que se centrarà en la matriu ideològica des de la qual s'elabora el discurs. Ateses aquestes premisses, per seguir el rastre ideològic del diari com a actor polític s'ha de recórrer a la línia ideològica mateixa del diari, és a dir, als editorials.

El diari *El País* ha estat el diari escollit perquè segons OJD. Información y control de publicaciones³, té una tirada mitjana total d'uns 377.603 periòdics diaris, cosa que el converteix en el periòdic més llegit a nivell espanyol. A l'hemeroteca digital d'*El País*⁴ hi ha tots els editorials amb accés lliure des de febrer del 2012. S'han buscat a l'hemeroteca els editorials que tenien relació amb els fets relacionats amb la independència que es detallaran més tard, deixant de banda editorials sobre crisi i retallades, o corrupció, a Catalunya.

El període de temps analitzat cobreix quinze mesos: des del 13 de gener de 2013, amb l'aprovació al Parlament de Catalunya de la Declaració de Sobirania i del dret de decidir del poble de Catalunya, fins al 8 d'abril de 2014, en què es realitza el debat al Congrés dels Diputats, a Madrid, per tal de transferir la competència per celebrar referèndums a la Generalitat de Catalunya, segons el que s'estableix a l'article 150.2 de la Constitució espanyola. En total, s'han recollit 28 editorials, d'una extensió mitjana d'unes 490 paraules cadascun, que tracten sobre el procés independentista i el referèndum en un període de temps d'un any i tres mesos. Per tal de facilitar al lector la relació dels editorials, presento una taula amb quatre columnes on consten l'any, la data, el títol i el número de l'editorial.

---

³ OJD. Información y control de publicaciones. "Medios controlados" [en línia]. <http://www.intrio.es/medios-controlados/> [Consulta: 21 de febrer de 2014]

⁴ Vegeu <http://elpais.com/tag/c/aac32d0cdce5eeb99b187a446e57a9f7>

Any	Data	Títol de l'editorial	Núm.
2013	13 de gener	<i>No al unilateralismo</i>	1
	19 de gener	<i>Obligado a retroceder</i>	2
	24 de gener	<i>Aires de ruptura</i>	3
	27 de febrer	<i>Lo que está en juego</i>	4
	2 de març	<i>Tensión soberanista</i>	5
	13 d'abril	<i>Huida hacia adelante</i>	6
	9 de maig	<i>Declaración suspendida</i>	7
	10 de juny	<i>Lecciones de historia</i>	8
	14 de juliol	<i>Parálisis catalana</i>	9
	5 d'agost	<i>Desbloquear Cataluña</i>	10
	6 de setembre	<i>No en 2014</i>	11
	11 de setembre	<i>Cadena catalana</i>	12
	12 de setembre	<i>Tras la emoción</i>	13
	16 de setembre	<i>Cataluña y España</i>	14
	18 de setembre	<i>Cataluña europea</i>	15
	27 de setembre	<i>Fin del monolitismo</i>	16
	11 de desembre	<i>La historia como arma</i>	17
	13 de desembre	<i>La provocación de Mas</i>	18
	31 de desembre	<i>Monólogos</i>	19
2014	4 de gener	<i>Gobernar o agitar</i>	20
	17 de gener	<i>En vía muerta</i>	21
	21 de gener	<i>La música y la letra</i>	22
	14 de febrer	<i>Tender puentes</i>	23
	19 de febrer	<i>La economía se planta</i>	24
	19 de març	<i>Un golpe de mano</i>	25
	27 de març	<i>Aclaración necesaria</i>	26
	6 d'abril	<i>Tomar la iniciativa</i>	27
	9 d'abril	<i>Cauce constitucional</i>	28

En l'estudi d'aquest corpus s'ha analitzat, en primer lloc, quina visió té el diari sobre com ha de ser l'articulació de les relacions de Catalunya i d'Espanya en el futur (autonomisme, federalisme o independència). En segon lloc, quina estimació fa el diari del procés independentista i idoneïtat (o no) del referèndum per resoldre o encaminar les disputes sobre el model territorial espanyol. Finalment, s'analitzarà la construcció discursiva sobre la independència i el referèndum mitjançant les tries lèxiques i, posteriorment, els arguments esgrimits per defensar les seves tesis.

4.1.1. Esdeveniments d'anàlisi

Per fer les anàlisis lèxica i argumentativa, m'he basat en els esdeveniments principals que han tingut relació amb el moviment independentista a Catalunya durant el període de temps esmentat anteriorment. Així, els esdeveniments són els que segueixen en aquesta taula que el lector trobarà a continuació:

Any 2013		Editorials
Esdeveniment 1	Aprovació pel Parlament de Catalunya de la <i>Declaració de Sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya</i> (23-01-13), per la qual es dota Catalunya d'un "caràcter de subjecte polític i jurídic sobirà".	1, 3, 5
Esdeveniment 2	L'empresa catalana i el posicionament envers la independència.	2
Esdeveniment 3	Ambigüïtat del PSC sobre la seva posició pel dret a decidir.	4
Esdeveniment 4	Presentació del Consell Assessor per a la Transició Nacional (CATN) (11-04-13).	6
Esdeveniment 5	Suspensió de la <i>Declaració de Sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya</i> pel Tribunal Constitucional (08-05-13).	7
Esdeveniment 6	Commemoració del Tricentenari de la Guerra de Successió (1714-2014).	8
Esdeveniment 7	Reflexions a l'entorn del procés català	9, 10
Esdeveniment 8	Diada Nacional de Catalunya i Via Catalana cap a la Independència, convocada per Assemblea Nacional Catalana (ANC) i Òmnium Cultural (11-09-13).	11, 12, 13, 14, 15
Esdeveniment 9	Debat de Política General al Parlament de Catalunya (25/27-09-13).	16
Esdeveniment 10	Celebració del simposi "Espanya contra Catalunya: una mirada històrica (1714-2014)", celebrat a l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) (12/14-12-13).	17
Esdeveniment 11	Pacte per la consulta sobre fixació de la data i la pregunta, amb el suport de CiU, ERC, ICV-EUiA i CUP (12-12-13).	18
Esdeveniment 12	Missatge de Cap d'Any del President de la Generalitat de Catalunya (31-12-13).	19

Any 2014		Editorials
Esdeveniment 13	Artur Mas envia una carta a 27 líders europeus, demanant el suport per a la consulta (03-01-14).	20
Esdeveniment 14	Debat al Parlament de Catalunya per demanar formalment al Congrés dels Diputats el traspàs a la Generalitat de Catalunya de la competència per celebrar referèndums, segons el que estableix l'article 150.2 de la Constitució Espanyola (16-01-14).	21
Esdeveniment 15	Convenció contra la independència del Partit Popular (PP) a Catalunya (23/25-01-14).	22
Esdeveniment 16	Debat televisiu entre Artur Mas i l'expresident espanyol Felipe González a <i>Salvados</i> , dirigit per Jordi Évole, a La Sexta (02-02-14).	23
Esdeveniment 17	L'empresa catalana i el posicionament envers la independència.	24
Esdeveniment 18	Rumors i demandes d'il·legalització de l'Assemblea Nacional Catalana (ANC) per part de la premsa estatal espanyola.	25
Esdeveniment 19	Anul·lació i inconstitucionalitat de la <i>Declaració de Sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya</i> pel Tribunal Constitucional (25-03-14).	26
Esdeveniment 20	Debat al Congrés dels Diputats per demanar formalment el traspàs a la Generalitat de Catalunya de la competència per celebrar referèndums, segons el que estableix l'article 150.2 de la Constitució Espanyola (08-04-14).	27, 28

4.2. Anàlisi quantitativa del corpus: freqüències lèxiques

L'anàlisi quantitativa ha consistit en la primera part en l'anàlisi lèxica d'aquest treball. Com s'ha dit anteriorment, per tal de dur a terme aquesta tasca es va recórrer al programa Testanz, un analitzador lèxic que, mitjançant arxius en format txt, ha elaborat una llista de *tokens* i, més concretament, de concordances lèxiques amb les seves freqüències absolutes. La tria de l'anàlisi de concordances respon al fet que el que es pretenia obtenir no era pas grups de dos o més mots, sinó un sol mot. El filtre principal que s'ha aplicat és que la freqüència mínima d'aparició de cada mot fos de 5 i que la mida mínima de cada mot fos de 6 caràcters.

A partir de la llista elaborada, amb el nombre total de cops que apareixia en tot el corpus, se n'ha fet una purificació, eliminant-ne paraules gramaticals i deixant només aquelles unitats amb contingut semàntic ple. Un cop la llista ha estat ordenada de major a menor freqüència, s'ha dut a terme la creació d'unes categories, de tipus hiperònimes, en què es poguessin encabir cadascun dels termes amb una freqüència major.

En total s'han creat set categories: “l'opció independentista”, “Catalunya i el *nacionalismo excluyente*”, “Artur Mas i el govern de la Generalitat”, “Espanya i la Unió Europea”, “Mariano Rajoy i el govern espanyol”, “la Constitució espanyola de 1978” i, finalment, “els partits polítics”. D'aquesta manera, s'han constituït dues categories amb mots relacionats amb entitats polítiques i geogràfiques (“Catalunya i el *nacionalismo excluyente*” i “Espanya i la Unió Europea”), dues relacionades amb els caps de govern i el propi govern (“Artur Mas i el govern de la Generalitat” i “Mariano Rajoy i el govern espanyol”), dues categories ideològiques (“l'opció independentista” i “partits polítics”) i, finalment, una categoria per definir el marc legal (“la Constitució espanyola de 1978”). A continuació, presento la llista de categories amb els mots clau seleccionats i les seves freqüències:

Categoria	Mot clau	Freqüències
Catalunya i el <i>nacionalismo excluyente</i>	Cataluña	71
	Nacionalistas	7
	Nacionalismo	7
Artur Mas i el govern de la Generalitat	Mas	63
	Generalitat	30
Espanya i la Unió Europea	España	46
	UE	10
Mariano Rajoy i el govern espanyol	Rajoy	18
L'opció independentista	Soberanismo (i sobiranista)	39
	Consulta	38
	Estado	30
	Declaración	29
	Derecho	26
	Independentismo (i independentista)	26
	Vía	23
	Decidir	22
	Soberanía	21
	Independencia	20
	Referéndum	18
	Propio	16
Negociación	15	

	Unilateral	15
	Proceso	12
	Ruptura	10
	Fractura	7
	Autodeterminación	7
	Secesión	6
La Constitució espanyola de 1978	Diálogo	31
	Constitucional	29
	Constitución	17
	Legalidad	16
	Transición	8
	Marco	8
	Ley	8
	Reforma	8
	Encaje	5
Partits polítics	CiU	34
	ERC	27
	PSC	24
	PSOE	16
	PP	10

5. MARC TEÒRIC

5.1. El nacionalisme espanyol: principis bàsics

5.1.1. Nació i identitat nacional

La ideologia nacionalista prové de la *voluntat* o la *consciència*, allò que s'anomena *consciència nacional*, “saber-se nació”. El nacionalisme sorgeix a l'època del Romanticisme, a Alemanya i, des d'aleshores, han sorgit diverses personalitats que n'han donat la seva visió i han coincidit en el fet que es tracta d'una qüestió de voluntat de l'individu: “la nació ha de ser per a nosaltres una qüestió de consciència” (Masaryk, 2001: 170).

Posteriorment, Max Weber (2001: 236) dirà que “[la] nació [...] és una comunitat de sentiment, l'expressió més adequada per a la qual fóra un estat propi, i que, per tant, mostra normalment la tendència a crear-se'n un”. Finalment, Antoni Rovira i Virgili (2001: 310) fa una síntesi excel·lent de la qüestió nacionalista/nacional basada en la voluntat:

Perquè una nació pugui esdevenir subjecte actiu de llibertats [...] cal [...] que tingui consciència de la personalitat pròpia. Sense la consciència no hi ha verament personalitat. Sense la consciència nacional, la terra és un paisatge. La història és un fantasma, el dret és una rutina, la llengua és una variant fonètica.

La nació i la seva vindicació, el *nacionalisme*, estan formats d'unes premisses que es forgen i s'uneixen per mitjà de la voluntat de les persones, del *poble de la nació*, de la seva consciència nacional. Per Renan (2001: 159), la *nació* és “una ànima, un principi espiritual, [...] format per dues coses. [...] L'una pertany al passat, l'altra al present. Una és la possessió d'un ric llegat de records. L'altra és el consentiment actual, el desig de viure junts, la voluntat de fer perviure indivisa l'herència rebuda”. Per tant, el nacionalisme és una ideologia política que permet defensar els interessos d'un poble amb un sentiment nacional, amb consciència de poble. Tal com afirma Montserrat Guibernau (1997: 1000), “la seva importància rau en la capacitat que té de representar la voluntat de les persones de poder decidir el seu propi destí polític, la seva voluntat de ser respectades com a poble capaç de desenvolupar la seva cultura i la seva personalitat”.

El nacionalisme neix “no solament del pensament racional, sinó del poder irracional de les emocions que provenen dels sentiments de pertànyer a un grup específic” (Guibernau,

1997: 119), del lligam amb la terra i amb la cultura d'un poble. Aquests elements són els que creen l'anomenada "identitat nacional", el saber la pròpia pertinença a un grup, a un col·lectiu, amb el qual es comparteix un conjunt de referents (cultura, història, llengua, etc.). És, doncs, un sentiment de solidaritat amb altres individus que tenen els mateixos sentiments vers la nació el que fa "poble" i el que permet el desenvolupament d'una identitat, allò que estableix la naturalesa d'un individu, nacional. Gabancho (2008: 21) descriu la identitat de la forma que segueix:

La identitat és una impregnació inconscient. Inclou paisatges, llengües, olors, sabors: la vida quotidiana, l'ambient en què ens formem, el missatge subterrani de l'escola, la televisió que mirem. Les coses que s'aprenen sense aprendre's; les coses amb les quals creixem, els referents automàtics.

I aquesta identitat ve donada, sobretot, per la cultura del poble, la qual ve representada per mitjà de símbols, que s'adopten com a propis i se'ls atribueix un caràcter més o menys proper i aconseguir la relació de similitud entre els símbols i el país, la nació, la *pàtria*.

5.1.2. Nacionalisme d'Estat

El nacionalisme d'Estat és aquell que impera, sigui de forma explícita o de forma banal, en els Estats nació, com Espanya. Segons Taibo (2007), el nacionalisme d'Estat es basa en dos elements bàsics que funcionen per procurar la legitimitat de l'existència mateixa de l'Estat nació. Per un costat, la "invenció de la tradició", treballat exhaustivament a Hobsbawm i Tanger (1993), que sorgeix de la necessitat de la població de tenir un Estat nació que vetlli pels seus interessos, que s'hauria forjat per la Història mateixa i que només es veuria esquerdat per les demandes dels nacionalismes anomenats *perifèrics*. Ras i curt, en el cas espanyol, és el procés moralitzador en què la Història forja el destí final del poble espanyol, que és la pròpia nació espanyola (Taibo [dir.], 2007: 22).

Per un altre costat, l'anomenat "patriotisme constitucional", un terme encunyat per Jürgen Habermas l'any 1989 després de la reunificació alemanya. Seguint les paraules de Taibo (2007: 31), "obedecía al designio de sentar las bases de una suerte de orgullo nacional no vinculado con el nacionalismo, perfilado en torno a la defensa de valores cívicos y afortunadamente distinto de las aberraciones que se atribuyen, con razón o sin ella, a los nacionalismes periféricos." Habermas considerava que el patriotisme constitucional es basava en dos elements interdependents entre ells: d'una banda, el que ell anomenava

“consciència nacional”, és a dir, la creació de vincles solidaris, compartits, imaginats d’una comunitat, els referents que uneixen els conciutadans d’un mateix territori; d’una altra banda, la “mentalitat republicana”, per sobre de la consciència nacional, que són els valors cívics que comporten la política democràtica, és a dir, la transformació de la identitat nacional en valors cívics de convivència democràtica (Taibo, 2007: 132-133).

D’aquesta manera, el patriotisme constitucional té per objectiu la creació d’un sentiment de pertinença a una comunitat —la “consciència nacional”, el “patriotisme”— amb una adhesió als valors democràtics —la “mentalitat republicana”, la Constitució— i el respecte dels drets humans que recull la Constitució. És, per tant, un concepte de nació eminentment cívica.

Aquest patriotisme constitucional es va intentar aplicar durant la Transició espanyola, però la seva tergiversació de principis va dur-lo al fracàs. Per tal d’explicar aquest fracàs en la seva aplicació, ens basarem en els raonaments de Bastida (2007). El fracàs del patriotisme constitucional a Espanya es deu a tres motius fonamentals. En primer lloc, la falta de consens polític per trencar amb el passat franquista. I és que després de la mort de Franco no es va produir un consens entre totes les forces democràtiques que condemnés públicament el passat dictatorial per construir un discurs nacionalista legitimitat en un Estat democràtic, ni tampoc una investigació per jutjar els crims del Franquisme.

En segon lloc, la falta de voluntat unànime de la població espanyola en la unitat nacional. Durant la Transició la nació espanyola es va entendre com a base de l’Estat, cosa que no va suscitar una adhesió cognitiva prou important com per parlar d’un consens general ideològic necessari per establir una consciència nacional comuna.

En tercer i darrer lloc, el paper que se li va donar a la Constitució, que va causar una articulació pràctica del patriotisme constitucional oposada a la reflexió de Habermas, per dos motius. Per un costat, la no voluntarietat en l’adhesió nacional: “[en la Constitució], la nación ya no se define de manera voluntarista, cívica, sino de forma que su esencia se haga indisponible a la voluntad de sus asociados. España pasará a ser una unidad forjada por la Historia, por el destino histórico [...], por algo [...] indisponible e irreformable” (Bastida Freixedo, 2007: 143). Per un altre costat, la consideració de la Constitució no pas com un punt de trobada per a la construcció de la nació cívica espanyola, sinó com un punt de partida per a la unitat nacional: “en la Carta Magna del Estado español, y en lo que respecta a la cuestión nacional, no caben ni la libertad ni la democracia, habida cuenta de la

interdicción de la voluntad ciudadana para decidir acerca del modelo de nación en el que se desea vivir” (Bastida Freixedo, 2007: 148). Així doncs, es trenca la base cívica i plenament democràtica per construir la nació, descrit pel mateix Bastida (2009) com: “el ‘patriotismo’ recoge el primer elemento afectivo que actúa como factor de cohesión y la mención a la ‘Constitución’ opera de horizonte democrático de referencia de esa cohesión” (Forcadell *et al.*, 2009: 271).

El nacionalisme, entès com a ideologia sociopolítica que defensa que un col·lectiu territorial definit és una nació i, per tant, depositari de drets polítics col·lectius que el converteixen en subjecte de sobirania (Taibo, 2007: 15; Núñez, 2010: 12), respon al fet social de la nacionalitat, que és “a cada nació un Estat” (Prat de la Riba, 1990: 79). Per tal que un Estat nació pugui existir i segueixi fent-ho com a tal, ha de procurar una quotidiana representació de la nació mitjançant un seguit de costums, de rutines, de creences ideològiques que mantinguin l’adhesió cognitiva per part de la població, i que afectin les vides dels membres i conciutadans de la nació, de manera que de forma no conscient, trivial, els “recorden’ la seva identitat nacional” (Billig, 2006: 11). I és que la ideologia nacionalista es pot desenvolupar de dues formes: l’una, de forma normativa, és a dir, definint-se la població i el poder amb l’etiqueta “nacionalista” i acceptant la legitimitat de la seva ideologia per la seva compatibilitat amb els valors democràtics; l’altra, de forma banal: el “nacionalisme banal”, de Michael Billig (2006).

5.1.3. Nacionalisme espanyol

El nacionalisme espanyol, com a nacionalisme d’Estat que es manifesta a través d’una ideologia latent, trivial, o en termes de Billig (2010), “banal”, és detectable, però, en tres observacions bàsiques. En primer lloc, Espanya és una nació i, a més, l’únic subjecte de drets polítics i col·lectius, tal com ho afirma la Constitució espanyola de 1978 (a partir d’ara, CE 1978) en el seu article 2:

La Constitución se fundamenta en la indisoluble unidad de la Nación española, patria común e indivisible de todos los españoles, y reconoce y garantiza el derecho a la autonomía de las nacionalidades y regiones que la integran y la solidaridad entre todas ellas.

En segon lloc, la condició d’Espanya com a nació no deriva només de la CE 1978, sinó que és una comunitat unida i forjada per la Història, les experiències compartides i la lleialtat mútua entre els seus integrants. S’accepta, doncs, que la sobirania recaigui només sobre

aquesta comunitat imaginada. És així com ho especifica l'article 1.2 de la CE 1978: “La soberanía nacional reside en el pueblo español, del que emanan los poderes del Estado.”

Qualsevol tipus de vulneració de la sobirania nacional es considera, doncs, una vulneració històrica i cultural. Aquesta vessant historicista, que fonamenta la titularitat de la Nació espanyola en mans del poble espanyol, es troba ja a Ortega y Gasset durant els discursos que va pronunciar l'any 1932 durant les sessions parlamentàries per l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya: “convivir en soberanía implica la voluntad radical y sin reservas de formar una comunidad de destino histórico” (Ortega y Gasset, 1990: 238-239). El conflicte amb la visió de Catalunya com a *sobirana*, doncs, xoca directament amb la visió única i monopolitzada de la sobirania espanyola, que es plasma dialècticament quan Ortega diu que “por eso es absolutamente necesario que quede deslindado de este proyecto de Estatuto todo cuanto signifique, todo cuanto pueda parecer amenaza de la soberanía unida, o que deje infectada su raíz. Por este camino iríamos derechos y rápidos a una catástrofe nacional” (Ortega y Gasset, 1990: 239).

En tercer i darrer lloc, l'oposició a la possibilitat a l'autodeterminació de forma pacífica i democràtica de les parts del territori espanyol on hi hagi una consciència nacional diferent de l'espanyola. Actualment, és en aquesta tercera observació en què es pot apreciar el nacionalisme espanyol, atès que davant d'un moviment independentista (com el basc o el català) es reivindica Espanya com a nació i recorda la potestat única de la sobirania nacional, que és en mans del poble espanyol. I és que “no és la pèrdua de territori *tout court* el que fa un mal extraordinari, sinó la pèrdua de territori que està situat dins de la pàtria imaginada” (Billig, 2010: 123). De fet, el discurs patriòtic o nacionalista espanyol es presenta a si mateix com a tal com a reacció davant de les demandes dels nacionalismes subestatsals o perifèrics, que són vistos com un vertader obstacle per a l'estabilitat necessària de la nació, tant des del punt de vista identitari com políticoinstitucional.

Aquestes tres observacions no suposen la identificació amb l'etiqueta normativa “nacionalista”, sinó de “patriota”, entès com a sentiment de fidelitat profunda a la nació a què es refereix, que respon a dos matisos: el primer, que Espanya és una realitat constitucional des de 1978 i amb identitat concèntrica que engloba diverses identifications territorials que mai, però, no podran ser considerades *nacions*; el segon, que la mateixa existència de la nació es dona suposada per la Història compartida, per la qual cosa ser fidel a Espanya és ser fidel a la Història i, per tant, que és natural i que no cal cap discussió en el debat ideològic.

Aquesta forma de nacionalisme d'Estat adopta, com s'ha dit abans, una forma més o menys diluïda, com una identitat que tot i ser assumida inconscientment, és trivial, roman oculta i es considera “normal” per tothom. El nacionalisme d'Estat espanyol, doncs, respon a la tesi del nacionalisme banal de Billig (2010), que ja s'ha introduït anteriorment, pel qual la condició normativa de “nacionalisme” —és a dir, el fet de “sentir-se nacionalista”— “és projectat sobre d'altres”, el ‘nostre’ és omès, oblidat, i fins i tot teòricament negat” (Billig, 2010: 40). Això comporta una lluita dialèctica i discursiva entre el *nosaltres* i l'*ells*, en què el “nostre” patriotisme sembla “natural” i, per tant, invisible, que no cal discutir-lo, mentre que el nacionalisme es considera una propietat —indesitjable— dels “altres”:

El “nostre” nacionalisme [...] s'oblida: deixa d'aparèixer com a nacionalisme i desapareix en l'entorn “natural” de la “societat”. Al mateix temps, el nacionalisme es defineix com a quelcom de perillosament emotiu i irracional: es concep com un problema, o una condició, que sobra al món de nacions. La irracionalitat del nacionalisme es projecte en els “altres”. (Billig, 2010: 71)

L'element bàsic en què s'assenta el nacionalisme banal és la universalitat de la nació i de la identitat nacional, de manera que no cal identificar-la amb paraules especials, com *nacionalisme*. “Tanmateix, pot tornar com un tema especial que incloga aquells que lluiten per tenir la seua ‘societat’, o aquells que podrien amenaçar la integritat de la ‘nostra’” (Billig, 2010: 93).

Aquesta invisibilitat del terme *nacionalisme* en el cas espanyol, seguint la tesi de Taibo (2007) i Núñez Seixas (2010) es deu a tres causes. Per un costat, el descrèdit i la pèrdua de la legitimitat del patriotisme espanyol per l'apropiació simbòlica i de discurs que en va fer el Franquisme per transmetre la doctrina del Movimiento Nacional. Per un altre costat, la legitimitat que van adquirir els nacionalismes perifèrics (especialment el català i el basc) com a antifranquistes. Finalment, la falta d'un consens polític contra el passat franquista per part del nacionalisme espanyol. Aquesta persistència en la resistència contra la memòria franquista o la condemna del Franquisme és un obstacle evident no només per a la legitimitat del terme *nacionalisme espanyol*, sinó també per a la construcció del patriotisme constitucional, que requereix una crítica i superació sense cap tipus de concessió d'aquest passat feixista.

Sigui quina sigui l'etiqueta amb què el nacionalisme espanyol es vulgui identificar, a instàncies de pensament, identitat i societat, aquesta ideologia té un conjunt de trets que ara procedirem a desgranar seguint les tesis exposades per Núñez Seixas (2010). Espanya, com

s'ha dit, “esa gran unidad histórica, de esa radical comunidad de destino, de esfuerzos, de penas, de ilusiones, de intereses, de esplendor y miseria” de què parlava Ortega y Gasset (1990: 236) és una nació, i el titular de la sobirania és el conjunt del poble espanyol, que en el seu ús ha decidit descentralitzar l'Estat i repartir-ne les competències entre l'Estat central, amb seu a Madrid, i el govern de les disset autonomies, sense que això signifiqui en cap cas la dissolució o fragmentació de la indissoluble unitat de la nació espanyola ni de la sobirania nacional. Unes autonomies que, anomenades per la CE 1978 com a *nacionalitats* o *regions*, sempre es consideraran com a tals per les diferències *culturals* que les separen, sense cap mena de potestat en la sobirania. Espanya, doncs, es defineix com una realitat nacional que conforma una comunitat política que s'ha forjat per la Història i els llaços que uneixen els seus ciutadans.

Es caracteritza també per una pluralitat etnocultural, institucional i jurídica, tot i que l'acceptació d'aquesta mateixa pluralitat és força variable i no totes les cultures i llengües tenen els mateixos drets, com demostra el fet que les llengües catalana, basca i gallega siguin cooficials només en els territoris on es parlen, sense anomenar-les específicament a la CE 1978 ni tampoc les autonomies on es parlen.

La defensa aferrissada de la CE 1978 com a marc de convivència dins de l'Estat democràtic és un altre tret diferencial del nacionalisme espanyol, que pren el text com a punt de partida de la qüestió nacional i que pressuposa l'existència de la nació espanyola com a titular de la sobirania nacional de l'Estat. Així, la defensa del text constituent és la defensa en si mateixa d'un patriotisme plural i obert que conforma el projecte comú de convivència.

El nacionalisme espanyol, a part dels mitjans de comunicació —diaris, revistes i mitjans audiovisuals— que li permeten la seva difusió entre la població, disposa d'altres mitjans de la pròpia maquinària de l'Estat que ajuda a difondre aquesta ideologia. Així, Taibo (2007: 41-42) n'esmenta vuit de fonamentals: el sistema educatiu, la monarquia —de fet, l'article 56 de la CE 1978 diu que “El Rey es el Jefe del Estado, símbolo de su unidad y permanencia”—, l'exèrcit —segons l'article 8 de la CE 1978: “[les forces armades] tienen como misión garantizar la soberanía e independencia de España, defender su integridad territorial y el ordenamiento constitucional”—, l'Església Catòlica —com demostren les afirmacions del cardenal Rouco Varela⁵ o del president de la Conferència Episcopal

---

⁵ Santos, P. (2014, 31 de març). Rouco reivindica la unidad de España en el funeral de Suárez [en línia]. *El Periódico*. <<http://www.elperiodico.com/es/noticias/politica/rouco-reivindica-unidad-espana-funeral-suarez-3235436>> [darrera consulta: 27-04-2014]

Española⁶—, les Reials Acadèmies (de la Llengua i la Història), els “llocs de memòria”, com l'himne, la bandera, l'escut, les festes nacionals i les commemoracions del Pilar i la Hispanitat o el dia de la Constitució, els bitllets i els segells, els èxits esportius i la pròpia capital d'Espanya, Madrid.

Finalment, l'últim postulat que defineix el nacionalisme espanyol és el tractament dels anomenats *nacionalismes perifèrics*, entenent la perifèria com els “altres” enfront del “nosaltres” de l'Estat central, i definint-los, en el cas de Catalunya, com a “problema catalán”. En aquesta línia destaca el que ja s'ha comentat unes línies més amunt. I és que els “nacionalistes” són sempre els “altres” i la seva condició de nacionalistes es contraposa frontalment amb els “patriotes”, “demòcrates” o “constitucionalistes” que componen el “nosaltres”, que defensen l'*interès comú* de la nació espanyola.

Els nacionalismes *perifèrics* són aquells que s'han desenvolupat a la *perifèria* de l'Estat espanyol, entenent la perifèria des del punt de vista del centre, que és Madrid. Es tracta, doncs dels nacionalismes de les anomenades *nacions sense Estat*, aquells territoris la població de la qual té una identitat que se suma o es contraposa a la de l'Estat nació, com Catalunya, el País Basc o Galícia. Des del nacionalisme espanyol, que proposa la indissolubilitat de la nació espanyola i la titularitat de la sobirania nacional en mans del poble espanyol, aquests nacionalismes, anomenats explícitament com a “nacionalistes”, “se antojan comúnmente inmotivados y descarriados, portadores de demandas absurdas, cuando no entregados a una deleznable violencia” (Taibo, 2007: 35).

Tradicionalment es consideren els nacionalistes com a “esencialistas, retrógrados, totalitarios y etnocéntricos, eternos perseguidores de una Arcadia perdida” (Taibo, 2007: 140), que només cerquen el “xantatge permanent” en qüestions de demandes d'autogovern per a les seves respectives autonomies. Ortega y Gasset (1990: 232) els anomenava l'any 1932 “nacionalismos particularistas”, definits de la manera que segueix:

¿Qué es el nacionalismo particularista? Es un sentimiento de dintorno vago, de intensidad variable, pero de tendencia sumamente clara, que se apodera de un pueblo o colectividad y le hace desear ardientemente vivir aparte de los demás pueblos o colectividades. Mientras estos anhelan lo contrario, a saber: adscribirse, integrarse, fundirse en una gran unidad histórica, en esa radical comunidad de destino que es una gran nación,

---

⁶ Agencia EFE (2014, 14 de març). Monseñor Blázquez: «Al Papa, como a todos, le preocupa la unidad de España» [en línia]. ABC. < <http://www.abc.es/sociedad/20140313/abci-blazquez-cope-201403131021.html>> [darrera consulta: 27-04-2014]

esos otros pueblos sienten, por una misteriosa y fatal predisposición, el afán de quedar fuera, exentos, señeros, intactos de toda fusión, reclusos y absortos dentro de sí mismos.

Éste, señores, es el caso doloroso de Cataluña; es algo de que nadie es responsable; es el carácter mismo de ese pueblo; es su terrible destino, que arrastra angustioso a lo largo de toda su historia.

Del filòsof espanyol destaca la “conllevancia” amb què s’havia de conviure amb el nacionalisme català, una actitud tolerant que no es podia solucionar, sinó que només s’havia de suportar i arrossegat-lo en la Història, donant-li a cada moment històric la millor solució possible, que no és cap altra que saber restar-li aquelles demandes que no podien acceptar-se per la mateixa idiosincràsia del nacionalisme espanyol, especialment les que tenen relació amb la sobirania: “lo insoluble es cuanto significa amenaza, intención de amenaza, para disociar por la raíz la convivencia entre Cataluña y el resto de España. Y la raíz de convivencia en pueblos como los nuestros es la unidad de soberanía” (Ortega y Gasset, 1990: 238).

Dins del nacionalisme espanyol es poden observar dues tendències clarament marcades entre el nacionalisme espanyol de dretes i el d’esquerres. Atès que aquest treball tracta del diari *El País*, de marcada tendència d’esquerres i socialista, es procedirà a explicar breument les tesis bàsiques d’aquest nacionalisme espanyol d’esquerra. Aquesta és una ideologia que, evitant sempre l’etiqueta de “nacionalista”, s’orienta envers l’actualització del llegat reformista, republicà i democràtic de l’època de la Segona República, especialment les tesis orteguianes, i amb una proposta de futur federal per a Espanya. Aquesta ideologia, des de l’època de la Transició, ha creat tres propostes per a un nacionalisme espanyol més tolerant amb els nacionalismes *perifèrics* i per a una millor convivència i, per tant, “conllevancia” entre tots dos.

En primer lloc, l’anomenada “nación de naciones y regiones” (Núñez Seixas, 2010: 88), que tot i que plantejava Espanya com a nació i la resta de nacionalitats com a comunitats culturals i sense sobirania, plantejava una “unidad en la diversidad”, és a dir, la constitució d’una nació espanyola forta i oberta a la pluralitat de *nacionalitats* que la conformen i amb una major descentralització del poder polític. En segon lloc, el “patriotisme constitucional” que ja s’ha descrit anteriorment.

En tercer lloc, l’“Espanya plural”, que proposa la federalització del model d’Estat de dues formes diferents. Per una banda, el “federalisme simètric”, que es basa en la conversió de

les disset comunitats autònomes en estats federals amb el manteniment de la seva cohesió mitjançant el principi de cooperació i solidaritat interterritorial (Núñez Seixas, 2010: 109). Per una altra banda, el “federalisme asimètric”, que es basa en l’acceptació de l’existència de fets nacionals dins de l’Estat i en una sobirania compartida entre elles (Núñez Seixas, 2010: 110). Aquesta fórmula s’observa “como un punto de encuentro equidistante que conciliase la voluntad de la ciudadanía de Cataluña de ser una nación con proyección en un autogobierno ampliado [...] y de compartir el proyecto español” (Núñez Seixas, 2010: 96).

En definitiva, i cenyint-nos al cas de Catalunya, totes tres propostes “llevan a considerar a Cataluña como una parte de España, no una entidad por sí misma, pegada a ella por naturaleza y no por voluntad propia [...] que hace imposible el dialogo de tú a tú” (Verdú, 2007: 559). A raó d’això, actualment, l’opció independentista a Catalunya, en auge des de la sentència del 2010 del Tribunal Constitucional sobre l’Estatut d’Autonomia, s’ha arribat a una crisi de discurs del nacionalisme espanyol davant de les possibles conseqüències que podria comportar la secessió de l’autonomia catalana i es decanta cada cop més envers un federalisme asimètric amb particularitats i possibles blindatges competencials només per a Catalunya, que estan provocant no només la crisi ideològica esmentada, sinó també una crisi política i institucional entre els dos governs, que empenyen, un per una sobirania monopolitzada pel poble i la nació espanyola, l’altre per la sobirania compartida i el reconeixement de Catalunya com a subjecte sobirà.

5.2. Anàlisi del discurs

5.2.1. Ideologia i discurs

Elena Calsamiglia i Amparo Tusón (2012: 1) diuen que el discurs és “hablar de una práctica social, de una forma de acción entre las personas que se articula a partir del uso lingüístico contextualizado.” És així que les formes lingüístiques del discurs entren en joc per tal de crear comunicació i, alhora, de representar el món. I és que la comunicació ha deixat de ser una simple transmissió d’informació i s’ha convertit en una “continua representación de intenciones” (Calsamiglia i Tusón, 2012: 2) que pren en consideració els actors d’aquesta interpretació, amb una determinada visió del món ideològica, i els objectius amb què es duu a terme aquesta comunicació, situada en un context determinat.

La societat viu de forma col·lectiva, però en un sistema jerarquitzat en dos nivells, els dominats i els dominadors, en què es desplega una veritable xarxa d'interessos i de poder per mitjà del discurs, allò que “nos convierte en seres sociales y nos caracteriza como tales” (Calsamiglia i Tusón, 2012: 3).

Segons Van Dijk (1998: 243), la ideologia és el conjunt de “representaciones sociales compartidas que tienen funciones sociales específicas para los grupos.” Comunicar-se de forma ideològica, doncs, és el procés pel qual s'expressen o s'amaguen aquestes creences o representacions socials compartides per una comunitat i que permeten, alhora, el control de les ments dels receptors del discurs. És, doncs, la “naturalesa dominant de la ideologia” de què parla Van Dijk quan es refereix al procés de legitimitat de l'abús de poder que duen a terme els grups dominants sobre els membres de la comunitat fins que aquests “aceptan las ideologías dominantes como ‘naturales’ o como parte del ‘sentido común’” (Van Dijk, 2005: 17). Per Van Dijk, la ideologia és, com s'ha dit, el sistema de creences socials comunes que formen el coneixement socioculturalment compartit. És, doncs, un element fonamentalment social que és utilitzat com a recurs per a la cohesió i la cooperació intragrupal i que són adquirides de forma individual però reproduïdes socialment per mitjà de les pràctiques i el discurs socials (2005: 20-21).

L'enfocament sociocognitiu de Van Dijk és de caràcter fortament multidisciplinari, en què es combina l'anàlisi d'aspectes lingüístics, cognitius i socioculturals del text. Van Dijk (1998: 246) defineix així el *discurs*:

Evento comunicativo específico [que] involucra a una cantidad de actores sociales, esencialmente en los roles de hablante/escritor y oyente/lector (pero también en otros roles, como observador o escucha), que intervienen en un acto comunicativo, en una situación específica (tiempo, lugar, circunstancias) y determinado por otras características del contexto.

5.2.2. Anàlisi crítica del discurs

L'anàlisi crítica del discurs (ACD) és una “perspectiva” (Van Dijk, 2001: 3), un paradigma que permet fer una anàlisi del discurs “com a pràctica social” (Fairclough, Mulderrig i Wodak, 2011: 357). Aquesta visió dona pas consegüentment a considerar tot allò que envolta el discurs: les situacions, institucions, pràctiques socials i identitats que caracteritzen

el context. D'aquesta manera, l'anàlisi crítica del discurs està situada, adherida, a un context social, marcat per la història, amb l'objectiu de fer una crítica social.

I és que, com diu Wodak (2001: 3), està definit per tres conceptes clau: el poder —“discourse is structured by dominance”—, la història —“every discourse is historical produced and interpreted, that is, it is situated in time and space”— i la ideologia —“dominance structures are legitimated by ideologies of powerful groups.”

És una anàlisi crítica, com diu Van Dijk, “with an attitude” (2001: 96), ja que emfasitza els problemes de dominació social, prestant una especial atenció en la producció i la recepció, el procés i els mecanismes de legitimació i d'adhesió cognitiva del discurs ideològic, en un context social i polític.

Aquesta visió crítica comporta un biaix evident, pel qual els analistes del discurs es comprometen a realitzar les seves investigacions amb la finalitat de denunciar situacions de dominació social, per la qual cosa donen suport a la resistència contra aquesta dominació. Com diuen Wodak, Mulderrig i Fairclough (2011: 358), “without compromising its social scientific objectivity and rigour, it openly and explicitly positions itself on the side of dominated and oppressed groups and against dominating groups.” Així doncs, es tracta de donar legitimació a aquells de què manquen.

L'ACD s'ocupa de problemes de dominació social i també política, de manera que es tracta d'una perspectiva multidisciplinària, amb relacions amb la història, la societat, la cultura, la política i les emocions. És per aquest motiu que convé determinar els dos nivells en què, segons Van Dijk (1999: 25), es divideix l'ordre social: el “micronivell”, és a dir, el discurs pròpiament dit des del punt de vista lingüístic (relacions semàntiques, implícit i explícit, argumentació, retòrica...) i el “macronivell”, és a dir, les estructures de poder, els grups de l'elit o les institucions.

Per tal de vincular els nivells micro i macro amb la relació de dominació social, es requereixen uns elements que permetin el seu enllaç (Van Dijk, 1999: 25): els actors i les accions, les creences comunes i la mentalitat, i el context. Aquests tres permeten, finalment, exercir, reproduir i desafiar el poder social dels grups socials i institucions.

Si l'objectiu de l'ACD és l'anàlisi del discurs com a pràctica social, un dels elements principals que tracta és l'adhesió cognitiva i els processos de legitimació del discurs de les elits. Els grups poderosos, les elits, tenen l'accés al discurs públic i se n'apropien, tot

controlant a través d'ell les mentalitats i les creences compartides de la societat. Això “no sólo significa que mucha gente interpretará el mundo del modo en que los poderosos o las élites se lo presentan, sino también que actuará (más) en consonancia con los deseos y los intereses de los poderosos” (Van Dijk, 1999: 32). Aquest abús del poder i domini social es transmet a través del discurs, que, alhora, incrementa la seva legitimitació i l'increment consegüent de la desigualtat social.

5.2.2.1. EL QUADRAT IDEOLÒGIC DE VAN DIJK: ELLS VS NOSALTRES

Les ideologies polítiques són reproduïdes pel discurs, ja que “los discursos hacen ‘observables’ las ideologías en el sentido que es sólo en el discurso que ellas pueden ser explícitamente ‘expresadas’ y ‘formuladas’” (Van Dijk, 2005: 26). Segons Van Dijk (1998: 333), hi ha dos principis que permeten la reproducció ideològica en el discurs. El primer és la presència o bé l'absència d'informació en la pròpia representació. El segon s'estableix en funció de l'expressió o la supressió explícita d'informació en benefici del parlant.

És per mitjà d'aquest segon postulat que les elits controlen el contingut ideològic del discurs per mitjà d'una estructura extremadament polaritzada en quatre possibles casos. Quatre casos que defineixen el que Van Dijk anomena “quadrat ideològic” (1998: 333; 2005: 30). En primer lloc, expressar o emfasitzar la informació positiva sobre nosaltres. En segon lloc, expressar o emfasitzar la informació que és negativa sobre els altres, sobre ells. En tercer lloc, suprimir o des-emfasitzar la informació negativa sobre nosaltres. En quart i darrer lloc, suprimir o des-emfasitzar allò positiu dels altres.

La relació entre la identitat nacional, la ideologia nacionalista i el quadrat ideològic és observable fàcilment, atès que per tal de poder imaginar la “nostra” nació o comunitat implica imaginar-nos de forma implícita (o explícita) a “ells”, la resta, dels quals “nosaltres” som diferents. I és que “si el nacionalisme és una ideologia de la primera persona del plural que ‘ens’ diu qui som ‘nosaltres’, és també una ideologia de la tercera persona. No hi pot haver ‘nosaltres’ sense ‘ells’” (Billig, 2006: 127).

En l'apartat anterior s'ha parlat de la identificació de “nacionalistes” a la comunitat perifèrica que s'autodefinia com a tals, mentre que la designació “patriotes” corresponia a “nosaltres”, a la societat que es desmarca de l'etiqueta anterior. No fer ús d'aquesta paraula ajuda, doncs, a desterrar el mot “nació” i, per tant, a allunyar de l'ombra del nacionalisme la identitat col·lectiva.

Seguint amb l'argumentació de Van Dijk en el "quadrat ideològic", "les nacions crearan estereotips afalagadors d'elles mateixes i estereotips degradants d'aquelles altres amb les quals es comparen" (Billig, 2006: 110) per tal de legitimar la pròpia nació.

5.2.2.2. LEGITIMACIÓ I DESLEGITIMACIÓ IDEOLÒGICA

El "quadrat ideològic" de Van Dijk comporta tant l'autopresentació positiva del parlant, del "nosaltres", com la retrorepresentació negativa de la resta, de l'"ells". Aquests dos principis bàsics s'acompleixen per mitjà de la legitimació i la deslegitimació ideològica.

La legitimació, segons Van Dijk, "está relacionada con el acto de habla de defenderse a uno mismo, una de cuyas condiciones de adecuación es a mundo que el hablante provea buenas razones, fundamentos o motivaciones aceptables para acciones pasadas o presentes que han sido o podrían ser criticadas por otros" (1998: 318). Aquest mecanisme justifica les accions que podrien anomenar-se "oficials", és a dir, aquelles que tenen relació amb els drets i els deures associats amb la política, tant socialment com legal.

Així doncs, implica que un actor institucional crea o diu respectar aquestes normes oficials i roman dins de l'ordre moral establert. És un mecanisme ideològic d'adhesió cognitiva que, a més, acostuma a tenir una direcció de dalt a baix, això és, són les elits o les institucions les que es legitimen "cap avall". La fonamentació del judici i les accions de les elits i les institucions i, per tant, la base per a la legitimació, es basa en la mateixa ideologia, que s'encarrega de representar socialment el grup i duu implícites unes normes i uns valors. D'aquesta manera, es pot concloure que legitimar un conflicte social, identitari, moral, o bé qualsevol altre tipus de situació de desigualtat, implica que aquestes accions són dins de l'ordre moral establert, dins d'un ordre que s'etiqueta com a "sentit comú" o com a principi universal de la mateixa comunitat (Van Dijk, 1998: 322).

La legitimació és un mecanisme que no només serveix per presentar com a "normal" una situació de dominació social, sinó que a més implica estratègiques de deslegitimació tant de la dissidència interna o els grups opositors com de l'"amença exterior" (Van Dijk, 1998: 322). Així, seguint amb les tesis de Van Dijk (1998), el discurs deslegitimador utilitza tres estratègies bàsiques per accomplir la seva missió. Per un costat, es concentra en el context de producció, és a dir, les classes dominants qüestionaran la legitimitat dels opositors i les circumstàncies en què es troben, entre d'altres. Per un altre costat, es deslegitima citant fora de context, focalitzant elements negatius i emfasitzant la violació dels valors considerats

universals i comuns de la comunitat. Finalment, la darrera estratègia se centra en els mateixos receptors o oients del discurs mitjançant la presentació dels oradors i dels seus discursos com a il·legítims, és a dir, que no són confiables o que estan desviats de l'interès comú i que, molts cops, es titllaran de violents o radicals.

Es pot observar, doncs, que els grups dominants són capaços de controlar la ideologia perquè són capaços de controlar els criteris de veritat i adaptar-los a la seva pròpia ideologia. D'aquesta manera, si no hi ha contradiscurs, el discurs de l'elit s'autolegitima pel seu monopoli en l'accés als "recursos simbòlics", com és l'opinió pública (Van Dijk, 1998: 327).

5.2.2.3. L'ANÀLISI LÈXICA

Kerbrat-Orecchioni (1986: 91-92) afirma que "*toda unidad léxica es, en cierto sentido, subjetiva, dado que las 'palabras' de la lengua no son jamás otra cosa que símbolos sustitativos e interpretativos de las 'cosas'.*" D'aquesta manera, cada paraula ofereix un significat a un significat a partir d'una visió subjectiva i arbitrària de la realitat.

A partir d'aquesta subjectivitat, es desprèn el que Kerbrat-Orecchioni (1986) anomena "rasgo subjetivo", i que es pot analitzar des de dos enfocaments. D'una banda, Fuentes i Alcaide (2002: 298) relacionen aquest tret subjectiu amb la presència en el discurs de l'enunciador com a avaluador. D'una altra banda, la mateixa Kerbrat-Orecchioni (1986) parla de les unitats lèxiques que, segons ella, presenten aquest tret, i que són els substantius, els adjectius subjectius, els verbs subjectius i, en menor grau, els adverbis subjectius.

La subjectivitat d'aquestes característiques rau en el tret axiològic, és a dir, el conjunt de valors que duu la categoria per si mateixa, ideològicament subjectiu, que "se localiza en *el nivel del significado* de la unidad léxica, el cual se definía por su relación triangular con el significante, por un lado, y con el denotado, por el otro" (Kerbrat-Orecchioni, 1986: 97). El tret axiològic del lèxic és utilitzat en l'acte argumentatiu en tant que qualifica de forma positiva o negativa una situació determinada. Així, "los discursos polémicos, por el hecho de que se proponen descalificar un 'objetivo', se caracterizan por movilizar con ese propósito numerosos axiológicos negativos apropiados, o 'desacreditantes'" (Kerbrat-Orecchioni, 1986: 102). Es tracta, doncs, d'un recurs que es pot utilitzar per gestar un discurs deslegitimador.

El significat, on rau el contingut de l'axiològic, és allò que els parlants “asignan a cada expresi3n en procesos de interpretaci3n o compresi3n” (Van Dijk, 1998: 258). Permet la variaci3n contextual, ja que els parlants o els receptor poden assignar, és a dir, en paraules de Van Dijk (1998: 258), “pensar, interpretar, inferir” significats diferents per a una expresi3n determinada. A m3s, cada expresi3n pot variar tamb3 en diversos contextos. Aix3 doncs, els significats s3n contextuals i situats i depenen dels participants i la seva interpretaci3. Els significats s3n la selecci3 de trossos dels models mentals, del “conocimiento sobre acontecimientos” (Van Dijk, 1998: 259), que es projecten verbalment i que, aix3, es veuen restringits segons els significats en una llengua o cultura determinades.

Explicar les implicatures de les paraules en un discurs i context determinats d3na un ampli conjunt de significats ideol3gics, ja que “la sustituci3n de una palabra por otras muestra inmediatamente la diferencia sem3ntica y, a menudo, los ‘efectos’ ideol3gicos de dicha sustituci3n” (Van Dijk, 1998: 259). Depenent del factor contextual (determinat tamb3, entre d’altres, per la identitat nacional) “los usuarios de la lengua pueden escoger diferentes palabras para hablar sobre las cosas, las personas, las acciones o los acontecimientos” (Van Dijk, 1998: 259), at3s que les opinions s3n una restricci3 contextual que provoca la variaci3 l3xica. Atenent a tot aix3, els parlants poden emfasitzar o ocultar les seves opinions ideol3giques i mostrar-ne d’altres.

5.3. L’argumentaci3 i la persuasi3: l’editorial

5.3.1. El discurs period3stic i ideologia

Segons Gomis (1989: 51), “s’acostuma a definir el periodisme com a l’activitat del periodista, i el periodista, com a professional de la informaci3”, una informaci3 que servir3 de base per a la comunicaci3, actualment de masses. Aquesta 3s caracteritza per tres trets b3sics (Gonz3lez Reyna, 2010: 98-99) . Per un costat, la consideraci3 que la informaci3 3s la mateixa per a tots els lectors, per3 el seu impacte es manifesta de forma diferent. Per un altre costat, el propi enregistrament de missatges modifica la seva pr3pia naturalesa, ja que determinen qu3 s’enregistra i es transmet i qu3 no. Finalment, tamb3 es caracteritza per la “circulaci3n p3blica de los mensajes”, que s3n per a una gran audi3ncia.

El diari s’enfoca envers un p3blic massiu, amb un discurs que “es un mediador de los acontecimientos y un int3rprete entre el suceso y el lector” (Gonz3lez Reyna, 2010: 99).

Seguint amb les tesis de González Reyna (2010: 99), per “mediador” cal entendre, bàsicament, les tasques del diari amb relació a la difusió i la investigació de la informació per tal de fer-la conèixer al públic. Per “intèrpret”, però, cal situar-se en el paradigma del discurs, que “lleva la intención de informar al público lector y, al mismo tiempo, de influir en él al proponer su propia lectura de los acontecimientos”. Això implica tant una “selecció” com una “jerarquització” dels esdeveniments, que fan que el diari es comporti com un actor polític i que, per tant, el seu discurs es desmarqui de la seva tasca purament informativa i esdevingui un discurs polític.

Per a Gomis (1989: 103), el periodisme és vist “com a mètode d’interpretació successiva de la realitat social.” I és que l’elaboració de missatges, segons González Reyna (1991: 5) es veu caracteritzada tant per motivacions sociològiques com per motivacions lingüístiques. El periodista és un “intèrprete del acontecer social” que construeix, per tant, la realitat amb el seu discurs, atès que és ell qui escull els successos que considera d’un interès major i qui escriu el missatge, amb un element lingüístic, és a dir, les paraules i els seus usos, i un element comunicacional, és a dir, un què, un qui, un quan, un on, un com, un per què i un per a què, determinats per la seva visió de la notícia i de la realitat. La ideologia, doncs, com diu Gomis (1989: 131), “és consubstancial als mitjans de comunicació de masses”.

En el cas concret del diari *El País*, el seu llibre d’estil afirma que “EL PAÍS se define estatutariamente como un periódico independiente, nacional, de información general, con una clara vocación europeísta, defensor de la democracia plural según los principios liberales y sociales, y que se compromete a guardar el orden democrático y legal establecido en la Constitución” i segueix dient que “se esfuerza por presentar diariamente una información veraz [...] que ayude al lector a entender la realidad y a formarse su propio criterio” (El País, 1990: 17). D’aquesta manera, doncs, es presenta un diari que situa de forma clara i concisa en un costat de l’espectre polític i afirma, també, la tasca de mediador i d’intèrpret del diari.

5.3.2. L’argumentació i la persuasió

5.3.2.1. L’ARGUMENTACIÓ COM A ACTE DE PARLA

L’argumentació és, segons Plantin (1998: 39-40), el conjunt de tècniques orientades a legitimar la posició envers una tesi de l’emissor. Es tracta d’un acte comunicatiu pel qual es

pretén defensar una tesi per mitjà d'uns arguments. Lo Cascio (1998: 47) esgrimeix tres característiques bàsiques de l'argumentació. Per una banda, serveix per presentar la posició del parlant envers una tesi, una posició que, per una altra banda, és explícita i que, finalment, té per objectiu emetre un judici de valor propi.

La manifestació explícita de la posició de l'emissor del judici o opinió personal porta Lo Cascio (1998: 47) a definir l'argumentació com un “‘gran acto’ de habla (‘macroacto’) que un hablante produce para convencerse a sí mismo o a uno o más interlocutores de la validez de una tesis suya o de otros.” Un acte de parla que “intenta influir, transformar o reforzar las creencias o los comportamientos [...] de la persona o personas que constituyen su objetivo” (Plantín, 1998: 40).

Com a acte de parla amb intenció de canviar l'opinió, té, segons Lo Cascio (1998: 48), dues fases: un acte illocutori realitzat per l'emissor (la força de l'argumentari) i un acte perlocutiu per part de l'emissor que consisteix en “el acto de aceptación o rechazo, la persuasión o el convencimiento, que la argumentación determina o provoca en un determinado interlocutor.” És, doncs, un acte performatiu, atès que pretén “hacerlo [al receptor] admitir una conclusión e incitar-lo a adoptar los comportamientos adecuados” (Plantín, 1998: 39).

Atenent a la tesi de Lo Cascio (1998), l'acte argumentatiu serveix per convèncer i persuadir el receptor, cosa que provoca que “la argumentación es uno de los medios para manipular a través del lenguaje” (Fuentes i Alcaide, 2002: 17). Cal distingir, doncs, entre la persuasió i la manipulació. Per un costat, la persuasió, segons Fuentes i Alcaide (2002: 18), és “el objetivo último de prácticamente la totalidad de nuestros argumentos.” Per un altre costat, la manipulació és el mètode per aconseguir aquesta persuasió, que no segueix els principis de sinceritat i que, per tant, és “una infracción de la norma” (Lo Cascio, 1998: 99).

5.3.2.2. IMPLICATURA I PRESSUPOSICIÓ

Tal com diu Cárdenas (2001: 70), “la comunicación obedece al reconocimiento inferencial de las interacciones comunicativas de los sujetos discursivos”, cosa que fa de la inferència un procés cognitiu que consisteix a “producir conocimiento para comprender [...] el conjunto de pensamientos y acciones que construye interactivamente el hombre cuando entra en *relación compleja* consigo mismo, con la sociedad y con el mundo” (Cárdenas, 2001: 77). La inferència, doncs, activa un determinat marc conceptual i uns coneixements del món que permeten *inferir* implicatures i pressuposicions d'una assertió explícita.

Les pressuposicions “comprenden toda clase de condiciones implícitas [...] que hacen los emisores cuando (quieren) realizar un acto comunicativo ilocutivamente eficaz” (Schmidt, 1977: 105, citat a Cárdenas, 2001: 69). Es poden definir, en paraules de Ducrot (1984: 15), com el conjunt de representacions sobre el món compartides pels interlocutors i considerades com a evidents. Així mateix, com a marc de referència, dóna coherència a l'argumentació, ja que, en “sostener la existència del objeto acerca del cual se informa algo nuevo, impide que la enunciación quede destinada al fracaso” (Cárdenas, 2001: 71).

Si la pressuposició és el conjunt de referències sociocognitives que s'activen davant d'una enunciació o argument, la implicatura és un “fenómeno de sentido” (Cárdenas, 2001: 71) entre allò explícit i allò implícit. Haugh (2002) fa una distinció entre la visió (ambigua) que en fa Grice dins del principi de cooperació com a allò que es comunica menys “allò que es diu”, i el que proposen Sperber i Wilson en la teoria de la pertinència, en què les implicatures són tractades com a continguts pragmàtics que s'infereixen a partir d'una afirmació. Haugh (2002: 131), finalment, defineix la implicatura com “a defeasible inferred meaning that is not actually said, but rather is meant or communicated in addition to what is literally said.”

D'aquesta manera, els arguments dins de l'acte argumentatiu no només ofereixen una informació expressada de forma explícita, sinó que l'interlocutor, per un costat, activa un marc de referència i una visió del món compartida amb l'emissor (el *presuposa*) per tal que l'acte comunicatiu sigui fructuós, i, per un altre costat, ha de saber descodificar (o *inferir*) una informació que és implícita (la *implicatura*) i poder evitar, així, la intenció persuasiva del diari.

Com hem vist, es pot deduir que els actes comunicatius, en aquest cas, l'argumentatiu, són inferencials. Aquestes inferències, però, són processades cognitivament gràcies als marcadors del discurs, que, segons Portolés (2001: 25-26), són unitats lingüístiques amb un significat fixat en la llengua, que tenen la funció de “guiar, de acuerdo con sus distintas propiedades morfosintácticas, semánticas y pragmáticas, las inferencias que se realizan en la comunicación.” La funció principal que tenen els marcadors discursius és, tal com descriu Portolés (2001), la de cohesió, atès que són marques d'íctiques que “les permite relacionar el miembro del discurso en el que se localizan con el discurso anterior” (p. 30) o amb el discurs (p. 35).

5.3.2.3. ARGUMENTS I FAL·LÀCIES

Diuen Fuentes i Alcaide (2002: 54) que els arguments són “las razones que justifican una conclusión.” L’anàlisi d’aquests arguments, seguint les paraules de Lo Cascio (1998: 297), “debe encaminarse a establecer la fiabilidad y la pertinencia efectiva”, atès que en els actes argumentatius molts cops s’utilitzen arguments “ilegítimos, que infringen el código de buen comportamiento del acto argumentativo” (ibídem).

Aquests arguments que l’autor qualifica d’“il·legítims” o “il·legals” reben el nom de *fal·làcies*. Per Lo Cascio (1998: 292-296) es poden distribuir en dos tipus. D’una banda, les que són *in dictione*, és a dir, les que es basen en el joc lingüístic (ambigüïtat, al·lusions, incomprendibilitat...). D’una altra banda, les que són *extra dictione*, això és, basades en la manipulació. Alguns d’aquests arguments “il·legítims” són els següents:

- *Argumentum ad personam*: és un argument que ataca la credibilitat del receptor i que “es preciso darse cuenta de que se trata simplemente de un insulto” (Plantin, 1998: 143).
- *Argumentum ad hominem*: a diferència de l’anterior, aquesta fal·làcia es basa en l’univers del receptor i “utiliza ejemplos de su vida personal, de su visión particular, de su experiencia, y los extiende a categoría general” (Fuentes i Alcaide, 2002: 75).
- *Argumentum ad verecundiam*: és un argument basat en l’autoritat d’una font.
- *Argumentum ad baculum*: és un argument basat en l’amenaça cap al receptor.
- *Argumentum ad misericordiam*: consisteix a adherir-se a un argument per compassió.
- *Argumentum ad populum*: és un argument que es basa en els sentiments (és populista o demagògic).
- *Argumentum ad consequentiam*: és un argument per definir negativament una afirmació a través de les conseqüències que pot tenir la tesi.
- *Argumentum ad ignorantiam*: la tesi no s’accepta perquè no hi ha proves en contra.
- *Petitio principii*: consisteix a presentar com a demostrat allò que es pretén demostrar.
- *Ignoratio elenchi*: és un argument en què es tracten altres informacions de l’oponent per defensar la tesi.
- *Post hoc ergo propter hoc*: és un argument en què si una cosa precedeix una altra, la primera es considera la causa de la segona.
- *Non sequitur*: és un argument que li falta una regla general que justifiqui una relació entre la tesi i l’argument.

5.3.2.4. EL DISCURS PERSUASIU A LA PREMSA

Els mitjans de comunicació de masses tenen una funció persuasiva, seguint les paraules de Santamaría Suárez (1997: 34), que pretén “arbitrar el control social” sobre els individus d’una comunitat, ja que són “los grandes árbitros de la conducta económica, política, ética y psicológica de la sociedad.” Per tant, se’ls considera un gran recurs per modelar noves idees, actituds i emocions segons les situacions que es creen.

La persuasió consisteix en la inducció a creure un determinat postulat a partir de raons argumentades i sense violència, sinó a través d’una adhesió voluntària (Santamaria Suárez, 1997: 40). Una persuasió que, segons Bellenger (1992: 91) ha de ser voluntària perquè els lectors puguin acceptar la seva influència exercida i que compleixi quatre condicions bàsiques (Bellenger, 1992: 95-101). De primer, la credibilitat, és a dir, aportar proves i testimonis per verificar la notícia. De segon, la coherència, és a dir, que el redactat tingui un ordre lògic i una estructura argumentativa sòlida. De tercer, la consistència, això és, que no hi hagi contradiccions en el tram argumental. De quart i darrer, la congruència, això és, que el text sigui pertinent i adequat a la situació comunicativa.

El diari presenta una visió del món que modifica la concepció que el lector en té inicialment, “que lo ayudan a comprender el significado de eso que sucede y, además, le manifiesta un punto de vista, una opinión” (González Reyna, 1991: 12). L’activitat periodística afecta la conducta i l’opinió dels lectors perquè sempre hi intenta influir amb els missatges relatius a la notícia en tant que cerca causar efectes en els propis lectors i, per tant, persuadir-los perquè pensin en la línia ideològica del diari (González Reyna, 1991: 19).

5.3.3. L’editorial: el diari com a actor polític i social

L’editorial és un gènere periodístic d’opinió, és a dir, que els seus missatges transmeten idees i judicis. És, com diu Gomis (1989: 168), “l’instrument màxim d’influència de què disposa un mitjà”, en què el diari fa palesa la seva ideologia com a institució, atès que “representa la ‘veu’ i més encara el [seu] ‘pensament’” (Gomis, 1989: 172).

Aquest és un gènere de discurs persuasiu on “l’objectiu de tot director és convertir un públic que és una barreja d’ocasionals clients de quiosc en una devota banda de lectors constants (Gomis, 1989: 173). Seguint amb la mateixa descripció de Gomis (1989: 174), es poden deduir cinc característiques que defineixen aquest gènere d’opinió. En primer lloc, és

el diari que “escull” els successos que seran notícia i sobre els quals crearà una línia d’opinió i pensament. En segon lloc, “interpreta” les ideologies dels lectors per tal d’adequar-s’hi.

En tercer lloc, “relaciona” els successos i pretén crear i descriure una “situació desitjable”, és a dir, una possible solució o resolució del conflicte. En quart lloc, s’estableix un “principi de preferència” pel qual s’ordenaran els fets de major a menor importància. En cinquè i darrer lloc, tracta de “desxifrar i interpretar el futur”, això és, el diari pren el paper de jutge i tracta de convèncer sobre la resolució de la notícia per mitjà d’arguments i plantejar-ne una conducta determinada.

L’editorial, d’altra banda, és el gènere d’opinió que presenta la ideologia del diari com a actor social i polític i, consegüentment, el seu discurs, que pretén no només la influència sobre els seus lectors, sinó també la persuasió i la intenció de convèncer amb els seus arguments. Ras i curt, “l’editorial explica un problema, jutja uns fets, demana l’adopció d’una mesura o atorga urgència a una acció” (Gomis, 1989: 175).

6. ANÀLISI LÈXICA

6.1. L'opció independentista

6.1.1. *La qüestió catalana com a problema per a la sobirania del poble espanyol*

La qüestió catalana, o el *problema catalán* de què parlava Ortega y Gasset, apareix durant tot l'any que s'ha analitzat en el diari com a element conflictiu, com una força reivindicativa d'identitat que, a causa del procés independentista, ha quedat *paralitzada* (editorial 9) i que, si no es produeix una resposta ràpida dels dos governs “irá previsiblemente a peor” (9). De fet, aquesta paràlisi és tan evident, que arriba a *enquistarse* (9, 10), bàsicament, per dos motius: el primer, el *diàleg de sords* dels dos governs, confrontats; el segon, la *radicalització social* a Catalunya.

Si bé el diari reconeix que hi ha “profundas razones [...] para el malestar de la ciudadanía catalana; y también políticas” (12) d'aquest *punto de ebullición* (14) a què ha arribat la qüestió catalana, és molt crític amb la seva pròpia existència, atès que “supone hoy un serio problema” (22), que *preocupa* (19) els ciutadans no només de Catalunya, sinó també de la resta d'Espanya i que, com a paràlisi, cal *desbloquear[la]* (10).

6.1.2. *El sobiranisme com a etiqueta del procés*

6.1.2.1. EL PROCÉS CAP A LA INDEPENDÈNCIA

El *procés* independentista és el que ens ocupa en aquest treball, esbrinant-ne les claus de les seves pròpies etiquetes, protagonistes-antagonistes, l'immobilisme del govern espanyol i el paper de la Constitució com a marc legal a partir del qual el mateix procés es considera no només il·legal, sinó també unilateral, sense el consens ni el pacte que han caracteritzat l'Espanya democràtica i constitucional.

Aquest procés és descrit com a *enfrentamiento* (3, 27), *hechos consumados* (7), *espiral* (13, 25), *confusión total* (13), *golpe de fuerza* (18), *confusión* (13, 15, 20), *ruido* (21) i, fins i tot, com a *vía muerta* (21, 23). És un procés que es considera *unilateral* (1, 3, 7, 10, 18) des del moment en què el govern català dota de sobirania la pròpia Catalunya, convertida en subjecte polític sobirà, i, d'aquesta manera, passa a fer un seguit de passes (els debats sobre la sobirania

catalana, la constitució del Consell Assessor per a la Transició Nacional, el pacte per a la data i la pregunta de la consulta, etcètera) que es consideren *inacceptables* (3) des de les elits polítiques (i dels mitjans de comunicació) espanyoles. Es considera aquest mateix procés com una espiral que demostra una “evidente y torticera instrumentalización” (21) dels mecanismes democràtics i parlamentaris (el diàleg i el consens) que serveix, un cop més, per justificar accions unilaterals. Al cap i a la fi, aquesta cita de l’editorial 20 demostra el que ha estat i és, per al diari *El País*, el procés indagat a Catalunya cap a la independència:

El juego entre objetivos (declarados) y fines (realmente perseguidos) empezó con el uso de un lenguaje polisémico, suavemente engañoso, a favor de un “Estado propio” (por independiente). Siguió con una declaración de soberanía, que no la declaraba de hecho, sino que mostraba delectación por el concepto. Continuó con un “pacto por el derecho a decidir”, cuando ya las instituciones hegemónicas por CiU y Esquerra habían predeterminado el sentido de las decisiones a tomar. Y culminó en la formulación de una esotérica pregunta para plantear en un referéndum que jamás se celebrará, al menos con la actual ausencia de apoyos más allá de sus padrinos, y con el formato, orientación, contenido y calendario predeterminados.

En aquesta cita tan extensa podem observar, com a continuació de la descripció feta anteriorment, que el procés en si és enganyós per la retòrica aplicada, que crea fantasioses concepcions independentistes que mai no es compliran sota l’actual marc constitucional, i que utilitzen els membres del pacte de governació de la Generalitat (CiU i ERC) per plantejar un cop sobre la taula per tal de delectar-se, mentre oculten les vertaderes qüestions que importen a la ciutadania catalana: la crisi econòmica. Aquest discurs, violent, de menyspreu absolut i extremadament reaccionari, marca un punt d’inflexió envers la categorització no només de la pròpia actuació del govern, sinó de tot el procés indagat per sectors de la societat catalana, descrivint-lo com una simple maniobra d’interessos polítics i deixant de banda el paper preminent de la societat civil, en demandes tan importants com les manifestacions del 2010 i el 2012, o la Via Catalana de 2013.

Un adjectiu molt freqüent per tal de qualificar el procés independentista endegat a Catalunya és *unilateral* i, de vegades, el substantiu *unilateralismo*. Es parla d’unilateralisme quan la presa de decisions no és bilateral entre els governs de la Generalitat i el de Madrid, sinó que només un d’ells és el que pren aquestes mateixes decisions. El diari *El País* qualifica sempre d’unilateral el govern d’Artur Mas, el mateix procés, el sobiranisme, la declaració de sobirania, l’independentisme i la pròpia consulta.

Així mateix, utilitza aquest adjectiu —o la seva substantivació— amb verbs com *parece increíble* (1) per afirmar que “en Europa, y en pleno siglo XXI, haya partidos políticos responsables que se propongan iniciativas unilaterales de esta naturaleza” (vegeu com el procés es fa constar com una anacronia del temps actual, i que es podrà observar també en l’apartat següent) o *enconar* (19), un verb que designa la irritació d’una nafra (vegeu que el procés també es descriu com si fos una malaltia que cal curar o extirpar, a l’apartat següent).

Dos conceptes amb què se sol relacionar el procés independentista és la *ruptura* i la *fractura*. Per una banda, el seu ús en els editorials reflecteix que *ruptura* es presenta sobretot en l’àmbit polític, de sobirania, històric i legítim, i es qualifica normalment amb adjectius tals com *incierto*, *peligrosa* i *estéril* (28), i amb substantius com *aires* (3). Amb l’expressió “aires de ruptura”, es qualifica la pròpia *ruptura* com d’algun element estrany, que ve de l’exterior, i que altera allò establert; en aquest cas, el procés independentista que altera l’ordre constitucional. Per una altra banda, *fractura* s’entén des del punt de vista social —“fractura interna en la sociedad catalana” (3)—, com a divisió interna de la societat, com a crispació social, però també des del punt de vista dels partits polítics —“El Parlamento catalán aprueba la declaración de soberanía pero a costa de importantes fracturas” (3).

Un darrer sinònim en què s’assimila el procés independentista és *órldago*, sempre relacionat amb el president Artur Mas o el govern de la Generalitat. És un mot que s’acompanya amb verbs com *lanzar* (7), *dificultar* (2, 18) i *romper* (1, 15, 16), referint-se aquest darrer a la pròpia base social de CiU, i que és qualificat amb adjectius com *preocupante* (7) i *fracasado* (24). De fet, és un concepte que, a cops, també rep el nom d’*envite* (2, 3, 4, 24), és a dir, com una empenta que, literalment, “dificulte el marco de diálogo y entendimiento necesario para abordar el problema” (7). (Noteu, un cop més, la visió del procés independentista com a *problema*.)

Per tal de tractar en l’apartat següent els mots clau relacionats amb la independència, fora bo plantejar que el *problema* està relacionat pel xoc de *legitimitat* que suposa la legalitat constitucional propugnada pel govern espanyol i la legitimitat democràtica per la qual aposta el govern de la Generalitat per tal de fonamentar la seva proposta de consulta. De fet, el substantiu a què s’assimila el mot *legitimitat* és *choque* (1, 2, 5, 23, 28), de caràcter, a més, *impropio* (8, 19). D’aquesta manera, serveixi a tall d’introducció dels mots clau que s’explicaran a continuació, la cita següent: “resulta impropio hablar de principio democrático cuando se pretende poner fin de forma unilateral a una convivencia acordada

por todos en el marco de la Constitución” (19). S’observa, doncs, la recurrència a la *convivència* que permet l’ordre constitucional i l’adjectiu *unilateral*.

6.1.2.2. SOBIRANISME, INDEPENDENTISME, SECESSIÓ I AUTODETERMINACIÓ

El *sobiranisme*, i la persona seguidora de la qual, el *sobiranista*, és present en tots els editorials. És una constant que, tot i que pateix alguna fluctuació amb relació a la seva qualificació, presenta una gran riquesa lèxica que descriu la seva pròpia existència, però, amb un elevat grau de pejoració. És una ideologia política (i també identitària) que s’imposa per sobre d’altres sinònims com *independentisme* o *secessionisme*.

En primer lloc, aquesta posició ideològica pretén *forçar* (1) “la ruptura de siglos de historia y convivencia común” amb els espanyols (ni tan sols es parla de l’Estat espanyol), una característica que, com es podrà observar després, denota explícitament una de les característiques del nacionalisme espanyol: el paper de la Història com a forjadora de la convivència. És, a més, una ideologia que pretén la divisió dels socialistes, de manera que es presenta públicament amb un grau de demonització que pretén crear divisió, *ruptura* política i *fractura* (2, 8) social.

En segon lloc, el sobiranisme *carece* (6) de qualsevol tipus d’horitzó polític, sinó que es tracta d’una ideologia que pretén una “fuga hacia adelante” (6), que serveix com a teló per *ocultar* (1) la pèrdua de suports als partits del govern, que és simplement *explotado* (7) per aquests mateixos partits a favor dels seus beneficis, que *capitaliza* (21) la negativa constant del govern espanyol per tal d’augmentar els percentatges a favor de la independència i, d’aquesta manera, evitar un “debate leal sobre la cuestión” (21), i que pretén *arrebatar* (21) part de la sobirania del poble espanyol.

En tercer i darrer lloc, és un posicionament polític que no només és *imposible* (21), sinó que és *prácticamente inútil* (24) i absolutament *traumático* (26). En els editorials, a més, apareix descrit com a *polémica* (24), *deriva* (11, 24), *situación indeseable* (27), *enfrentamiento* (1, 3, 8, 23, 27), *populismo identitario* (8) i *trauma* (12). Un darrer sintagma que el defineix és “movimiento nacional de sesgo soberanista” (24), una expressió, *movimiento nacional*, que recorda a la ideologia impulsada pel general Francisco Franco durant el règim feixista. Aquesta assimilació del sobiranisme amb aquesta ideologia li dóna una connotació indesitjable, revulsiva i de caràcter totalitària, que fins i tot “ha sido alimentado desde el propio poder” (11) constituït de forma legítima a Catalunya.

De quart, el sobiranisme se l'acusa d'estar "alcanzando a una parte de la academia" (8), que es veu desprestigiada per la seva suposada pèrdua d'objectivitat. Ens trobem, doncs, davant d'una visió del sobiranisme com a corrent que corromp la ciència i la història (personificades en l'*academia*) i les tergiversa. Exemples d'aquesta visió els podem trobar arran de la celebració del simposi "Espanya contra Catalunya: una mirada històrica", en què se'l descriu com a *burdo, indisimulado*, amb *manipulación política, instrumentalizador, partidista* i "al servicio de los fines propagandísticos de la agenda soberanista" (8). De fet, és un simposi en què es titlla la Història com a *arma* (17) utilitzada sense *voluntad de encuentro* (17).

Majoritàriament, en els editorials analitzats es parla de *sobiranisme* en relació al procés d'independència, però també destaquen altres denominacions, com *independència* i *independentisme, autodeterminació* i *secessió*. La *independència* es veu com un postulat que s'ha d'*evitar* (5, 11, 23), atès que la "fractura tendría efectos más dramáticos que la ruptura de una opción concreta" (5), entenent *opción concreta* com a partit polític. D'aquesta manera, es presenta una posició ideològica definida en termes de *traumas* (12), *confrontación* (3, 17), *muchos destrozos* (18), *tensiones* (5, 18) i *desafíos* (18). És un concepte que *crea quimeras* (6), que podria *desgajar* (15) l'Estat espanyol i que *inquieta* (5, 22) i *irrita* (22) la classe dirigent i la societat espanyoles, i que es qualifica de *dramática* (5, 9), *engañososa* (11) i *suicida* (18).

Aquest discurs tan violent i de la por es transmet, consegüentment, al concepte *independentisme*, que "no debe prolongarse" (9) i que *presiona* (20) l'actual govern i sistema democràtic. Nominalment, se'l caracteritza en termes d'*unilateralismo* (1, 10, 22, 26) —una designació que és molt freqüent en tot el corpus i en tots els termes clau escollits per a aquesta anàlisi—, *provocaciones* (1), *desbordamiento* (9, 18), *elemento de agitación* (20) i *simple portazo* (27). De fet, també es diu que "corre el riesgo de enconarse hasta niveles que podrían resultar irreversibles" (19). El mot *enconarse* significa "inflamar, irritar, empeorar una llaga." L'ús d'aquest verb ens permet observar que el discurs de l'editorial del diari no tracta només l'independentisme —i, amb ell, tot el procés sobiranista o secessionista—, com a confrontació en un marc d'actes unilaterals o com un problema, sinó fins i tot com una malaltia, com una nafra que es va irritant a cada passa que fa el procés i que va empitjorant fins que pugui esdevenir irremeiable.

El mot *autodeterminació* té una freqüència relativament baixa i sempre se l'atribueix com a complement de *consulta* (7, 25, 28) o *derecho* (1, 2, 26, 27, 28). En canvi, el mot *secessió* també és tractat amb el mateix discurs del sobiranisme, atès que es pretén com a *espejismo* (2, 15) o *desmembramiento* (15), que *no encaja* (12) "ni en el ordenamiento [constitucional] ni en la

compleja trabazón de las sociedades catalana y española actuales” (12). Cal que fem una petita anotació al mot *actuales*, ja que utilitzant aquesta paraula es porta el debat sobre el procés independentista a èpoques passades, apartant-lo del moment present i allunyant-lo de la realitat que vivim actualment. Finalment, a part d’aquesta petita nota, *secessionisme* és també qualificat com a *confuso* (12, 13, 15, 20) i *inconveniente* (12, 22).

Tots aquests mots clau —*sobirania* i *sobiranisme*, *independència* i *independentisme*, *secessió* i *autodeterminació*— sempre es presenten com a rupturistes, que pretenen fer una trencadissa de l’Estat espanyol, desmembrant-ne o esqueixant-ne una part. Aquesta actitud tan poc respectuosa envers aquest procés, al cap i a la fi reconegut a la Carta dels Drets Fonamentals de les Nacions Unides, vénen donats no pas per l’intent de separació que pretén el govern i una part del poble de Catalunya, sinó com a conseqüència de la dació d’una part de la sobirania espanyola a l’autonomia catalana. Com s’ha pogut observar a l’inici d’aquest treball, la sobirania espanyola, recollida de forma quasi dogmàtica a la Constitució espanyola de 1978, és innegociable i no pot cedir-se a cap autonomia perquè tot el poble espanyol, en conjunt, té el poder sobre aquesta mateixa sobirania. Essencialment, doncs, ens trobem davant d’un nacionalisme espanyol que, lluny d’etiquetar-se com a tal —i fins i tot rebutjant-ne l’etiqueta—, s’enfronta al nacionalisme i l’independentisme català en una batalla dialèctica i ideològica de legitimació i deslegitimació sobre la societat de la seva visió de la nació i la seva pròpia sobirania.

6.1.2.3. DECLARACIÓ DE SOBIRANIA

La declaració de sobirania que va aprovar el Parlament de Catalunya va rebre també unes crítiques fervoroses en contra pel que suposava: fer de Catalunya un subjecte polític i sobirà. És per aquest motiu que de seguida es va assimilar amb *enfrentamiento* (1, 3, 8), *maniobra* (1, 3), és a dir, un artifici, un maneig, que obria un *escenario de confrontación* (3) amb *consecuencias políticas negativas* (3). A més, aquesta declaració, sense cap mena de validesa jurídica, sinó només política, va ser qualificada d’*unilateral* (1, 3, 5, 7, 26) (vegeu la repetició i l’aparició sistemàtica d’aquest adjectiu per al procés d’independència) i, finalment, *suspendida* (7) pel Tribunal Constitucional.

Seguint amb el discurs del diari, la declaració va quedar automàticament *despojada* (3) quan s’hi va incloure l’Estat propi. I és que, a més, dóna compte d’un *escenario de confrontación* que “*distrae fuerzas y energías de lo que debería ser la prioridad política, que es salir de la*

recesión” (3). Amb aquesta afirmació es denota la recurrència a la crisi econòmica i financera que pateix no només Catalunya, sinó també la resta d’Espanya, que actua de teló per amagar altres problemes o crisis que afecten el país, entre ells, la identitària amb la puixança del sentiment independentista i la programació d’un referèndum d’autodeterminació pel govern català. La crisi, doncs, serveix per deixar-los de banda.

Aquesta mateixa cita literal, continua de la forma següent: “pero la crisis es aprovechada por CiU [...] para [...] poder culpar a España de todo lo malo que ocurre en Cataluña”; i segueix: “y también se usa por el bloque soberanista como una ventana de oportunidad para avanzar hacia la independencia. De ahí la irresponsable precipitación con la que actúa” (3). Amb l’ús de l’adjectiu *irresponsable* es pot pensar en un discurs paternalista, en què es pretén desacreditar CiU i el bloc sobiranista amb un discurs que els redueix a comportaments de criatures enfadades, que tenen una rabieta i que l’única sortida al problema és el comportament populista i demagògic de culpar la resta d’allò de què s’és responsable.

6.1.2.4. EXEMPLES DISCURSIUS: L’ESTAT PROPI, LA VIA CATALANA, EL CATN I L’ANC

Així mateix, l’Estat propi, com la resta d’elements que tenen relació amb la independència, es veu com una cortina de fum davant de la crisi i que pretén *constituir[se]* (1) mitjançant el *choque de legitimidades* (1) entre la sobirania espanyola i la catalana. No obstant això, si bé tots els termes clau relacionats amb el procés d’autodeterminació endegat a Catalunya han estat demonitzats i presentats amb un discurs violent i que planteja l’enfrontament entre Catalunya i la resta d’Espanya, la Via Catalana de l’any 2013 es planteja d’una forma molt diferent, malgrat ser designada com a *cadena humana* (11, 12, 13). Es mostra com un *impacto icónico espectacular* (13) dins d’un *tono festivo y cívico*, que fan *dignos de respeto* (13) els seus membres, uns membres que han donat un missatge *suficientemente rotundo* (12) pel que fa a les seves demandes “como para que la respuesta no sea la negativa y el inmovilismo” (12).

Uns altres exemples d’aquest nacionalisme espanyol que aflora quan des de Catalunya es reivindica el territori com a subjecte polític i, més important, sobirà, es troben en el tractament que fa el discurs del diari sobre el Consell Assessor per a la Transició Nacional (CATN) i sobre l’Assemblea Nacional Catalana (ANC). Del primer defineix els membres com a “ungidos como una suerte de padres de la patria”, amb un to clarament irònic, atès que *ungir* significa “denotar a alguien de dignidad”, fer-los dignes d’un acte com la pàtria.

Del segon, es parla de *golpe de mano* en una clara referència cognitiva a *golpe de Estado* “a través de la imposición unilateral de una separación del conjunto de España” (25), *asalto* (25) a la democràcia representativa i *salto en el vacío* (25), és a dir, a la independència, a allò desconegut, que “solo puede acabar mal” (25). Finalment, destaca que sigui l’ANC aquella que *instruye* (25) la Generalitat en les seves accions de govern.

6.1.3. *La consulta per la independència*

La paraula *referendum* s'utilitza amb molt poca freqüència, però sempre acompanyat de l'adjectiu *unilateral* (3, 7, 19, 25, 28). El mot *consulta* és un dels termes que va començar a utilitzar el govern català per designar aquella demanda de caràcter referendari que va demanar part de la ciutadania catalana, expressada lliurement a les urnes. Utilitzar *consulta*, però, és sinònim de *referendum*, i així ho trobem expressat als editorials que s'han analitzat. El diari *El País* ha dut a terme una construcció discursiva de la consulta mitjançant un discurs que resulta terrorífic, frívol i, molts cops, apocalíptic, excedint les proporcions del seu abast i presentant-la com un element que cal descartar per impositiu, il·legal i a contracorrent de l'ordenament constitucional de l'Espanya democràtica.

En primer lloc, la consulta és designada com si fos una joguina, que es pot *usar* (1) a conveniència dels partits que governen la Generalitat. Així mateix, és també considerada com una “posición previa a una secesión que parece decidida y que simplemente se trataría de ratificar por vía de consulta” (1), és a dir, com si fos un mer tràmit per demostrar, com diu la cita, un resultat que és predeterminat i sabut per tothom.

En segon lloc, la consulta per la independència està plantejada d'una forma que “rompe con la legalidad constitucional” (1) i que, per tant, deixa en paper mullat el propi dret a decidir. S'assimila amb substantius i sintagmes nominals com *posición previa* (1) a la secessió, *espejismo* (2, 15) que actua de cortina de fum de la crisi econòmica, financera i de crèdit de la pròpia Generalitat, *choque de trenes* (2, 23) i *subterfugios retóricos* (1). Més concretament, és una opció *eventual* (2, 10, 16), *absolutamente irrealizable* (18), *legalmente inviable* (19) o *ilegal* (7, 19, 22) i, finalment, *unilateral* (25), sota les lleis del marc constitucional. A més a més, és una consulta “no [...] sobre el futuro de Cataluña, sino para la separación” (10) que té *nulas posibilidades* (21) de tirar endavant si es debat al Congrés dels Diputats, i així queda reflectida en la cita següent de l'editorial 21:

y de presentar ese rechazo [el del govern espanyol davant la iniciativa de celebrar la proposta] como un atentado contra el principio democrático, cuando lo que en realidad está haciendo el bloque soberanista es un imposible: pedir a quien tiene la capacidad de decidir, porque representa al pueblo español, que le ceda esa facultad precisamente para arrebatarle parte de esa soberanía.

En aquesta cita, es resumeix amb molta claredat la visió deslegitimadora que manté el diari en contra de la consulta independentista, una consulta que és *impossible* sota la Constitució actual, i que la sobirania és de tot el poble espanyol i no pas d'una part que pretengui *arrebatarle* precisament aquesta mateixa sobirania.

Destaca, d'altra banda, el toc irònic que s'observa en la metàfora “cantos de sirena de tan temerarios timoneles” (2) atenent al fet que Artur Mas sempre utilitza metàfores relacionades amb el món de la nàutica i que, per tat, intenta posar-se al mateix nivell que el president per retreure-li la seva imprudència (*temerarios timoneles*) en la seducció i l'engany sobre la població que suposa la consulta (*cantos de sirena*).

En tercer lloc, en el cas que es fes aquesta hipotètica consulta no només podria votar la ciutadania catalana, sinó que ho hauria de fer tota la ciutadania espanyola, atenent al fet que la sobirania resideix en la totalitat del poble espanyol. En quart i darrer lloc, aquesta mateixa consulta només es pot realitzar sota una condició *sine qua non*: que se celebri sota el marc constitucional i que provingui d'un pacte entre els governs català i espanyol. Que sigui, doncs, una consulta *pactada* (10) i *bien hecha* (10) i no una *consulta independentista unilateral* (25).

6.2. Catalunya i el *nacionalismo excluyente*

6.2.1. *El nacionalisme a Catalunya*

Catalunya és una comunitat autònoma de l'Estat espanyol, *europea* (15), que es caracteritza per ser “celosa de su autogobierno” (12) i, “afortunadamente” per la seva *pluralidad interna* (12). La dinàmica *impuesta* (5) per part dels nacionalistes i dels independentistes —és a dir, el procés independentista— crea un seguit de *subterfugios retóricos* (1) que serveixen per “encubrir el rupturismo [i] agitar [...] la zanahoria” (1) davant dels ciutadans catalans, tot i un “inexistente apoyo europeo” (1).

Amb aquesta introducció, se'ns presenta una Catalunya que ha d'estar orgullosa de la seva pluralitat interna i de les seves demandes d'autogovern, però també explicita la idea que s'ha de dir la *veritat* a la ciutadania: Catalunya no té cap suport europeu en el procés independentista. Amb la metàfora de l'*agitar la zanahoria*, el poble de Catalunya —més concretament, els sectors sobiranistes— és tractat com si fos un gos de carreres, que se l'enreda per aconseguir uns objectius, que se'l manipula perquè segueixi una ideologia que pretén un únic objectiu: el *rupturismo* que s'ha comentat abans.

Aquesta dinàmica que pretén manipular certs sectors de la ciutadania catalana està gestionada per dos grups *hegemònics* (11, 20): els *nacionalistas* (1, 5, 9, 11, 24, 27, 28) —el govern de CiU— i els *independentistes* (1, 5, 11, 26, 28) —ERC i l'ANC. Aquests grups apliquen una dinàmica que és *impuesta* (5) sobre la societat. En els editorials, es poden considerar com a manipuladors, en tant que són els responsables de la conversió del dret a decidir en independentisme. A més a més, aquestes elits hegemòniques disposen de *medios nacionalistas* que *minimicen* (24) els seus fracassos en la gestió del govern de la Generalitat. S'interpreta, doncs, que els mitjans es troben a la disposició o al servei del govern, implicant amb això la seva falta de neutralitat i la seva manca d'objectivitat.

És interessant observar com el nacionalisme espanyol que es projecta a través dels editorials del diari plasmen la visió envers el nacionalisme que anomenen *perifèric*. En primer lloc, cal distingir dos mons diferenciats —“los dos grandes partidos y a los nacionalistas” (27)—, és a dir, un *nosaltres* (“los grandes partidos”) i un *ells* (“los nacionalistas”) que es troba desqualificat i titllat de manipulador. Aquesta distinció del discurs deslegitimador es torna a observar en la cita següent: “la respuesta [la no-permanència a la UE en cas d'independència], obvia para cualquier persona mínimamente letrada, pero rehuída, ocultada o minimizada por el nacionalismo periférico, no es nueva”. *Nosaltres* som “cualquier persona mínimamente letrada” que entén una resposta que és *òbvia*. *Ells*, el *nacionalismo periférico*, són els manipuladors que eludeixen, oculten o minimitzen aquesta resposta *òbvia* per a la societat.

En segon lloc, és un nacionalisme que actua a base de *chantajes* (27) i *maniobras* (2, 3, 8), que atribueix a Espanya l'etiqueta d'*enemigo exterior* (8) de tots els problemes que l'afecten, i que és pretén “imponer una visión esencialista y romántica de la nación, algo más propio del siglo XIX que del XXI” (8). Observem, un altre cop, la visió de l'anacronia persistent, no només en el procés independentista, sinó en el propi nacionalisme.

En tercer lloc, s'observa el primer tic del diari a fer referència a la relació entre el nacionalisme català i la barbàrie que va causar aquesta ideologia durant el segle XX. De fet, quan es duu a terme aquesta relació, s'oblida el referent *nacionalista* i es proclama *los catalanes* com a receptors del missatge de l'editorial. Fent referència a la commemoració del Tricentenari de la Guerra de Successió, *El País* publicava el següent, amb un to clarament d'avís o fins i tot amenaçador, en l'editorial 8: “harían bien los catalanes en detenerse en otra efemérides que también se conmemora el año próximo [2014]: el centenario del estallido de la I Guerra Mundial. Porque esa terrible experiencia histórica nos ilustra lo fácil que es prender el fuego de los enfrentamientos identitarios y lo difícil que resulta luego apagar la hoguera encendida.”

6.3. Artur mas i el govern de la Generalitat

6.3.1. *Artur Mas, de sectari a líder absolut del procés*

El president de la Generalitat, Artur Mas, és, sense dubtes, el gran protagonista d'aquesta construcció discursiva del procés independentista. Però en comptes d'exercir de protagonista, compleix més aviat la funció d'antagonista. El discurs que fa referència a Mas és extremadament violent, a cops ratllant la línia de l'ètica professional, que fins i tot l'arriba a comparar amb elements de la ideologia del totalitarisme feixista, pel caràcter de líder absolut que se li atorga —i, amb ell, responsable de totes les passes unilaterals, il·legals i il·legítimes del govern de la Generalitat.

Artur Mas és definit com un personatge que, “con la voluntad de constituir Cataluña como ‘nuevo Estado’ sobre la base de un choque de legitimidades” (1), busca la ruptura d'Espanya. És un home que pretén *arrastrar* (2, 8) la resta de forces polítiques, sectors empresarials i la pròpia societat catalana envers la seva *apuesta* (2). Verbs com “hacerse la ilusión” (2), “acelerar la agenda soberanista” (6), *dejarse arrastrar* (13) per ERC i l'ANC, *agitar* (20), *excluir* (20) i *quejarse* (20) caracteritzen les seves actuacions. D'alguna manera, es crea una imatge demonitzada i estigmatitzada del president, amb una voluntat intransigent, de caràcter manipulador i de radicalitat extrema, que “casi todos los pasos que ha emprendido hacia ella [la independencia] son unilaterales o sectarios” (10) i que, de fet, pretén “hacer saltar por los aires” (24) l'ordre constitucional establert per mitjà del pacte social de 1978.

Hi ha dos elements molt constants en els editorials analitzats. Per un costat, l'ús del determinant possessiu *su* o del sintagma preposicional *de (Artur) Mas*, que fa de cada esdeveniment del procés independentista una actuació personal i pròpia, exclusiva, del president Mas. Destaquen, per exemple, els casos següents: “la apuesta de Mas” (2), “el proyecto soberanista de Artur Mas” (2), “su actuación” (10), “su reivindicación de un pacto fiscal” (10), “declaraciones de Mas” (11), “su proyecto” (6), “sus posiciones” (2), “la provocación de Mas” (18), “expresión unilateral de su voluntad” (18), “su deseo” (10), “su plan” (19), “el órdago de Mas” (18), “su alternativa” (4, 23), “el envite de Mas” (24).

Per un altre costat, destaquen també els sintagmes que constitueixen els grups amb què es relaciona el president de la Generalitat a l'hora de pactar o d'actuar pel dret a decidir: “Mas y los suyos” (24), “Mas y sus colaboradores” (8) i “Mas y sus aliados políticos” (18). Aquests dos elements transfereixen al lector de l'editorial una visió d'Artur Mas com a líder absolut, pràcticament com a líder suprem, d'un moviment que prové, ras i curt, de la seva pròpia voluntat. Amb tot això, també es dedueix una construcció discursiva de Mas com a líder que flirteja amb posicions totalitàries.

Per donar suport a aquesta darrera idea, mereixen l'atenció les expressions següents: “Mas se había hecho la ilusión” (2), “las declaraciones de Mas [...] suponen un auténtico desafío (11)”, “[el] simplismo binario [...] solo contorsiona la coherencia del presidente catalán (16)”, “[da] otro paso hacia la crisis constitucional” (18), “no [le] importa abrir una crisis constitucional, si ese fuera el precio del objetivo que se han propuesto” (18), “Mas entre en razón y se libre de la dinámica suicida” (18) i “se ocupa principal y casi únicamente de la agitación cotidiana” (20). Amb aquestes cites, es pot observar com es presenta un Artur Mas endut pel deliri de l'independentisme, que farà el que sigui per aconseguir el *seu* objectiu i imposar la *seua* voluntat.

És, clarament, un discurs deslegitimador de la figura del president de la Generalitat que ratlla fins i tot l'ètica professional en l'ús de mots desqualificatius de la mida d'“agitación cotidiana” (20), “ausencia de toda voluntad negociadora” (1), “despropósito cometido” (18) i “presión intervencionista” (18), a més d'adjectius que el qualifiquen o que qualifiquen les *seves* actuacions, com: *impropio* (8, 19), *unilateral* (10, 18, 22), *sectario* (10), *disparatado* (11), *mediocre* (13), *reduccionista* (16), *deleznable* (20) i *prácticamente inútil* (24).

6.3.2. La Generalitat del desplegament propagandístic oficial

El discurs referit al govern de la Generalitat és pràcticament idèntic al discurs referit al president Mas. La principal característica de la Generalitat és la seva tasca de *desplegament propagandístic oficial* del procés independentista a fi d'obtenir més suports entre l'electorat i la ciutadania catalana. Segons el mateix diari, “tras un año de continua agitación” (13), entenent per *agitación* tots els passos que s'han dut a terme de cara al procés independentista, la Generalitat, amb Artur Mas com a cap visible, no només ha convertit la commemoració del Tricentenari en *propaganda soberanista* (8), sinó que aquest *monolítico despliegue propagandístico* (12) s'ha realitzat a través de mitjans de comunicació *públicos o subvencionados* (12). És una propaganda *intensa* (13), que enfoca el procés independentista “escorado hacia una parte” (13), cosa que va en contra de la imparcialitat i el pluralisme necessaris en el govern de la Generalitat.

Aquest mateix organisme *oculta o manipula* (15) informació relacionada amb la independència i, exposant una cita del text, “indica que ese poder no tiene ningún escrúpulo a la hora de manejar y falsear la historia si eso le parece necesario para alimentar un activismo orientado a la confrontación” (17). La Generalitat, doncs, es fa culpable i responsable d'una activitat propagandística de la presidència d'Artur Mas que *enreda* (20) sobre la permanència o la sortida de Catalunya de la Unió Europea, que mostra una *genuflexa actitud* (25) respecte l'ANC, que *quema etapas* (1) per evitar el diàleg i actuar en l'unilateralisme i la intransigència i que, finalment, utilitza i manipula la història i la pròpia realitat per tal de practicar l'*antiespañolismo*.

6.4. Espanya i la Unió Europea

6.4.1. El pacte com a forjador de l'Espanya constitucional i la Unió Europea

Espanya és descrita en els editorials analitzats sempre com a *constitucional* (1, 14), *democrática* (4) i *contemporánea* (4), on es troben “españoles, catalanes incluidos” (28) i en què només hi ha una sobirania, “la del pueblo español en su conjunto” (28). I és que aquesta sobirania ha donat com a fruit el pacte constitucional, forjador de l'Espanya actual.

L'Europa comunitària és vista com un ens supranacional que “suficientes problemas tiene [...] como para ilusionarse con una secesión en la Eurozona” (1). La independència de Catalunya, doncs, és considerada no pas com un *problema* d'abast europeu, sinó un afer

intern espanyol. És un problema que, a parer de l'editorial, no està a l'altura de la resta de problemes europeus. De fet, totes les referències a la Unió Europea sempre s'emmarquen en la negativa constant sobre la hipotètica permanència o sortida d'una Catalunya independent en el grup comunitari. S'esmenta, explícitament, que “cualquier territorio que se desgaje de un Estado miembro de la Unión Europea (UE) quedará automáticamente excluido de la misma y recibirá el tratamiento de país tercero”. Aquesta mateixa negativa es mostra també a *seráfico espejismo* (15) i *veleidad* (15) per tal de descriure la permanència de Catalunya dins de la UE com a impossible i utòpica.

L'altre element destacable en la construcció discursiva de la Unió Europea és la seva pròpia gènesi per mitjà del pacte, un pacte que s'assimila i es creu paral·lel al pacte d'enteniment, consens i convivència que va constituir l'Espanya democràtica. La Comissió Europea, el govern de la Unió mateixa, es concep com la “gestora de su legitimidad jurídica” (15) i com a *guardiana de los Tratados*, dues expressions que serveixen per establir el correlat legitimitat-legalitat-lleis.

6.5. Mariano Rajoy i el govern espanyol

6.5.1. Rajoy: negacionisme i immobilisme

El president del govern espanyol, Mariano Rajoy, és descrit com un dels protagonistes del *problema* que suposa el procés independentista de Catalunya però, a diferència de l'homònim català, el discurs referit a Rajoy és molt més relaxat. Bàsicament, el president espanyol és descrit amb dues característiques que l'acompanyen: el negacionisme i l'immobilisme davant del procés endegat a l'autonomia catalana.

Rajoy compleix les accions que defineixen verbs com *rechazar* (28), *impugnar* (5, 7) i *negar* (3, 7, 10, 12), entre d'altres, així com és assimilat també amb substantius com *suspensión* (5, 7, 14, 20), *estrategia* (9, 18), *recursos judiciales* (9), *parálisis* (9, 10, 18), *inmovilismo* (12, 13, 14), *involución autonómica* (13), *negativa* (12, 18) i *inacción* (25). Finalment, els principals adjectius que qualifiquen el president o les seves accions són *opuesto* (5), *recentralizador* (9), *neocentralista* (13) i *incapaz* (22).

En el cas del mandatari espanyol, no l'acompanya un discurs que el faci responsable i líder absolut d'aquesta política endegada pel govern d'Espanya envers la independència de Catalunya, sinó que el discurs trasllada al mateix govern espanyol l'agència de les accions.

Així, és l'Executiu espanyol —i no Rajoy— el qui busca la *suspensión* (5) de la Declaració de Sobirania, el qui segueix una “estrategia, con frecuencia ajena a la realidad y más basada en herramientas jurídicas que políticas” (9).

Destaca la crítica que fa el diari sobre la paràlisi a què el mateix govern espanyol condemna el procés català —i, amb ell, totes les relacions bilaterals entre Catalunya i Espanya—, ja que esmenta que “debería el Gobierno [...] enfocarla [la parálisis catalana] de frente e incorporarla a la agenda” (9). És més, arribats a aquest punt, la mateixa línia editorial reconeix que “guste o no, hay también otras [crisis]”, és a dir, admet que hi ha més crisis que no pas l'econòmica, en aquest cas, la *crisi* que suposa el *problema* català. Aquestes “recomanacions” que *El País* fa al president i a l'Executiu segueixen amb “Rajoy debería abrir cauces de diálogo” (10), “debería [...] actuar en consecuencia, tomar nota del pasado por Mas y ser consciente de la complejidad social y política que vive Cataluña” (11).

Aquesta actitud negacionista i immobiliista es materialitza en la cita següent extreta de l'editorial 13: “esta defectuosa dinámica [el procés] es en gran medida tributaria del inmovilismo del Gobierno central, pues no plantea otra alternativa al secesionismo que una involución autonómica con algún perfil neocentralista” (13). D'aquesta manera, el diari pren consciència que existeix una crisi identitària a Catalunya, una crisi que es materialitza amb l'auge de l'independentisme, i que cal una resposta per part del govern central. Un paràgraf que sona com una moraleta, com un recordatori o fins i tot com un retret, i que alhora serveix per denunciar les polítiques de recentralització de competències i d'involució autonòmica que impulsa el PP des de la seva arribada al govern.

Finalment, cal destacar que el mateix diari dóna la solució per al que considera, com s'ha vist anteriorment, un *problema* que, per tant, cal *desactivar* (18) o *desatascar* (19): el diàleg i el pacte. Per a *El País*, el procés és un *problema* que, “precisamente por la falta de diálogo, corre el riesgo de encontrarse hasta niveles que podrían resultar irreversibles” (19). Tot i cridar a favor del diàleg, anomena Rajoy com a *garante* (23) que no hi haurà cap referèndum d'autodeterminació. Es produeix, doncs, un discurs molt ambigu que demana el diàleg davant d'un immobilisme palpitant en el govern de Rajoy però que, alhora, defensa de forma aferrissada la negativa davant de la proposta de CiU i ERC.

6.6. La Constitució espanyola de 1978

6.6.1. La Constitució com a marc de la legalitat

L'actual Constitució espanyola es va aprovar l'any 1978 i va permetre el pacte social que va constituir l'Espanya constitucional, “las leyes que el conjunto de los españoles se han dado” (18). Una Constitució que “solo reconoce la soberanía del pueblo español” (5) i que, per tant, nega la possible sobirania política i jurídica de les autonomies que conformen l'Estat. D'aquesta manera, el patriotisme constitucional que es va anar gestant de mica en mica sobre la qüestió de la sobirania nacional, resident en la totalitat del poble espanyol, produeix un xoc de legitimitats —que s'ha observat anteriorment— i una negativa per part de les forces polítiques constitucionalistes —la majoria de l'espectre polític del govern espanyol— a celebrar el referèndum d'autodeterminació de Catalunya. La Constitució també apareix en els editorials amb altres referències, com *máxima ley* (26), *norma fundamental* (26), *ordenamiento* (12, 14, 26), *texto* (18) i *marco (de la legalidad)* (1, 6, 7, 19).

Un altre valor de màxima importància que es lliga amb la Constitució és la legalitat única que se'n desprèn. La *legalidad constitucional* (1, 26, 27) i el fet que qualsevol tipus de consulta hagi de ser *acordada* (19, 21) en el marc de la legalitat implica la visió d'una Constitució que actua d'únic marc legal possible. Aquesta consideració envers la Constitució, segons la línia editorial del diari, “ni [...] es un frontón frente a toda reclamación, ni hay que considerarla un texto inamovible” i “no es un muro impenetrable, sino un cauce para que se exprese la voluntad popular”, però una llera que no pot permetre la consulta independentista a Catalunya no només per la manca de sobirania de Catalunya (una sobirania que és de tot el poble espanyol), sinó perquè serveix per “dividir a los catalanes entre nacionalistas y no nacionalistas” i per “separar a los catalanes del resto de los españoles” (28).

Ens trobem davant, doncs, no només de criteris estrictament objectius i de caire jurídic envers la Carta Magna, sinó també de criteris absolutament subjectius i de caire polític, expressats amb els verbs *dividir* i *separar* i la divisió en bàndols entre els *nacionalistas* i els *no nacionalistas*, els *catalanes* i els *españoles*. Es pot observar, per tant, un elevat grau de politització de la mateixa Constitució des del nacionalisme espanyol hegemònic en les forces polítiques constitucionalistes i en els mitjans de comunicació afins a aquesta ideologia.

6.6.2. Solucions per al procés independentista: negociació, diàleg i encaix

El diari *El País*, davant de les actituds immobilistes tant del govern català, enclavat en la realització de la consulta independentista, com del govern espanyol, situat en l'immobilisme, fa una crida en veu alta al diàleg, al diàleg bilateral “que sustituya a las tácticas excluyentes” (9), on aquestes *tácticas excluyentes* es refereixen al referèndum, que consisteix en una *solución seria y responsable* (14).

Per un costat, exigeix un diàleg que no tingui cap cotilla prèvia que el dugui al fracàs. Es tracta d'un diàleg, però, a nivell polític, “de la clase política, de los intelectuales, de los medios” (14), que “debe llegar a través del diálogo político, y entre políticos” (14). Ens trobem davant d'un diàleg que es pretén tecnocràtic, sense la participació ni de la societat civil ni de les entitats o organismes civils, negociat dins de despaxos i entre les mateixes elits hegemòniques.

Per un altre costat, aquest mateix diàleg ha de ser *constitucional* (12, 27) i *estructurado* (10, 14), que permeti arribar a una *negociación de calado* (14). Cal destacar la urgència amb què es requereix aquest diàleg, vist com a solució definitiva i l'única possible per realitzar, com una última oportunitat davant d'una separació unilateral. Tot i així, un diàleg “sobre financiación, infraestructuras y reconocimiento lingüístico e identitario” (14) és un diàleg en què els termes ja estan predeterminats i en què no hi ha cabuda per al debat sobre la sobirania, sinó la *identitat*.

Sigui quina sigui la naturalesa d'aquest diàleg, ha de desembocar en la seva “canalización a través de las necesarias reformas” (14). Unes reformes pactades del propi ordre constitucional que cercaran *interpretaciones flexibles i incluyentes* de la Constitució espanyola. El desig principal, per part del diari, és *evitar* (23) la ruptura i *resolver* (6, 18, 26, 28) l'actual *problema* català, “sin permitir a los separadores que se salten todos esos pasos y precipiten a la sociedad en una sima en la que nadie, ni de Cataluña ni del resto de España, puede tener la esperanza de encontrar soluciones milagrosas —i segueix— sino más bien, la promesa de muchos destrozos” (18).

El diàleg és també vist com un *objetivo capital* (18) que permeti conservar la convivència i la cohesió socials després dels mesos d'immobilisme i d'actuacions *unilaterals*. De tota manera, prejutjar els polítics favorables a la consulta independentista com a *separadores*, i que per poder-se dur a terme aquest diàleg s'hagin de tancar les portes al referèndum, pot convertir

el diàleg en un diàleg dirigit i en una conversa entre sords que no permeti solucionar cap demanda.

La negociació és la part fonamental del que constitueix el diàleg que planteja el diari, i es caracteritza per *consensos* (1), *posibilidades* (21) i *matices* (11). És l'única solució possible davant de la pluralitat política —i identitària— que caracteritza Catalunya; és, doncs, una negociació que només es pot realitzar des de la política mateixa, deixant de banda la societat civil o altres organismes cívics (com l'ANC). Els protagonistes d'aquesta negociació, els governs català i espanyol, han d'iniciar-la “sin prejuzgar de entrada todos sus elementos finales, que probablemente supondrá una profunda modificación del Estado constitucional” (14).

És interessant de veure aquesta posició que adopta el diari cap al final de l'any analitzat, atès que canvia d'una posició aferrissada en l'antiindependentista, a poder valorar qualsevol situació, mentre aquesta situació sigui pactada, dialogada i, per tant, negociada entre les dues parts. Això ha de ser així, seguint la línia del diari, per dos motius. El primer, perquè “las sociedades civilizadas se distinguen de las que no lo son por privilegiar la negociación, frente a los actos de fuerza” (1), cosa que deixa entrellegir una crítica de *no-civilitzats* els sectors independentistes de la ciutadania catalana. El segon, producte del nacionalisme espanyol, “para bien de los catalanes. Para bien de todos los españoles” (14), *id est*, per a l'interès comú.

El diàleg i la consegüent negociació que proposa el diari *El País* entre els governs de la Generalitat i de l'Estat espanyol té per objectiu bàsic la trobada d'un millor encaix de Catalunya dins d'Espanya. És un encaix que *urge* (12, 14, 23) buscar-lo per tal d'evitar *traumas* (12) —entenen *traumas* com les conseqüències que comportaria la independència. El diari reclama canvis en el *trato dispensado a Cataluña*, com *modificaciones del ordenamiento constitucional* i un canvi profund en l'estil que propugna el govern de Mariano Rajoy. Si el diàleg i la negociació són incapaçs de poder trobar aquest millor encaix, assegura el diari, “sería un desastre [...] porque a la postre se multiplicarían las ópticas extremas y excluyentes —centralista e independentista— que tratan de capturar el futuro de este país” (4). És interessant de fer notar l'apreciació de l'ús dels dos adjectius, que atribueix d'*extrem* al neocentralisme del govern espanyol, però d'*excloent* el procés independentista, seguint la línia ideològica de la caracterització, *per se* excloent, del propi nacionalisme.

6.6.2.1. LA TERCERA VIA DE CARÀCTER FEDERAL

La solució que es pretén posar en pràctica per donar *solució* al procés independentista a Catalunya és l'anomenada *tercera via*, una solució que pretén convertir Espanya en un estat federal, amb variacions en el tipus de finançament per a cada hipotètic estat federal, mantenint-ne la solidaritat interterritorial i blindant algunes competències d'exercici únic per a la Generalitat.

A diferència del procés, que és construït amb un discurs violent i fins i tot amenaçador, la tercera via és un moviment que *palpita* (16), que *empieza a moverse* (16). S'acostuma a assimilar amb substantius com *enfoque* (10) o *fenómeno* (16) que permet veure la *realidad* (2), la *sensatez* (22) i la *negociación* (7, 9, 11) en una *gama cromática* (11) plena de *matices* (11) que, al cap i a la fi, caracteritza la societat catalana. És descrita també com una *vía* (14, 16) que permet la *reforma* (12, 14, 16) i que, per tant, significa la *fin del monolitismo* (16). De fet, els adjectius qualificatius que l'acompanya són *aconsejable* (12), tot i que fins ara hagi romàs *oculta*, *adormecida* i *anestesiada* (16) i encara avui sigui *incipiente* (16).

Ens trobem, doncs, en un canvi discursiu exponencialment diferent, en què l'única solució que realment sembla ser sensata es troba “en el difícil intersticio que permite la pinza” (16) entre l'unilateralisme i la radicalitat independentista, i l'immobilisme i el negacionisme del govern espanyol. De fet, que es digui que “les cosas empiezan a moverse” caldria analitzar des de quin punt de vista es duu a terme. Catalunya va *començar a moure's* des de l'any 2006 amb la redacció de l'Estatut d'Autonomia per canviar l'*status quo* actual. Cal tenir en compte que l'independentisme a Catalunya creix com a resposta al fracàs d'una reforma federal que es propugna des de l'efímera Primera República espanyola i que es manté com una constant fins al govern de Pasqual Maragall. *Començar a moure's*, doncs, caldria interpretar-lo des del punt de vista dels interessos del govern espanyol —o, millor, del nacionalisme espanyol—, ja que ressuscita com una sortida que representa “el principio del fin del reinado de los maximalismos y del monolitismo nacionalista” (16) i que, per tant, pot convertir-se en un remei que eviti la separació.

6.7. Els partits polítics

6.7.1. L'antagonisme de CiU i ERC

Convergència i Unió (CiU) i Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) són els dos partits majoritaris al Parlament de Catalunya, i els principals impulsors del procés independentista (juntament, tot i que amb divergències i matisos, ICV-EUiA i la CUP). D'aquesta manera, si bé Artur Mas és qualificat en tots els editorials com a líder absolut del procés, CiU i ERC apareixen com a partits còmplices que “quieren romper la legalidad y usar la consulta para ratificar lo que ya tienen decidido” (1). D'aquesta manera, es construeix un discurs en què CiU i ERC són vistos com a agents que volen trencar amb voluntat pròpia de fer-ho i, per tant, premeditadament, amb la legalitat, l'establerta per la Constitució i els seus defensors del govern central, sense tenir en compte tampoc la sortida immediata de la Unió Europea que comportaria una acció unilateral com aquesta.

Aquesta actitud trencadora s'observa amb l'ús de verbs com *querer romper* (1), que ja s'ha pogut observar, *pretender* (1, 18, 24), *ratificar* (1), *forçar* (1, 21) i *proclamar* (3). Com es podrà apreciar a continuació, els substantius amb què s'assimilen els dos partits del pacte de governació són *ruptura* (1), *envite* (1, 3), *frentismo* (3, 21), *fracasos* (9) i *propaganda* (8, 9, 12, 13, 19). Així mateix, *estrepitosos* (9), *renuente* (16) i *extremo* (4, 11, 14, 16) són alguns dels adjectius que es poden notar en la seva descripció o en la de les seves actituds i actuacions.

En els editorials analitzats es poden observar quatre característiques bàsiques que descriuen els dos partits ja esmentats. En primer lloc, són dos partits que pretenen *forçar la ruptura* (1) de la història i de la convivència entre tots els espanyols. Amb aquesta expressió, es pot tornar a observar la intenció del diari de deslegitimar-los, ja que es presenten com dos partits disposats a violar la pròpia convivència —i, amb ella, el pacte constitucional signat al 1978— i dur, per tant, a la inestabilitat social, i disposats també a anar contra la Història, l'element que forja la pròpia Espanya democràtica i constitucional. Aquest comportament tan impositiu i intransigent converteix CiU i ERC en veritables antagonistes del procés (des del punt de vista del nacionalisme espanyol) i, fins i tot, es podrien catalogar d'*antisistemes* per pretendre destruir un sistema de convivència establert per la Història mateixa. D'altra banda, són els que *quieren votar* (2) la declaració de sobirania, restringint el nombre de votants dins de la Cambra catalana a aquests dos partits, mentre la resta de forces resten pacients, immòbils.

En segon lloc, el seu comportament *tan intransigent* es deu a un sol fet: “ocultar la pérdida de apoyos sufrida en las urnas del 25 de noviembre, donde los votos a CiU i ERC no alcanzaron la mitad de los emitidos” (1). Això presenta tot el procés independentista com una mena de revenja pels mals resultats, com una causa personal. En tercer lloc, també es poden qualificar de manipuladors, en tant que “han cometido el error de intentar convertir lo que inicialmente se había planteado como una declaración en favor del derecho a decidir en una declaración a favor de la independencia” (2). En aquesta oració, però, es presenta un error en les intencions mateixes de la declaració, que no són pas independitzar Catalunya, sinó fer d'aquest territori un subjecte polític i sobirà amb capacitat per legitimar una consulta sobre l'estatus polític de Catalunya. Al cap i a la fi, una demanda que sectors independentistes van fer durant les manifestacions del 2012 i 2013.

En quart i darrer lloc, es presenta una Convergència i Unió debilitada després dels darrers comicis i dels casos de corrupció política, i que l'ha deixada “mucho más atada a ERC” (3). Es presenta, doncs, una subordinació del partit d'Artur Mas que, a més a més de ser controlat per l'ANC com s'ha pogut observar anteriorment, també es troba sota les directrius d'Esquerra Republicana, “que es quien lleva la batuta y quien en todo caso recogerá los beneficios” (3) del debilitament de CiU. ERC és un partit, a més, que es titlla de *renuente* (16), és a dir, d'indòcil, que no considera altres sortides més que les *extremas* (4). Es presenta, doncs, una ERC radical, extremista, indòcil i que absorbeix l'antic lideratge de CiU.

En resum, doncs, l'independentisme de CiU i ERC no es veu només com una acció intransigent que busca la ruptura entre Catalunya i Espanya, i amb intensions clarament propagandístiques i manipuladores de la pròpia Història, sinó que també està construïda discursivament com una revenja dels dos partits pels resultats de les eleccions i, finalment, com una batalla o un joc polític en una cursa per esdevenir el nou líder absolut del procés independentista.

6.7.2. El PSC i el PSOE com a mediadors del conflicte

El Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC) i el Partido Socialista Obrero Español (PSOE) són els dos partits de l'esquerra catalana i espanyola vistos com a únics mediadors capaços de *solucionar el problema* de l'independentisme. El PSC és descrit com el *fabricante de cohesión* (7) durant tota la Catalunya democràtica. El PSOE, com “una de las fuerzas que han hecho

posible la actual España democrática” (4). Aquest discurs tan positiu i benvolent respecte dels dos partits xoca frontalment amb el discurs violent dels partits del pacte de governació a Catalunya (CiU i ERC). Ens trobem, doncs, davant d’un discurs legitimador de les accions dels dos partits socialistes davant d’un discurs deslegitimador de les dues forces abans esmentades. Els primers, creadors de cohesió i de democràcia; els segons, rupturistes, intransigents i manipuladors. Tots dos partits acompleixen, en els editorials analitzats, accions com *acomodar* (4) i *relanzar* (23), aquest últim, referit al diàleg.

Els dos partits socialistes, però, pateixen una fractura entre ells que “podría conducirles a la tumba electoral” (5), un resultat que, de no deturar-se, pot dur a un *peligroso frentismo* (27) entre l’independentisme i el neocentralisme del govern espanyol. Un frontisme en què, segons el diari *El País*, el PSC i el PSOE són els que plantegen “la única vía posible para salir del atolladero” (21) —entenent *atolladero* com el procés independentista—, que és la reforma pactada de la Carta Magna espanyola i l’aposta decidida pel diàleg i la negociació.

I és que el PSOE “actúa como un cualificado gozne entre las pulsiones centrípetas y centrífugas” (4), és a dir, les que giren cap a l’interior, cap a Madrid, i les que giren cap a la perifèria, cap a l’independentisme, atès que és un partit de tradició “también liberal (y no solo jacobina) en la cuestión nacional” (4), cosa que els permet ser capaços de maniobrar i conduir les *fricciones territoriales* (4). Aquestes capacitats, doncs, de poder mantenir el diàleg, el consens i d’equilibrar les propostes independentista i neocentralista plantejant la reforma federal, són el que converteixen el PSC a Catalunya i el PSOE a Espanya en dos partits que “deben acreditar un horizonte común” per un sol motiu: “por su bien y por el de todos” (4), és a dir, pel bé comú, l’interès comú de la societat o, dit d’una altra manera, pel bé comú de la nació espanyola, defensada de forma aferrissada pel nacionalisme espanyol canalitzat en la Constitució.

7. ANÀLISI ARGUMENTATIVA

7.1. La declaració de sobirania

7.1.1. Esdeveniments analitzats

Any 2013		Editorials
Esdeveniment 1	Aprovació pel Parlament de Catalunya de la <i>Declaració de Sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya</i> (23-01-13), per la qual es dota Catalunya d'un "caràcter de subjecte polític i jurídic sobirà".	1, 3, 5
Esdeveniment 5	Suspensió de la <i>Declaració de Sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya</i> pel Tribunal Constitucional (08-05-13).	7
Any 2014		Editorials
Esdeveniment 19	Anul·lació i inconstitucionalitat de la <i>Declaració de Sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya</i> pel Tribunal Constitucional (25-03-14).	26

7.1.2. Anàlisi argumentativa

L'anàlisi sobre els arguments esgrimits per la declaració de sobirania comença amb aquest argument, provinent de l'editorial 1, que va ser publicat a mitjans de gener de 2013, dies abans de la seva aprovació al Parlament de Catalunya.

[1] Lo que están planeando no solo rompe con la legalidad constitucional, sino que convierte en papel mojado el derecho a decidir: porque es una posición previa a una secesión que parece decidida y que simplemente se trataría de ratificar por vía de consulta, a tenor del proyecto de declaración que se quiere hacer aprobar a la cámara. (1)

D'aquest argument es pot extreure una proposició principal per la qual la declaració de sobirania de CiU i ERC és rupturista amb la Constitució i amb el dret a decidir. Aquest argument consta d'una sola proposició subordinada adjectiva substantivada mitjançant el pronom relatiu "lo que", que ens permet inferir un procediment de catàfora en el fet d'especificar el tema després de l'aparició del verb. Amb verbs com "están planeando" i "se quiere hacer aprobar" inferim que la mateixa declaració és un projecte polític dels dos partits del pacte de governació. Del segon cas, a més, també es pot observar una tendència a la imposició d'aquesta declaració per mitjà de la construcció "hacer aprobar".

Destaquem l'ús de “no solo...sino que”, que fa inferir al públic que hi ha dues proposicions que van seguides, que estan estretament relacionades, però que, alhora, a una se li atorga un valor més elevat que no pas a l'altre. Mitjançant l'ús de “no solo” es dona a la proposició que segueix un caràcter d'element conegut, de tema, però alhora d'informació que resulta insuficient, mentre que “sino que” introdueix una informació nova, un rema. Ens trobem davant, doncs, d'una pressuposició —“la declaració trenca amb la Constitució”— que ja és coneguda pel públic, i d'una inferència o un focus nou d'informació —“la declaració fa del dret a decidir paper mullat”.

[2] La declaración quedó despojada de los contenidos que prefiguraban el derecho a decidir como el derecho a la independencia y de las referencias iniciales a la construcción de un Estado propio. (3)

A l'argument [1] es pot observar com es construeix semànticament la secessió, com una via que ja es troba pensada, debatuda i pràcticament acceptada i que només manca la dotació de sobirania de Catalunya per poder-la aprovar. En aquest argument [2], publicat justament el dia després de l'aprovació al Parlament de la declaració, la proposició semàntica principal és que la declaració de sobirania no té valor pel fet d'incloure-hi la independència i l'Estat propi. D'aquesta manera, s'infereix que aquests dos correlats deixen sense contingut la mateixa declaració de sobirania. [En l'argument [1] era la declaració el que convertia en paper mullat el dret a decidir]

Ens trobem, doncs, davant d'un argumentació circular, atès que I) la secessió deixa en paper mullat la declaració i, alhora, II) la declaració de sobirania deixa en paper mullat el dret a decidir III) pel fet d'atribuir el dret a decidir a la secessió. Es constitueix en un cercle vicios que pretén deslegitimar tant la secessió com qualsevol procediment que plantegi una dació de la sobirania envers una part del territori nacional.

[3] La declaración de soberanía no tiene ningún efecto jurídico ni consecuencias concretas en términos de relaciones institucionales, pero sí consecuencias políticas negativas, tanto para Cataluña como para España: prefigura un escenario de confrontación que distrae fuerzas y energías de lo que debería ser la prioridad política, que es salir de la recesión. (3)

L'argument [3] es pot resumir en el fet que la declaració de sobirania no té valor jurídic i serveix per crear confrontació i no lluitar per la crisi econòmica. Es pot observar que

l'argumentari comença amb la negació de dos conceptes i la coordinació amb una darrera proposició mitjançant la conjunció *però*. Segons Portolés (2001: 100), “lo que indica el significado de *pero* no es que el segundo miembro esté antiorientado con el primero sino que es el segundo miembro, y no el primero, el que condiciona la prosecución del discurso por poseer mayor fuerza.” Aquesta segona proposició, que escenifica la confrontació entre Catalunya i Espanya, es caracteritza per la fal·làcia de l'argument *ad populum*, és a dir, un argument que apel·la als sentiments i les emocions (la *confrontació*) i que, per tant, es tracta d'un argument demagògic.

Aquestes dues proposicions ens permeten inferir que la declaració només té valor polític, que és una cortina de fum davant de la crisi i que crea confrontació. Aquestes inferències es mostren en l'ús de verbs com “prefigura”, “distract” i “debería”. Alhora, permeten pressuposar que la recessió és l'element prioritari i que la declaració de sobirania té conseqüències, siguin del tipus que siguin.

[4] La dinámica política impuesta por nacionalistas e independentistas en Cataluña ha inquietado al Gobierno de Mariano Rajoy lo suficiente como para decidirse a impugnar, ante el Constitucional, la resolución soberanista aprobada por el Parlamento catalán el 23 de enero. (5)

Menys de dos mesos després que el Parlament de Catalunya aprovés la declaració de sobirania, aquesta va ser impugnada pel Govern espanyol. En aquest argument que hem plasmat com a representatiu de l'editorial 5 es pot desprendre que el sobiranisme ha fet que Rajoy impugni la declaració al Tribunal Constitucional.

I hem escollit *sobiranisme* perquè, com s'ha pogut observar en l'anàlisi lèxica de l'apartat anterior, el sobiranisme és representat tant pels nacionalistes com pels independentistes. En aquest argument, però, es tracta d'una generalització, en què es prenen dues categories — “nacionalistes e independentistas”— per poder dirigir l'autoria del sobiranisme. Un sobiranisme que és qualificat de “dinámica política” i, a més, “impuesta”. D'aquesta manera, la generalització o fal·làcia *ad personam* serveix per poder atacar o desacreditar els autors del procés independentista, en comptes de presentar arguments per combatre la declaració mateixa.

I és que l'*argumentum ad personam*, tal com diu Plantin (1998), té dues fases. Primer, posar en contradicció l'oponent, en què “se trata de aguantar dentro del sistema de creencias y de

valores del adversario para extraer de ahí una contradicción y crear, de ese modo, una disonancia” (p. 139-140). Després, l’atac personal, és a dir, “ironizar sobre el adversario fuera de lugar o aludir a él en términos negativos” (p. 143). En aquest cas, es pot observar que la fal·làcia es troba en el seu primer estadi.

És per aquest motiu que la inferència principal que se n’extreu és que són els nacionalistes i els independentistes els agents d’aquest procés i els que l’imposen a Catalunya. Una actitud que ha fet inquietar el govern de Rajoy, cosa que pressuposa que el president espanyol no s’havia inquietat fins a l’aprovació de la declaració.

[5] Y lo peor que puede ocurrir es que crezca, desde cualquier posición, la peligrosa convicción de que no hay transacción posible, de que solo la práctica del hecho consumado y la ausencia de respuestas políticas y de negociación son las únicas salidas posibles. (7)

L’editorial a què pertany aquest argument es va publicar al mes de maig de 2013, després que el Tribunal Constitucional suspengués la Declaració de Sobirania. Davant de la possible contestació que podia rebre la resposta del tribunal, la proposició principal d’aquest argument esmenta que amb aquesta sentència es pot provocar l’augment de la tensió i de l’unilateralisme.

Destaca l’inici d’aquest paràgraf, atès que s’utilitza una estratègia argumentativa en què s’explicita allò més negatiu que pugui succeir en el cas que s’acompleixi la proposició principal mitjançant l’ús de “y lo peor”. És un element, doncs, que infon temor i que introdueix una posició ideològica categoritzada de “peligrosa”, aquesta és, l’independentisme. A més a més d’inferir aquesta descripció, també podem trobar en aquest argument la inferència de l’existència d’altres possibles sortides del problema de l’independentisme, a part de la unilateralitat, com la negociació. L’argument pressuposa, doncs, que l’independentisme té sortida i que es tracta d’un problema que s’ha de solucionar.

[6] No hay sorpresa alguna en que el Tribunal Constitucional declare contraria a la máxima ley la resolución del Parlamento de Cataluña que confería la condición de “sujeto político y jurídico soberano” al pueblo catalán. (26)

Deu mesos després, el Tribunal Constitucional dictava sentència i declarava anticonstitucional el text de la Declaració que feia de Catalunya un ens polític i sobirà, però que deixava oberta la possibilitat d'una consulta sota una reforma constitucional. En resposta a aquesta decisió jurídica, el diari *El País* va publicar un editorial que començava amb aquest argument.

Un argument que destaca la inconstitucionalitat de bona part de la Declaració per ser, a parer del tribunal, contrària a la Constitució i la sobirania espanyola. Aquest èmfasi es manifesta amb l'ús de “no hay sorpresa alguna”, que pressuposa que la inconstitucionalitat era segura. L'argument, a més, ens permet inferir dues implicatures. Per un costat, que és normal que el TC declari inconstitucional la Declaració de Sobirania. Per un altre costat, que no hi ha més lleis més enllà de la Constitució, anomenant-la “máxima ley”.

7.2. La consulta independentista

7.2.1. Esdeveniments analitzats

Any 2013		Editorials
Esdeveniment 11	Pacte per la consulta sobre fixació de la data i la pregunta, amb el suport de CiU, ERC, ICV-EUiA i CUP (12-12-13).	18
Any 2014		Editorials
Esdeveniment 14	Debat al Parlament de Catalunya per demanar formalment al Congrés dels Diputats el traspàs a la Generalitat de Catalunya de la competència per celebrar referèndums, segons el que estableix l'article 150.2 de la Constitució Espanyola (16-01-14).	21
Esdeveniment 20	Debat al Congrés dels Diputats per demanar formalment el traspàs a la Generalitat de Catalunya de la competència per celebrar referèndums, segons el que estableix l'article 150.2 de la Constitució Espanyola (08-04-14).	27, 28

7.2.2. Anàlisi argumentativa

La segona part d'aquesta anàlisi argumentativa tracta els arguments que es van utilitzar per a la consulta sobiranista, des del pacte de la pregunta i la data de la consulta al Parlament de Catalunya al desembre de 2013 fins a la demanda al Congrés dels Diputats de la transferència per celebrar referèndums a la Generalitat l'abril de 2014.

[7] Una expresión unilateral de su voluntad, destinada a dejar claro al resto de España, y al conjunto de los catalanes, que no les importa abrir una crisis constitucional, si ese fuera el precio del objetivo que se han propuesto, absolutamente irrealizable bajo las leyes que el conjunto de los españoles se han dado. (18)

El mes de desembre de 2013 el diari *El País* publicava un editorial titulat “La provocación de Mas”, sobre el pacte per la consulta entre CiU, ERC, ICV-EUiA i la CUP, en què es va fixar la data i la pregunta. Un títol que ens permet inferir un protagonisme del president Artur Mas que ja hem pogut observar en l’anàlisi lèxica anterior.

El tema principal d’aquest argument és la disposició dels partits polítics a favor de la consulta i del president Mas a obrir una crisi constitucional per fer la consulta, amb una actitud que és descrita d’unilateral. Així, es pot inferir que Artur Mas i els partits esmentats són unilaterals, ja que pretenen “dejar claro”, una perífrasi que ens remet a un comportament d’imposició.

D’altra banda, també es fa esment que és “absolutamente irrealizable” fer aquesta consulta, cosa que ens fa inferir que sota la Constitució actual no es pot fer. En aquest argument, finalment, es poden destacar dues pressuposicions. Per una banda, que la consulta és una crisi constitucional. Per una altra banda, la consulta és fruit de Mas i dels seus aliats.

[8] Lo que hay que hacer es trabajar por el entendimiento y tratar de resolver las reclamaciones justas, sin permitir a los separadores que se salten todos esos pasos y precipiten a la sociedad en una sima en la que nadie, ni de Cataluña ni del resto del (sic) España, puede tener la esperanza de encontrar soluciones milagrosas: más bien, la promesa de muchos destrozos. (18)

Aquest argument segueix la mateixa pauta sintàctica que [1], amb la diferència que, en aquest cas, es tracta d’un consell o fins i tot d’un mandat, del diari, i no pas un avís als protagonistes del sobiranisme com a [1]. Aquest paral·lelisme sintàctic s’observa amb l’ús de “lo que”, que presenta la tesi d’aquest editorial per mitjà d’un procediment catafòric. Bàsicament, que cal treballar pel diàleg i no permetre una consulta independentista.

En aquest argument, a més a més, és molt representatiu des del punt de vista de l’anàlisi lèxica que s’ha realitzat abans, atès que es pot observar l’ús de mots com *sima* com a metàfora de la independència. Una metàfora que es completa amb el verb *precipiten*. I és que, en aquest editorial, la independència és vista com la caiguda al buit, com llençar-se

d'un precipici sense un fons clar. Això permet inferir que els sobiranistes se salten el diàleg —un diàleg representat en el text per *pasos*— i que la independència pot comportar moltes destrosses.

Des del punt de vista argumentatiu, aquest text presenta tres fal·làcies. Per un costat, una fal·làcia *ad personam*, en què es pren el grup “separadores” i se l'ataca directament, se'l senyala, com a causant del procés independentista per tal de desacreditar-lo, de deslegitimar-lo. Si recordem les dues fases d'aquesta fal·làcia —posar en contradicció l'oponent i l'atac personal—, aquest argument correspon al segon estadi. Per un altre costat, una generalització en tractar Catalunya i la resta d'Espanya en termes genèrics, sense concretar els sectors socials. Finalment, una fal·làcia *ad populum* i, alhora, *ad consequentiam*, un argument demagògic en parlar dels “muchos destrozos” que pot causar una possible independència. Al cap i a la fi, una crida als sentiments i a les emocions de la societat per tal d'argumentar l'opinió contrària a la consulta que fa el diari, sense conèixer les conseqüències que la independència podria portar.

[9] Pero los partidos del bloque soberanista insisten en tramitar la petición, no para mantener un debate leal sobre la cuestión y aceptar el resultado que pudiera producirse —previsiblemente el mismo que cerró la *vía Ibarretxe*— sino para capitalizar la negativa de cara a su propia agenda. (21)

[10] Estamos pues ante la evidente y torticera instrumentalización de los mecanismos parlamentarios, no para tratar de encontrar caminos de diálogo, sino para justificar más tarde la posibilidad de adoptar decisiones unilaterales. (21)

Aquests dos arguments pertanyen al mateix editorial que el diari va publicar després que al Parlament se celebrés el debat per demanar al Congrés dels Diputats el traspàs de la competència per celebrar referèndums a la Generalitat segons el que estableix l'article 150.2 de la Constitució espanyola. Els temes principals dels dos arguments són que els partits sobiranistes volen la petició al Congrés per utilitzar el no a favor seu i per instrumentalitzar els mecanismes parlamentaris per tal d'actuar de forma unilateral.

Així mateix, es pot inferir que a [9] els partits sobiranistes fan un debat deslleial i que només busquen el benefici per als seus objectius (atès que pretenen “capitalizar la negativa de cara a su propia agenda”), i que a [10] aquests mateixos partits sobiranistes són uns manipuladors (ja que fan una “evidente y torticera instrumentalización” de la política

parlamentària mateixa). Aquests arguments parteixen d'unes pressuposicions, però, que són una constant: a [9] es dona per suposat que el Congrés votarà en contra i que s'ha d'acceptar la derrota previsible; a [10], la importància del debat.

D'altra banda, cal fer notar el paral·lelisme sintàctic que es produeix entre aquests dos arguments amb l'ús de “no para...sino para”. Tots dos presenten dues proposicions argumentatives: la primera, introduïda per “no para”, que introdueix la ideologia i la pròpia voluntat del diari envers el transcurs del procés (debat lleial i diàleg); la segona, introduïda per “sino para”, que descriu els partits a favor de la consulta (deslleials i unilaterals).

[11] La sesión prevista para el martes en el Congreso de los Diputados no dará satisfacción a la propuesta del Parlamento catalán para organizar un referéndum, porque las principales fuerzas políticas representadas en el Congreso no pueden ni deben aceptar el camino que Convergència i Unió y Esquerra Republicana han tomado de forma unilateral, sin negociación, con plazos perentorios y escaso interés por demostrar un respecto estricto a la legalidad. [27]

L'argument d'aquest editorial, publicat el dia després del debat al Congrés per transferir la competència de celebrar referèndums a la Generalitat, es resumeix en el no del vot del Congrés a la proposta de CiU i ERC, una proposta que és qualificada d'unilateral. Així mateix, es pot inferir que la consulta (una consulta que s'atribueix exclusivament a CiU i ERC) no es pot acceptar ni tolerar, ja que “las fuerzas políticas [...] no pueden ni deben aceptar el camino”, entenent “camino” per la consulta independentista.

Una vegada més, s'infereix un comportament dels dos partits polítics del pacte de governació basat en la unilateralitat, la falta de diàleg i l'enfrontament amb la legalitat, amb la Constitució, tal i com ja es va poder observar també en l'anàlisi lèxica. De tota manera, l'argument pressuposa que hi haurà un debat, amb una resposta negativa, però que la proposta es durà al Congrés i serà debatuda.

[12] Lo más positivo de la sesión fue el hecho de que el cierre de puertas al referéndum unilateral implica mantenerlas abiertas para un proceso de diálogo sobre el serio problema que existe en la relación entre Cataluña y el resto de España. [28]

Aquest darrer argument resulta ser la síntesi del postulat ideològic del diari *El País* referent a la consulta independentista, després del debat al Congrés per traspasar la competència per celebrar referèndums a la Generalitat. Així, la proposició bàsica d'aquest paràgraf es pot resumir dient que el fet de no permetre el referèndum permet el diàleg. Un “permetre” el diàleg que prové de la inferència que es fa de la metàfora “mantenir las abiertas [las puertas]” a aquest mateix diàleg.

D'altra banda, es pot inferir que el referèndum és un problema, un problema entre Catalunya i la resta d'Espanya, però un problema que manca de definició o de descripció. Es presenta una ambigüitat sobre el tipus de problema que s'estableix (caldría analitzar el significat de *relación*), tot i que es pot inferir que es tracta d'un problema de sobirania. D'un conflicte entre la sobirania espanyola i la voluntat de dotar de sobirania política i jurídica a Catalunya per part del Parlament.

7. CONCLUSIONS

Un cop realitzada l'anàlisi lèxica de totes les categories en què s'han agrupat els termes clau de major freqüència d'ús en els editorials i la posterior anàlisi argumentativa, procedirem a fer-ne unes conclusions. La hipòtesi de què partia el treball es compleix, atès que el discurs del nacionalisme espanyol projecta un procés independentista en el diari *El País* que comporta fractura social i ruptura de partits i de l'Estat i que, tot i que de forma pactada es podria considerar l'opció de realitzar una consulta, la Constitució és el marc de convivència que cal no trencar, sinó reformar.

Segons el que s'ha pogut observar en l'anàlisi lèxica, el reflectit en els vint-i-vuit editorials és un discurs propi del nacionalisme espanyol d'esquerres, en què s'acusa el nacionalisme català d'extremista i s'estalvia l'etiqueta de nacionalista com a pròpia. En primer lloc, és un discurs en què tot el procés independentista s'observa com a unilateral, propi només del govern català, que actua sense el consentiment del govern de Mariano Rajoy.

El procés és descrit com un enfrontament bèl·lic entre Catalunya i Espanya en què es posa en joc no només la ruptura d'Espanya i la fractura de la societat catalana, sinó que va en contra de la convivència forjada per la Història i creadora de l'Espanya constitucional i democràtica actual. El poble espanyol és l'únic receptor de la sobirania de l'Estat i, per tant, és impossible cedir-la a un sol territori, una característica del nacionalisme espanyol. A més, l'independentisme o el sobiranisme s'observa com una via absolutament incerta i fins i tot perillosa que pot arribar a enconar-se o a irritar-se. És a dir, no només es parla del procés com un problema, sinó com una nafra que cal solucionar, pel bé comú.

En segon lloc, Catalunya és descrita com un territori europeu i espanyol en què el nacionalisme perifèric ha assolit una posició hegemònica des de la qual practica un antiespanyolisme creixent i actua a base de xantatges a l'Estat i de maniobres per ocultar les conseqüències d'una hipotètica independència.

En tercer lloc, és un discurs extremadament crític i violent amb l'actuació d'Artur Mas, a qui s'acusa d'actuar de forma personal i per voluntat pròpia i exclusiva, amb trets que ratllen l'ètica professional i amb una acusació cap al seu lideratge, la seva responsabilitat i la seva figura de president amb un paral·lelisme de flirteig amb posicions totalitàries.

En quart lloc, es tracta d'un discurs molt europeista, que, com s'ha dit, advoca per una Catalunya europea, però dins de l'Estat Espanyol. S'observa també una correlació en la

construcció nacional espanyola i l'europea mitjançant el diàleg. En cinquè lloc, critica durament Mariano Rajoy i el govern espanyol de no donar sortida ni resposta pactada a la qüestió catalana, amb una posició neocentralista, recentralitzadora, negativista i immobiliària, però amb una defensa de la seva visió com a protector de la unitat d'Espanya.

En sisè lloc, és un discurs que reclama el diàleg i el consens davant de qualsevol nova proposta política, i que aposta fermament per la convivència entre Catalunya i Espanya en un Estat que, per mitjà d'una profunda reforma constitucional, es converteixi en federal per tal de donar una sortida pactada a les aspiracions catalanes.

En setè i darrer lloc, el paper dels partits polítics del pacte de governació de Catalunya (CiU i ERC) es titllen d'intransigents, unilaterals i manipuladors, mentre que el PSC i el PSOE es qualifiquen de constructors de la convivència social i de responsables de mantenir el diàleg mitjançant una proposta de reforma federal.

Segons el que s'ha pogut observar en l'anàlisi argumentativa dels editorials emmarcats en la declaració de sobirania i la consulta independentista, es pot observar la correlació existent i clara que hi ha entre les implicatures que s'infereixen de les mateixes col·locacions lèxiques i els arguments que el diari fa servir. És un discurs que, des del punt de vista argumentatiu, es caracteritza per les pressuposicions de l'existència d'un problema d'arrel en la relació entre Catalunya i Espanya, que es dona per sabut, i l'única solució del qual és el diàleg.

A més a més, des del punt de vista de la coherència, s'utilitzen uns marcadors discursius que plasmen la ideologia del diari, des de *però* fins a estructures catafòriques començades per *lo que*. D'altra banda, destaca l'elevat nombre de fal·làcies que es detecten en els arguments, des d'arguments *ad personam*, que serveixen per atacar els protagonistes del procés independentista, passant per les generalitzacions i els arguments *ad populum*, cosa que converteix el discurs d'*El País* en un discurs que flirteja amb les emocions i els sentiments en l'argumentació, és a dir, la demagògia i el populisme.

En conclusió, ens trobem davant d'un clar discurs legitimador de la Constitució com a defensora de la integritat i la unitat de la Nació espanyola, de la ferma decisió de seguir considerant espanyola i europea la ciutadania catalana per part del president Rajoy, i de la demanda de diàleg i de reforma constitucional per permetre un nou encaix constitucional per part de les forces socialistes.

Però, ahora, és bàsicament un discurs deslegitimador de tot el procés independentista, des de la pròpia qüestió catalana fins a la consulta, passant pel sobiranisme, el president de la Generalitat i els partits polítics que n'estan a favor. Un discurs deslegitimador que respon a la defensa de la Nació espanyola en un patriotisme constitucional que considera la Constitució de 1978 no només com un marc legal i jurídic on poder trobar la convivència, sinó com un text dogmàtic que no accepta cap mena de consulta per la independència, un procediment que comportaria la dació d'una part de la indissoluble unitat de la Nació espanyola.

8. BIBLIOGRAFIA

- BALCELLS, Albert (2011). *Cataluña ante España. Los diálogos entre intelectuales catalanes y castellanos, 1888-1894*. Lleida: Editorial Milenio.
- BASTIDA FREIXEDO, Xacobe (2007). “La senda constitucional. La nación espanyola y la Constitución”, a TAIBO, Carlos [dir.] (2007). *Nacionalismo español. Esencia, memoria e instituciones*. Madrid: Catarata.
- BELLENGER, Lionel (1992). *La persuasion*. Paris: Presses universitaires de France.
- BILLIG, Michael (2006). *Nacionalisme banal*. València: Editorial Afers / Publicacions de la Universitat de València.
- CALSAMIGLIA, Elena i TUSÓN, Amparo (2012). *Las cosas del decir. Manual de análisis del discurso. 3.ª edición*. Barcelona: Ariel.
- CÁRDENAS PÁEZ, Alonso (2001). “Implicación, inferències y competencias de interpretación”. *Folios: revista de la Facultad de Humanidades*, 13, 69-81.
- DUCROT, Oswald (1984). *El decir y lo dicho*. Buenos Aires: Hachette.
- EL PAÍS (1990). *El País. Libro de estilo*. Madrid: Ediciones El País.
- Espanya. Llei Orgànica 6/2006, de 19 de juliol, de reforma de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. *Document Oficial de la Generalitat de Catalunya* [en línia], 20 de juliol de 2010, núm. 4680, p. 31.875 – 31.936.
<<http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/4680/490110.pdf>>
- FAIRCLOUGH, Norman; MULDERRIG, Jane; WODAK, Ruth (2011). “Critical discourse analysis”, a VAN DIJK, Teun A. [ed.] (2011). *Discourse studies. A multidisciplinary introduction. 2nd edition*. Londres: Sage, p. 357-378.
- FORCADELL, Carlos, Salomón, Pilar i Saz, Ismael [eds.] (2009). *Discursos de España en el siglo XX*. València: Publicacions de la Universitat de València.
- FUENTES RODRÍGUEZ, Catalina; ALCAIDE LARA, Esperanza R. (2002). *Mecanismos lingüísticos de persuasión*. Madrid: Arco Libros.

GABANCHO, Patrícia (2008). *El preu de ser catalans. Una cultura mil·lenària en vies d'extinció*. Barcelona: Meteora.

GOMIS, Llorenç (1989). *Teoria dels gèneres periodístics*. Barcelona: Generalitat de Catalunya – Centre d'Investigació de la Comunicació.

GONZÁLEZ REYNA, Susana (1991). *Periodismo de opinión y discurso*. México: Trillas.

GONZÁLEZ REYNA, Susana (2010). “Reflexiones teórico-metodológicas para caracterizar al discurso de la prensa escrita como un discurso político”. *Revista Mexicana de Ciencias Políticas y Sociales* 208. p. 97-112.

HAUGH, Michael (2002). “The intuitive basis of implicature: relevance theoretical *implicitness* versus Gricean *implying*”. *Pragmatics*, 12, vol. 2, 117-134.

KEATING, Michael (2013). “La cuestión de las nacionalidades”. *Qué será de Europa. Vanguardia dossier*, 46, gener-març 2013, p. 34-37.

KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine (1986). *La enunciación. De la subjetividad en el lenguaje*. Buenos Aires: Edicial.

LO CASCIO, Vincenzo (1998). *Gramática de la argumentación*. Madrid: Alianza Editorial.

NÚÑEZ SEIXAS, Xosé Manoel (2010). *Patriotas y demócratas. El discurso nacionalista español después de Franco*. Madrid: Catarata.

ORTEGA Y GASSET, José (1990). *Ortega y Gasset: discursos políticos*. Madrid: Alianza Editorial.

PASTOR VERDÚ, Jaime (2007). “La cuestión catalana en el marco de la crisis del régimen político español”, a *Annari del conflicte social 2012*. Barcelona: Universitat de Barcelona

PLANTIN, Christian (1998). *La argumentación*. Barcelona: Ariel.

PORTOLÉS, José (2001). *Marcadores del discurso*. Barcelona: Ariel.

PRAT DE LA RIBA, Enric (1990). *La nacionalitat catalana*. Barcelona: Edicions 62.

SANTAMARÍA SUÁREZ, Luisa (1997). *Géneros para la persuasión en periodismo*. Madrid: Fragua.

SCHMIDT, Friedrich (1977). *Teoría del texto*. Madrid: Cátedra.

Tribunal Constitucional. Pleno. Sentencia 31/2010, de 28 de junio de 2010. Recurso de inconstitucionalidad 8045-2006. Interpuesto por noventa y nueve Diputados del Grupo

Parlamentario Popular del Congreso en relación con diversos preceptos de la Ley Orgánica 6/2006, de 19 de julio, de reforma del Estatuto de Autonomía de Cataluña. *Boletín Oficial del Estado. Suplemento* [en línea], 16 de julio de 2010, núm. 172, p. 1-491. <<http://boe.es/boe/dias/2010/07/16/pdfs/BOE-A-2010-11409.pdf>>

VAN DIJK, Teun A. (1998). *Ideología. Una aproximación multidisciplinaria*. Barcelona: Editorial Gedisa.

VAN DIJK, Teun A. (1999). “El análisis crítico del discurso”. *Anthropos* 186. 23-36.

VAN DIJK, Teun A. (2001). “Multidisciplinary CDA: a plea for diversity”, a WODAK, Ruth i MEYER, Michael [ed.] (2001). *Methods of Critical Discourse Analysis*. Londres: Sage, p. 95-120.

VAN DIJK, Teun A. (2005). “Política, ideología y discurso”. *Quórum Académico* 2. 15-47.

WEISS, Gilbert; WODAK Ruth (2003). “Introduction: Theory, Interdisciplinarity and Critical Discourse Analysis”, a WEISS, Gilbert i WODAK, Ruth [ed.] (2003). *Critical discourse analysis. Theory and interdisciplinarity*. New York: Palgrave Macmillan, p. 1-34.

WODAK, Ruth (2001). “The discourse-historical approach”, a WODAK, Ruth i MEYER, Michael [ed.] (2001). *Methods of Critical Discourse Analysis*. Londres: Sage, p. 63-94.

WODAK, Ruth (2001). “What CDA is about –a summary of its history, important concepts and its developments”, a WODAK, Ruth i MEYER, Michael [ed.] (2001). *Methods of Critical Discourse Analysis*. Londres: Sage, p. 1-13.

Annex

El País, corpus d'editorials

Jordi Ortiz de Antonio

Tutor/a: Teun van Dijk
Seminari 104: Llengües en entorns socials

Curs 2013-2014

**Universitat
Pompeu Fabra**
Barcelona

Facultat
de Traducció
i Interpretació

Índex

No al unilateralismo.....	2
Obligado a retroceder.....	4
Aires de ruptura.....	5
Lo que está en juego.....	7
Tensión soberanista.....	8
Huida hacia adelante.....	9
Declaración suspendida.....	10
Lecciones de historia.....	11
Parálisis catalana.....	12
Desbloquear Cataluña.....	14
No en 2014.....	15
Cadena catalana.....	16
Tras la emoción.....	17
Cataluña y España.....	18
Cataluña europea.....	20
Fin del monolitismo.....	21
La historia como arma.....	22
La provocación de Mas.....	23
Monólogos.....	25
Gobernar o agitar.....	26
En vía muerta.....	27
La música y la letra.....	28
Tender puentes.....	29
La economía se planta.....	30
Un golpe de mano.....	31
Aclaración necesaria.....	32
Tomar la iniciativa.....	34
Cauce constitucional.....	35

Editorial 1

Esdeveniment 1

No al unilateralismo

(13-01-13)

CiU y ERC quieren romper la legalidad y usar la consulta para ratificar lo que ya tienen decidido

Poco han tardado los partidos que apoyan a Artur Mas en subrayar su voluntad de constituir Cataluña como “nuevo Estado” sobre la base de un choque de legitimidades. Frente a la Constitución, que proclama: “La soberanía nacional reside en el pueblo español, del que emanan los poderes del Estado”, CiU y ERC pretenden que el Parlamento catalán declare al pueblo de Cataluña como “sujeto político y jurídico soberano”. Lo que están planteando no solo rompe con la legalidad constitucional, sino que convierte en papel mojado el derecho a decidir: porque es una posición previa a una secesión que parece decidida y que simplemente se trataría de ratificar por vía de consulta, a tenor del proyecto de declaración que se quiere hacer aprobar a la cámara.

Parece increíble que en Europa, y en pleno siglo XXI, haya partidos políticos responsables que se propongan iniciativas unilaterales de esta naturaleza. Artur Mas se encuentra en abierto conflicto con el Gobierno central desde que Mariano Rajoy rechazó el “pacto fiscal” que le propuso, pero eso no justifica saltarse la legalidad. No hay ninguna circunstancia violenta ni excepcional que pueda alegarse para quemar etapas a la velocidad que lo pretenden los partidos que soportan al Gobierno de la Generalitat. Se entiende aún menos cuando suman 71 diputados del nuevo Parlamento catalán (tres más si se añadieran los de CUP), frente a los 84 que aprobaron la declaración por el derecho a la consulta en septiembre pasado, lo cual evidencia su fragilidad. El PSC, que se abstuvo, e ICV, que estaba a favor de la consulta, rechazan ahora una declaración unilateral de independencia; y el PP y Ciutadans, que no apoyaban la consulta, han aumentado su fuerza parlamentaria tras las últimas elecciones. El ala soberanista de CiU pretende forzar la ruptura de siglos de historia y convivencia en común con el resto de los españoles, tratando así de ocultar la pérdida de apoyos sufrida en las urnas del 25 de noviembre, donde los votos a CiU y ERC no alcanzaron la mitad de los emitidos.

Es posible que una declaración de soberanía unilateral se quede en un acto político, sin efectos jurídicos, pero eso no reducirá el abismo de desconfianza que semejante actitud acentuará entre el conjunto de los españoles, y de los europeos, frente a unas autoridades que no se sienten concernidas por el Estado de derecho y quieren fabricarse otro a su gusto. La España constitucional es el fruto de muchos pactos y ese ha sido también el método comunitario, la base que explica la Unión Europea. Romper con los principios básicos de la negociación y de la búsqueda de consensos es un camino a ninguna parte.

Cuestión distinta es que pueda existir una fuerte mayoría de catalanes que quiere decidir sobre su relación con el resto de España. Desde luego, las reglas de juego de cualquier consulta con trascendencia constitucional tienen que ser acordadas en el marco de la legalidad. Si Artur Mas pretende visitar al Rey y al jefe del Gobierno simplemente para presentarles una declaración unilateral de soberanía, puede ahorrarse el viaje porque quedaría en evidencia la ausencia de toda voluntad negociadora por su parte y el deseo de ir al enfrentamiento. Los ciudadanos de Cataluña deben ser informados plenamente de las consecuencias de tamaña decisión, sin subterfugios retóricos para encubrir el rupturismo ni agitar ante ellos la zanahoria de un inexistente apoyo europeo: suficientes problemas tiene la UE como para ilusionarse con una secesión en la eurozona. A su vez, el Gobierno de Rajoy sabe que los partidos estatales están en contra del unilateralismo de nacionalistas e independentistas, lo cual le da base suficiente para no caer en provocaciones ni cerrarse a hablar de lo que sea necesario. Las sociedades civilizadas se distinguen de las que no lo son por privilegiar la negociación, frente a los actos de fuerza.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/01/12/opinion/1358021001_386335.html

Editorial 2

Esdeveniment 2

Obligado a retroceder

(19-01-13)

La oposición del empresariado y la dificultad de sumar aliados lastran la apuesta de Mas

El proyecto soberanista de Artur Mas recibió el jueves un nuevo revés. La gran patronal catalana, Fomento del Trabajo, se pronunció en contra de la declaración de soberanía que CiU y ERC quieren votar en el primer pleno de la legislatura. Su presidente, Joaquim Gay de Montellà, se opuso alegando que el plan conduce a un choque de trenes con España y a una fractura interna en la sociedad catalana. La realidad se está imponiendo sobre el espejismo con el que CiU y ERC pretendían abrir la nueva etapa parlamentaria. El contenido de la declaración unilateral de soberanía ha sido ya notablemente rebajado y CiU ha podido comprobar lo difícil que es sumar aliados para su envite.

CiU y ERC han cometido el error de intentar convertir lo que inicialmente se había planteado como una declaración en favor del derecho a decidir en una declaración a favor de la independencia. El texto propuesto prefiguraba esa consulta como un paso hacia la construcción de un Estado propio. La reacción del resto de fuerzas políticas ante esta maniobra ha obligado a la coalición gubernamental a retroceder. Y a pesar de que ya ha desaparecido del texto la referencia a un Estado propio, la reunión celebrada ayer entre los cinco partidos que coinciden en apoyar la celebración de una consulta —CiU, ERC, PSC, ICV y CUP— terminó sin acuerdo.

De las negociaciones de los últimos días se desprende que el mayor consenso llega, como mucho, a reclamar el derecho a decidir, y ni siquiera hay acuerdo; y esto es determinante en cómo debe ejercerse ese derecho. El PSC mantiene su objeción a que la declaración incluya expresiones como “soberanía jurídica y política del pueblo catalán”, pues ello implica que solo los ciudadanos de Cataluña tendrían derecho a decidir en una eventual consulta. Y sigue exigiendo que esta sea legal.

CiU parece ya resignada a que la consulta no sea vinculante. Pero incluso una votación de carácter consultivo amparada en una nueva ley del Parlamento catalán parece problemática. En cualquier caso, en la exigencia de respeto a la legalidad los socialistas no están solos: entre otros, coinciden nada menos que con uno de los miembros del pacto de legislatura, Unió, que, por otra parte, sintoniza más con los postulados del empresariado que con los del socio republicano.

Si en algún momento Mas se había hecho la ilusión de que podría arrastrar a los demás a sus posiciones, ahora está comprobando que no lo tiene fácil. Para que la declaración tenga fuerza política —ya se sabe que jurídica no la tiene— necesita sumar al PSC. Pero el PSC tiene otra agenda, y hará bien en no dejarse seducir por los cantos de sirena de tan temerarios timoneles y mantenerse firme en una vía que puede parecer más difícil, si el PP no se mueve, pero que a la larga puede resultar más factible y realista: pactar con el resto de España una reforma de la Constitución que permita acordar un modelo, por ejemplo federal, en el que Cataluña pueda sentirse cómoda.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/01/18/opinion/1358538928_007255.html

Editorial 3

Esdeveniment 1

Aires de ruptura

(24-01-13)

El Parlamento catalán aprueba la declaración de soberanía pero a costa de importantes fracturas

Por 85 votos a favor, 41 en contra y 2 abstenciones, el Parlamento catalán aprobó ayer la declaración por la que acuerda iniciar el proceso para hacer efectivo el derecho a decidir el futuro político de Cataluña, partiendo de la afirmación unilateral de que el pueblo catalán es un “sujeto político y jurídico soberano”. La declaración quedó despojada de los contenidos que prefiguraban el derecho a decidir como el derecho a la independencia y de las referencias iniciales a la construcción de un Estado propio. Pero la retórica, la escenografía y las intenciones iniciales de sus promotores, explicitadas en los primeros borradores, se orientaban a dar a la votación de ayer la solemnidad de un acto histórico de ruptura. Aunque el texto proclama que el derecho a decidir se basará en la legitimidad democrática, la decisión del Parlamento no puede interpretarse al margen de las posiciones que sostienen a diario sus dos principales avaladores, CiU y ERC: cuando proclaman el derecho a decidir quieren decir derecho a decidir unilateralmente y, si es necesario, al margen o en contra de la legalidad.

La declaración de soberanía no tiene ningún efecto jurídico ni consecuencias concretas en términos de relaciones institucionales, pero sí consecuencias políticas negativas, tanto para Cataluña como para España: prefigura un escenario de confrontación que distrae fuerzas y energías de lo que debería ser la prioridad política, que es salir de la recesión. Pero la crisis es aprovechada por CiU como una cortina de humo para tapar sus carencias al frente del Gobierno y poder culpar a España de todo lo malo que ocurre en Cataluña. Y también se usa por el bloque soberanista como una ventana de oportunidad para avanzar hacia la independencia. De ahí la irresponsable precipitación con la que actúa.

A pesar de todo, si lo que pretendían los promotores de la declaración era acumular fuerzas, el resultado es más bien pobre. En realidad solo han logrado la suma de ICV. Sin el PSC, el resultado de la negociación es un fracaso. La negativa de los socialistas a secundar la maniobra ha dejado a CiU mucho más atada a ERC, que es quien lleva la batuta y quien en todo caso recogerá los beneficios. De momento, lo que han logrado es que afloren unas fracturas que, en la medida que pretendan concretar su aventura en algo más que una mera declaración de intenciones, tenderán a agrandarse. Fractura en la propia coalición de CiU, por más que el pragmatismo les haga mantener las apariencias de unidad, y fractura interna también en el partido socialista, cinco de cuyos diputados evitaron votar en contra de la declaración, todo en beneficio de ERC.

El envite soberanista coloca al PSC en la incómoda situación de verse alineado con dos partidos, PP y Ciutadans, que defienden posiciones distintas, por ejemplo en materia lingüística. Pero el hecho de que hayan dado la espalda a la estrategia de CiU los dos partidos que corresponden a las dos grandes formaciones de Gobierno, PP y PSOE, también sitúa a la coalición nacionalista en el frentismo y la debilita como interlocutor. Si no ha sido capaz de sumar en Cataluña, menos lo será cuando tenga que negociar sus pretensiones con las fuerzas que representan al resto de España.

El proceso abierto tiene dos salidas: negociar o emprender la vía del enfrentamiento y de los hechos consumados. Seguir por la segunda sería inaceptable. Ante la tentación de una vía unilateral, hay que recordar que el principio democrático que se invoca para reclamar el derecho a decidir comienza por el respeto al principio de legalidad. En una democracia, nada debe ser negado a priori; tampoco la posibilidad de una consulta al pueblo catalán sobre la relación con España, previamente pactada y siempre dentro de la legalidad, lo cual va en la dirección opuesta a lo ocurrido ayer.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/01/23/opinion/1358973055_965604.html

Editorial 4

Esdeveniment 3

Lo que está en juego

(27-02-13)

PSOE y socialistas catalanes deben acreditar un horizonte común, por su bien y por el de todos

La creciente tensión entre el socialismo catalán y el PSOE no interesaría más que a sus militantes si no fuera porque amenaza con arruinar una de las fuerzas que han hecho posible la actual España democrática. Más aún: en la cohesión territorial, el socialismo actúa como un cualificado gozne entre las pulsiones centrípetas y centrífugas. El PSC, como fuerza catalanista y española, y su hermano mayor, el PSOE como partido español de tradición también liberal (y no solo jacobina) en la cuestión nacional —y en esa virtud capacitada para acomodar las fricciones territoriales— constituyen, al menos hasta hoy, un pilar básico del esqueleto autonómico de la España contemporánea.

Sería un desastre que esa función cumplimentada por ambos partidos quedase en el erial o en el olvido. Porque a la postre se multiplicarían las ópticas extremas y excluyentes —centralista e independentista— que tratan de capturar el futuro de este país.

Ahora bien, para desarrollar esa función de encaje, que exige firmeza y flexibilidad, ambas formaciones deben acreditar capacidad de establecer un horizonte común: lo contrario de lo que acaba de suceder, por vez primera en la historia democrática, a raíz de unas resoluciones sobre la conveniencia de negociar un referéndum sobre el futuro de Cataluña en su relación con España.

Si la tradición de este país bebiese en fuentes federales o confederales, no sería un drama que socialistas (o conservadores) de un lado u otro votasen circunstancialmente en sentido contrario, o defendiesen posturas contrapuestas a través de grupos parlamentarios diferenciados: sucede en Alemania, en Bélgica y en Canadá. Pero no es la tradición dominante, por lo que los distintos enfoques dentro de cada familia deben agotar su capacidad de negociación interna antes de exhibir su desnudo desacuerdo ante los electores.

El PSC se juega en este envite su papel de fabricante de cohesión durante 30 años en Cataluña. El PSOE, además, la credibilidad de su actual cúpula, nacida de un congreso que afloró una gran fractura interna; que fracasó en sucesivas elecciones autonómicas; y que apenas aprovecha la debilidad gubernamental para afianzar su alternativa. Ante el reto adicional de la cuestión catalana, el PSOE de Rubalcaba debe optar. Por la dureza, por la flexibilidad o por una mezcla de ambas.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/02/26/opinion/1361907117_004062.html

Editorial 5

Esdeveniment 1

Tensión soberanista

(02-03-13)

Rajoy impugna una declaración del Parlamento catalán en plena crisis entre PSC y PSOE

La dinámica política impuesta por nacionalistas e independentistas en Cataluña ha inquietado al Gobierno de Mariano Rajoy lo suficiente como para decidirse a impugnar, ante el Constitucional, la resolución soberanista aprobada por el Parlamento catalán el 23 de enero. El Ejecutivo busca así la suspensión del texto que proclama la “soberanía jurídica y política del pueblo catalán”, por considerarlo opuesto a una Constitución que solo reconoce la soberanía del pueblo español, y al que le da un valor jurídico mayor que el de una simple toma de posición.

Esa iniciativa aleja de nuevo la posibilidad de un diálogo entre los Gobiernos central y de la Generalitat. Pero más allá de ese choque, la aceleración soberanista en Cataluña, conducida por Artur Mas y sus socios de Esquerra Republicana, amenaza cobrarse otro precio político, en forma de ruptura entre el PSOE y el PSC. Si esa dinámica se llevara por delante tres decenios de compatibilidad entre ambos partidos, habría que reconocer al soberanismo un éxito descomunal.

Históricamente, la unidad del espacio socialista ha llenado de votos las cestas del PSC y del PSOE. Desde este último surgen ahora voces nostálgicas de aquellos tiempos iniciales de la Transición en los que existió una federación catalana del PSOE. Pero si el respaldo al socialismo se ha reducido en las elecciones celebradas durante los últimos años, una división entre los socialistas catalanes podría conducirles a la tumba electoral, con graves consecuencias también para el PSOE. Así pues, la única opción pragmática es que clarifiquen sus relaciones orgánicas y políticas. Sumarse a una solicitud por el “derecho a decidir”, como hizo el PSC el pasado martes en el Congreso de los Diputados, no equivale a apostar por la independencia: anteriormente, los socialistas catalanes habían votado en contra de la resolución soberanista del Parlamento catalán, ahora impugnada por Rajoy. Pero es verdad que el PSC actúa unilateralmente, pese a estar representado en los órganos de gobierno del PSOE, mientras que este carece de representación en los órganos del socialismo catalán; y Alfredo Pérez Rubalcaba no puede aceptar sin más los hechos consumados.

La recomposición de las relaciones entre ambos quizá solo sea posible si la unidad política de tiempos atrás se transforma en una cohabitación entre dos partidos diferentes: así funciona la democracia cristiana de Angela Merkel, en realidad una coalición entre la CDU y la CSU, bien es cierto que favorecida en Alemania porque este país es un Estado federal sin tensiones secesionistas.

Más allá de las implicaciones internas, la fractura de una de las corrientes centrales de la política española, si se consolidara, equivaldría a arrojar más leña al fuego de la separación política entre los catalanes y el resto de los españoles. Y esa fractura tendría efectos más dramáticos que la ruptura de una opción concreta. Por eso hay que evitarla.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/03/01/opinion/1362167388_853611.html

Editorial 6

Esdeveniment 4

Huida hacia adelante

(13-04-13)

Mas acelera la agenda soberanista con el encargo del diseño de un Estado propio

Con la solemnidad de un momento que se pretende histórico, el presidente catalán presentó el jueves el Consejo Asesor para la Transición Nacional, creado para asistir al Gobierno en la aplicación de su agenda soberanista. Pero Artur Mas no se limitó a encargar a los 14 miembros del Consejo, ungidos como una suerte de *padres de la patria*, la hoja de ruta de la consulta que pretende celebrar en 2014, sino el diseño completo de las estructuras de un Estado propio, desde la organización tributaria a los mecanismos de defensa o las fuentes de energía. La prosopopeya asignada a la reunión constitutiva pretendía mostrar que la agenda soberanista sigue su curso, pese a carecer de horizonte político; se trata en realidad de una fuga hacia adelante con la que Mas trata de eludir las dificultades de su Gobierno y las muchas incongruencias de su proyecto político.

La primera es que mientras en los gestos quiere aparentar que cuenta con el impulso y la fuerza necesarios para intentar un Estado propio, el que preside es el Gobierno autónomo con menos margen de decisión de cuantos han ocupado la Generalitat. La realidad es que no puede pagar a sus proveedores y cada mes tiene más dificultades para abonar las nóminas. Es incongruente que a los pocos días de haber viajado a Madrid para pedir al Gobierno que aligere la presión sobre el límite de déficit y acepte negociar un trato especial más favorable en el nuevo sistema de financiación, se emprenda formalmente el camino que teóricamente ha de desembocar en la independencia. ¿Qué incentivo tendría el Gobierno de Madrid para negociar con CiU una mejora en la financiación, si está claro que cualquier acuerdo será puesto al servicio de esa independencia?

También es incongruente con los llamamientos hechos en las últimas semanas al PSC para que apoye al Gobierno, apelando a que Cataluña se encuentra en una situación de “emergencia nacional”. Difícilmente los socialistas pueden ablandar sus justificadas reticencias si comprueban que Mas está dispuesto a emprender un camino de ruptura que no contempla otra salida que la independencia. Los acercamientos que se habían producido en torno a la consulta, que los socialistas apoyan siempre que sea pactada y dentro del marco legal, quedan ahora en dique seco. Resulta muy difícil un pacto político sobre esa cuestión con quien proclama con los hechos que no quiere la consulta para que los ciudadanos se expresen, sino para que apoyen la independencia.

Situar la prioridad en la construcción de un Estado propio supone dejar en un segundo plano la crisis y los problemas de financiación. Los ciudadanos merecen que todos hagan un esfuerzo para tratar de solucionar la situación de asfixia económica en que se encuentra la Administración catalana, y especialmente el Gobierno al que los votantes han encomendado la tarea de gobernar. No es en la capacidad de crear quimeras donde se mide la talla de los gobernantes, sino en su talento para resolver los problemas de la sociedad.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/04/12/opinion/1365791133_347843.html

Editorial 7

Esdeveniment 5

Declaración suspendida

(09-05-13)

La decisión del Constitucional sale al paso de la política de hechos consumados del soberanismo

La admisión a trámite de la impugnación del Gobierno y la consiguiente suspensión de la declaración soberanista aprobada por el Parlamento catalán el pasado 23 de enero ha vuelto a situar en el marco del Tribunal Constitucional la tensión entre el soberanismo y el Gobierno central. El Ejecutivo decidió impugnar la declaración en febrero, después de que el Consejo de Estado dictaminara, con dos votos discrepantes, que la afirmación de que Cataluña es “sujeto jurídico y político soberano” vulnera la Constitución. Es la primera vez que el alto tribunal deja en suspenso un acuerdo de esta trascendencia procedente de una Cámara autonómica.

Además de las interpretaciones jurídicas sobre la naturaleza de la declaración y su impugnabilidad, resulta preocupante que el órdago lanzado por el catalanismo al Gobierno de España dificulte el marco de diálogo y entendimiento necesario para abordar el problema, tanto entre Barcelona y Madrid como en la propia Cataluña. Por lo pronto, el Parlamento catalán, después de conocer la decisión del Constitucional, no modificó el orden del día previsto y aprobó ayer la creación de una comisión sobre la consulta de autodeterminación por 106 votos a favor (CiU, ERC, PSC, ICV y CUP) y nueve en contra, de Ciudadans, porque los 19 diputados del PP se ausentaron al considerar la votación un “desacato” y juzgarla ilegal. El portavoz del PSC, por su parte, pidió a CiU y ERC que no se salgan del marco de la legalidad.

El conflicto tiene implicaciones jurídicas y, sin duda, políticas. Negar tanto las primeras como las segundas llevaría a su enconamiento. La decisión del Tribunal Constitucional, que en otro contexto tendría que ser vista como algo normal, no debería servir para alimentar de nuevo, como ya ocurrió con la sentencia del Estatut, el sentimiento de agravio que tan hábilmente explotan los partidos soberanistas. Esta dialéctica reforzaría la idea de que no hay espacio para la negociación. Y lo peor que puede ocurrir es que crezca, desde cualquier posición, la peligrosa convicción de que no hay transacción posible, de que solo la práctica del hecho consumado y la ausencia de respuestas políticas y de negociación son las únicas salidas posibles. Hay que recordar que, ante las tentaciones de vías unilaterales, debe imperar el respeto a la legalidad.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/05/08/opinion/1368042404_883082.html

Editorial 8

Esdeveniment 6

Lecciones de historia

(10-06-13)

El Gobierno catalán convierte el aniversario de la derrota de 1714 en propaganda soberanista

Mientras en la calle crece el malestar por las políticas de austeridad aplicadas por el Gobierno catalán y se deterioran las expectativas electorales de CiU en favor de ERC, el presidente de la Generalitat, Artur Mas, ha lanzado una campaña que, aprovechando el 300º aniversario de la derrota de Barcelona a manos de las tropas de Felipe V, pretende convertir la efemérides en una sucesión de actos de afirmación soberanista destinada a presentar a España como el enemigo secular de los catalanes. Entre las actividades programadas destaca un simposio de historia coorganizado por un centro dependiente de Presidencia con el provocativo título de *España contra Cataluña*. El programa incluye diferentes ponencias dedicadas a la “represión” política, administrativa, institucional, económica, cultural y lingüística de la que desde 1714 “ha sido víctima” Cataluña, y que culmina en *La apoteosis del expolio: siglo XXI*, según reza el título de una de ellas.

Se trata de un burdo e indisimulado intento de manipulación política que pretende poner algo tan serio como la historia al servicio de los fines propagandísticos de la agenda soberanista. En la presentación de los actos, Mas afirmó que en estos 300 años España y Cataluña han estado en “conflicto permanente” por culpa de “una cultura castellana y española de imposición”, frente a la voluntad “pactista” de los catalanes. Con semejante operación, Mas y sus colaboradores no hacen otra cosa sino aplicar el esquema clásico de la construcción ideológica de los nacionalismos, consistente en atribuir a un supuesto “enemigo exterior” todos los males, y tratar de imponer una visión esencialista y romántica de la nación, algo más propio del siglo XIX que del XXI. Sorprende que algunos reconocidos intelectuales se presten a esta maniobra, lo cual indica que la dinámica envolvente del soberanismo está alcanzando a una parte de la academia, cuya pérdida de objetividad solo puede redundar en su desprestigio.

Artur Mas se está dejando arrastrar a un discurso peligrosamente maniqueo y simple, además de impropio de un presidente obligado al rigor y al respeto por la historia, basado en el cliché de una España oscura y tiránica, frente a una Cataluña resistente y luminosa. Este planteamiento presenta los ingredientes de un populismo identitario que solo puede ahondar la fractura entre la sociedad catalana y el resto de España. En política, jugar a que las emociones se impongan a la racionalidad es siempre muy peligroso. Puestos a conmemorar y mirar hacia atrás, harían bien los catalanes en detenerse en otra efemérides que también se conmemora el año próximo: el centenario del estallido de la I Guerra Mundial. Porque esa terrible experiencia histórica nos ilustra sobre lo fácil que es prender el fuego de los enfrentamientos identitarios y lo difícil que resulta luego apagar la hoguera encendida. La historia proporciona grandes lecciones, siempre que las queramos aprender.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/06/09/opinion/1370799844_355715.html

Parálisis catalana

(14-07-13)

Es urgente que el diálogo sustituya a las tácticas excluyentes y la ausencia de iniciativa política

Un semestre largo después de iniciada la legislatura, Artur Mas se dispone a dar los primeros pasos para la convocatoria de un referéndum sobre el encaje de Cataluña en España. Es de desear que esta iniciativa no sea un mero trámite burocrático para cubrir a desgana el expediente —en forma de carta al presidente del Gobierno—, sino expresión de una doble voluntad de actuar en la legalidad de forma pactada, como prescribe el ordenamiento. Para ello debería distanciarse de su propia práctica reciente, teñida de un tono excluyente hacia la mitad de las fuerzas parlamentarias y en ocasiones de un perfil jurídico al borde de la legalidad.

La declaración parlamentaria de soberanía representó apenas a la mitad de los catalanes; el Consejo Nacional de la Transición no amplía esa base en su tarea de dar forma al camino hacia la independencia; las “estructuras de Estado”, como la fusión de las agencias tributarias, aunque de resultados irrelevantes, simbolizan un proceso cuyo resultado ha sido predeterminado por las cúpulas soberanistas; y la extensión internacional del asunto ha generado estrepitosos fracasos siempre aderezados por la activa propaganda convergente; en esto sí ha demostrado eficacia el Gobierno de Mas, carente de presupuesto y envuelto en escándalos como el del saqueo del Palau o el caso de las IIV. Políticamente, la cuestión catalana está paralizada en manos de un Gobierno ausente. Solo funciona en Cataluña la ciudadanía, y una economía resistente a la catástrofe que, contra pronóstico, sabe seguir exportando.

En el otro lado, el Gobierno ha seguido su estrategia, con frecuencia ajena a la realidad y más basada en herramientas jurídicas que políticas: recursos judiciales ante cualquier acción, remisión a la Constitución como frontón frente a toda reclamación en vez de cauce para aquellas que lo merecen; y la puesta en pie de una obra legislativa (unidad de mercado, reforma local, reforma administrativa, acción exterior) que no debería, al perseguir eficiencia y funcionalidad, dejarse llevar por un instinto recentralizador y de desactivación de un Estado autonómico inédito en la historia de España.

Lo dramático del enquistamiento no es la parálisis en sí misma, con ser ya mala porque impide una evolución del problema político subyacente. Lo dramático es que en ausencia de cambios, irá previsiblemente a peor. Así lo subrayan las encuestas que denotan el desbordamiento del nacionalismo convergente pasado al soberanismo a manos del auténtico independentismo radical. La hipótesis de que pueda suceder con Cataluña lo mismo que en Italia, cuando la Lega proclamó la

independencia de Padania y no hubo nada, olvidan que esa formación carece de rivales nacionalistas. En nuestro caso, ante cada frustración, aumentan las filas del independentismo.

Situaciones como esta en las que, además, sentimientos y pasiones juegan un papel extraordinario, no deben prolongarse. Debería el Gobierno —si la propia parálisis de su partido no se lo impidiese— enfocarla de frente e incorporarla a la agenda, olvidando la (buena) excusa de que la prioridad es la lucha contra la crisis: guste o no, hay también otras. Si lo hace, pronto descubrirá que, principios aparte, quizá no hay soluciones prácticas buenas, sino salidas menos malas. Y todas pasan por el diálogo y la negociación.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/07/13/opinion/1373738188_856275.html

Desbloquear Cataluña

(05-08-13)

Rajoy debería abrir cauces de diálogo, y Mas, eliminar el unilateralismo de su actuación

El presidente del Gobierno, Mariano Rajoy, responderá en los próximos días y con calma —según anunció su portavoz— a la carta que le envió Artur Mas, el presidente de la Generalitat, proponiéndole una negociación para realizar una “consulta pactada” sobre el futuro de Cataluña. Es de esperar que el destinatario responda con inteligencia política, pues la cuestión catalana y la propia situación de Cataluña están enquistadas en la parálisis, el diálogo de sordos y la creciente radicalización social. Ahora bien, lo que para nada resultaría útil sería la repetición del falso diálogo de dos horas mantenido por ambos dirigentes en septiembre de 2012, una semana después de la caliente celebración de una multitudinaria Diada.

Mas presentó entonces su reivindicación de un pacto fiscal, “en la línea del concierto vasco”, como un ultimátum. Rajoy aplicó el cerrojo negando de plano, sin más, cualquier amparo constitucional a la propuesta, lo que el líder de Convergència (CDC) aprovechó para dar un nuevo salto: la convocatoria de elecciones anticipadas bajo una agenda soberanista. Todo se ha complicado desde entonces. Nada ha mejorado. Por eso hay que asegurar que otro encuentro no quede en efímero conato generador de frustraciones, sino como un diálogo estructurado para explorar las eventuales soluciones al problema enquistado.

Ahora bien, convendría que en esta secuencia el presidente de la Generalitat acreditase con hechos que la expresión de su deseo de realizar una “consulta bien hecha” no es pura retórica. Casi todos los pasos que ha emprendido hacia ella son unilaterales o sectarios. Desde la declaración de soberanía, aquejada de falta de consenso, hasta la creación del Consejo de Transición Nacional, los empeños soberanistas prefiguran una consulta mal hecha: una consulta no sobre la independencia o más genéricamente sobre el futuro de Cataluña, sino para la separación. Nada que ver con el modelo escocés en el que asegura inspirarse.

Para que de este intento salga algo positivo, Mas y Rajoy deberán superar el síndrome de los líderes aquejados de debilidad —uno por el saqueo del Palau de la Música, el otro por el *caso Bárcenas*—, consistente en convertir la rivalidad mutua en hostilidad, la tentación de recuperar ascendencia en la opinión pública y hacerse de nuevo fuertes a costa del otro.

Similares irregularidades financieras y graves asuntos de presunta corrupción generaron en ambos parecidas respuestas en forma de comparecencias parlamentarias, en días consecutivos. Con casi idéntico guion: la falta de explicaciones precisas, la apelación a la propia credibilidad, la conversión de sus tesoreros en personajes soberanos, el olvido de decisiones judiciales (transferencias reconocidas en el caso del PP, sede embargada en el de CDC). Si optasen por aplicar este mismo enfoque negacionista y esquivo también a la cuestión catalana, entonces puede descontarse que esta empeorará grave y rápidamente.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/08/04/opinion/1375644568_489454.html

Editorial 11

Esdeveniment 8

No en 2014

(06-09-13)

Artur Mas echa el freno a la disparatada agenda del independentismo catalán

El presidente de la Generalitat aplicó ayer una dosis de realidad a quienes pretenden a toda costa que la consulta sobre la independencia de Cataluña se celebre durante el próximo año. Artur Mas, en un giro claro y explícito al que era hasta ahora su discurso, transfirió a las elecciones catalanas de 2016, a las que otorga un carácter plebiscitario, el peso del derecho a decidir, transmutado ya en independencia por los sectores más nacionalistas, y puso la urgencia en la salida de la crisis.

Que las cúpulas empresarial y financiera estaban muy preocupadas por la deriva del Gobierno catalán era un secreto a voces. Por ello, las palabras de Mas deberían tranquilizar a un importante sector de la sociedad catalana. También pretenden ser un intento de recuperar la dirección del proceso por parte de Convergència i Unió, hasta ahora hegemonizada por Esquerra Republicana como partido catalizador de los sectores más nacionalistas representados por la Asamblea Nacional Catalana. Pero sin duda levantarán las iras de los independentistas, que van a tener ocasión de hacer su gran demostración de fuerza en la próxima Diada con la cadena humana que recorrerá Cataluña de norte a sur y que reunirá a decenas de miles de personas.

Las declaraciones de Mas, además de tratar de salvar el futuro político de CiU, suponen un auténtico desafío: embridar a un movimiento soberanista que ha sido alimentado desde el propio poder jugando temerariamente a aprendiz de brujo. No va a ser una tarea fácil; hasta ahora el Gobierno catalán ha ido a remolque político de la pauta marcada por el soberanismo radical. Ahora Artur Mas quiere darle la vuelta a esta situación. Pero va a tener enfrente a su socio parlamentario, Esquerra Republicana, decidido a impulsar la consulta para el próximo año y que no quiere esperar a unas elecciones plebiscitarias para 2016.

Para templar la situación y evitar la recaída en posiciones extremas, Mas precisa de la colaboración del Gobierno central, al que en los últimos días no han cesado de enviar señales de voluntad de diálogo desde el Ejecutivo catalán. El pasado martes, con motivo del acuerdo que va a llevar el ferrocarril al puerto de Barcelona, el propio Mas hizo votos para que el buen clima exhibido entre el Ministerio de Fomento y el Departamento de Territorio de la Generalitat se trasladara a otros ámbitos de relación entre ambos Gobiernos.

El Ejecutivo central debería pues actuar en consecuencia, tomar nota del paso dado por Mas y ser consciente de la complejidad social y política que vive Cataluña, donde la independencia se presenta engañosamente como la vía más rápida para salir de la crisis, y así se percibe por un amplio sector de la ciudadanía. Está claro que entre la independencia y el *statu quo* actual hay una variada gama cromática que la política y la negociación deben encargarse de mostrar con toda su riqueza de posibilidades y matices.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/09/05/opinion/1378389748_703609.html

Editorial 12

Esdeveniment 8

Cadena catalana

(11-09-13)

Urge abordar un mejor encaje de Cataluña en el conjunto de España sin prejuicios ni exclusiones

Puede descontarse que la cadena humana en Cataluña tendrá hoy gran seguimiento. Porque sus organizadores llevan meses íntegramente dedicados a ello; porque cuenta con el cerrado apoyo de todo un Gobierno, como la Generalitat, y con el monolítico despliegue propagandístico de sus medios de comunicación, públicos o subvencionados. Porque hay profundas razones socioeconómicas para el malestar de la ciudadanía catalana; y también políticas, dada la inexistencia de respuestas al deseo generalizado de aumentar su autogobierno.

Pero el previsible éxito de audiencia y de imagen no equivale necesariamente al triunfo de la propuesta independentista que motiva la convocatoria. Los partidos patrocinadores se han reducido a Convergència, Esquerra y la CUP: el ideario y el formato secesionista ha excluido no solo a PP y Ciudadans sino también a formaciones partidarias de convocar un referéndum legal como Unió, PSC e Iniciativa.

Así, una convocatoria muy nutrida y el achicamiento de los apoyos al llamado “proceso de transición nacional” no son fenómenos contradictorios, por más que lo niegue la propaganda oficial. Cataluña es, afortunadamente, tan celosa de su autogobierno como de su pluralidad interna. Y si resulta legítimo postular el aumento de aquél, puede acabar perjudicándolo la negación de esta. Igualmente resultan improcedentes y extemporáneas comparaciones ucrónicas como las trazadas entre los catalanes y la minoría negra que desencadenó en los EE UU de los años sesenta el movimiento de los derechos civiles y la igualdad. ¿Acaso viven los catalanes una situación de *apartheid*? El simple enunciado de tal incógnita resulta patético, si no ridículo.

El balance emocional del previsible impacto de la Diada de hoy debe evitar contabilizar a todos los asistentes como partidarios de la secesión. Porque los organizadores han convocado confusamente a la mayoría partidaria de un referéndum y porque una protesta, en situación de crisis, concentra y resume muchas protestas.

Sin demérito de lo anterior, hay motivos nada artificiales para postular cambios en el trato dispensado a Cataluña, modificaciones del ordenamiento y un giro en el estilo ordenancista de gobernar el Estado autonómico. Hay sólidas razones para iniciar un diálogo profundo sobre el futuro del encaje de Cataluña en el conjunto de España que evite traumas. Desde hace un año al menos, una mayoría de catalanes, con aciertos y desaciertos, reivindica un cambio sustancial del *statu quo* y una modificación perceptible del modelo de Estado: algunos mediante una aconsejable vía evolutiva en perspectiva federal, a través de una reforma constitucional; otros, por un inconveniente camino de ruptura, vía una secesión que no encaja ni en el ordenamiento ni en la compleja trabazón de las sociedades catalana y española actuales. Lo podrán decir mejor o peor, pero su mensaje es suficientemente rotundo como para que la respuesta no sea la negativa y el inmovilismo. Urge un diálogo público sin secretismos, sin corsés y sin prejuicios.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/09/10/opinion/1378838509_244482.html

Editorial 13

Esdeveniment 8

Tras la emoción

(12-09-13)

Generalitat y Gobierno deben dar cauce político al malestar mostrado en la cadena catalana

Como se esperaba, la cadena humana en Cataluña alcanzó ayer un seguimiento nutrido, un impacto icónico espectacular y una notable densidad emocional. Todo ello dentro de un tono festivo y cívico, lo que hace a sus componentes dignos de respeto, independientemente de su número exacto. Justamente lo contrario de lo demostrado por el grupo de individuos que interrumpió un acto en la delegación de la Generalitat en Madrid, exhibiendo banderas falangistas y zarandeando a varios de los asistentes, en un grave incidente que debe ser investigado inmediatamente por el Ministerio del Interior.

La celebración de la Diada en Cataluña tuvo una coloración mayoritaria, pero no únicamente independentista, como querían sus organizadores, que supieron arrastrar al nacionalismo de Convergència. Pero Artur Mas no debiera abrumarse por los sentimientos ni cometer el mismo doble error en que incurrió hace un año, que acabó erosionando la solidez de su liderazgo. El primero, confundir el carácter masivo de la asistencia con una mayoría o la totalidad de la ciudadanía catalana. El segundo, dejarse arrastrar por el calendario e impulsos de los organizadores, al tiempo acicates y criaturas de su indecisa estrategia.

En términos políticos, lo acontecido ayer fue sobre todo una confirmación de lo sucedido hace un año. Más allá del colorido de la jornada, los sondeos dibujan, si acaso, un ligero aumento del independentismo (un 52%, en ausencia de alternativa) y un incremento más pronunciado (hasta el 80%) de los partidarios de celebrar un referéndum. Nada extraño tras un año de continua agitación, de intensa propaganda oficial y de ausencia de real gobernación. La institución hace seguidismo de la calle y los representantes autorizados de esta actúan como estrambote de los eslóganes oficiales, en una confusa espiral de contornos imprevisibles.

La mediocre calidad de la gobernanza del titulado “proceso de transición nacional” se traduce así en una confusión total entre el objetivo secesionista de un —aunque notable y creciente— segmento político y la mayoritaria exigencia de convocatoria de una consulta. Y en consecuencia, el Gobierno autónomo, cuando esporádicamente gobierna, enfoca el proceso no para todos, desde la mínima imparcialidad exigible ante una ciudadanía que se quiere plural. Lo hace escorado hacia una parte, la más visible y activa de la población, como ayer se volvió a constatar, pero solo una parte. No son esas las condiciones mínimas para el ejercicio imparcial del pluralismo requerido para cualquier consulta.

Esta defectuosa dinámica es en gran medida tributaria del inmovilismo del Gobierno central, pues no plantea otra alternativa al secesionismo que una involución autonómica con algún perfil neocentralista. De seguir los dos Gobiernos implicados sin asumir el imperativo de encauzar políticamente emociones y reivindicaciones, el problema no hará sino agravarse. Y su solución se hará cada día más ardua.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/09/11/opinion/1378921183_182799.html

Editorial 14

Esdeveniment 8

Cataluña y España

(16-09-13)

La solución democrática debe venir de un diálogo estructurado que desemboque en negociación

El punto de ebullición que ha alcanzado la *cuestión catalana* tras la segunda Diada de cariz soberanista requiere actitudes serenas, respetuosas y reflexivas: de la clase política, de los intelectuales, de los medios. Solo desde ellas podrán los dirigentes balizar mediante el diálogo una solución seria y responsable, y no remedios falaces que empeoren el problema o falsas salidas que lo enquisten durante largo tiempo.

Entre los remedios falaces, algunos sugieren el uso de la fuerza o la suspensión de la autonomía. Esa apelación carece de encaje jurídico en la Constitución, pues no hay en plaza rebelión fáctica institucional alguna, por lo que el uso de los artículos 8 o 155 tendría contornos golpistas y equivaldría a asestar un hachazo brutal al modelo autonómico constitucional.

Más acá del —esencial— imperativo jurídico democrático, conviene recordar a los fabricantes de estas recetas autoritarias su extremada inconveniencia práctica: solo su evocación abonaría ya el campo para el éxito de lo contrario de lo que dicen perseguir. Nada desearían más algunos recalcitrantes del secesionismo que contemplar el uso de la violencia ilegal o del abuso de la ley como motivos para multiplicar el número de sus propios seguidores. Y como coartada para legitimar sus pretensiones ante la UE y la comunidad internacional, hasta hoy recelosas ante sus propuestas y refractarias a la hora de prestarles cualquier apoyo, por indirecto que fuere.

Entre las falsas salidas se asoman la prolongación del inmovilismo, pues no disolverá un problema socialmente ya muy enraizado; y los enjuagues cosméticos o parciales, porque prolongarían el asunto, sin augurio de mejorarlo. La única solución al agravamiento de la cuestión —y que es la propia de la democracia—, debe llegar a través del diálogo político, y entre políticos. El cruce de cartas entre el presidente del Gobierno, Mariano Rajoy, y el de la Generalitat, Artur Mas, oficializa por fortuna esta vía, aunque se tratase de una vía obvia y se produzca con retraso y desde un indisimulable recelo mutuo. Hay que celebrarla y desear que produzca resultados.

Pero al tratarse de una cuestión de Estado de gran alcance, la condición de su éxito es evitar que se reduzca a una conversación evanescente, doctrinal o diseñada para ganar tiempo: es oportuna la alusión a que debe carecer de fecha de caducidad, de presión cortoplacista. Se necesita un diálogo estructurado, apto para que desemboque en una negociación de calado, que involucre a los Gobiernos concernidos y también a las principales fuerzas políticas.

Para ponerlo en pie, no basta con conversaciones discretas. Urge enumerar y ejecutar una serie de medidas de reconstrucción de la confianza deteriorada, acompañadas del necesario desarme de los excesos verbales y quizá ayudadas de estudios, comisiones y libros blancos *ad hoc*. Sobre financiación, infraestructuras y reconocimiento lingüístico e identitario, como se apunta desde distintas posiciones.

Pero no solo en esos ámbitos: también en el de su canalización a través de las necesarias reformas del ordenamiento constitucional, y de la búsqueda de interpretaciones flexibles e incluyentes de la actual Carta Magna, en vez de restrictivas. Lo bastante flexibles como para evitar descartar de antemano cualquier salida de las muchas posibles y considerar su posibilidad a la luz del principio democrático y de su grado de conveniencia para encauzar las discrepancias. Solo si se aborda un plan de negociación de este tipo sin prejuzgar de entrada todos sus elementos finales, que probablemente supondrá una profunda modificación del Estado constitucional, será factible un consenso suficiente. Para bien de los catalanes. Para bien de todos los españoles.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/09/15/opinion/1379272479_577487.html

Editorial 15

Esdeveniment 8

Cataluña europea

(18-09-13)

Comisión y Eurocámara diluyen el espejismo de una secesión con permanencia en la UE

Cualquier territorio que se desgaje de un Estado miembro de la Unión Europea (UE) quedará automáticamente excluido de la misma y recibirá el tratamiento de país tercero. Esto es lo que indican los Tratados comunitarios, pues sus firmantes y partes constituyentes son los Estados, y no sus regiones o ciudades. Esto es lo que señala la doctrina jurídica internacional sobre la sucesión de Estados en caso de desmembramiento. Y esto mismo es lo que acaban de recordar las autoridades comunitarias a la Generalitat y al independentismo catalán.

La respuesta, obvia para cualquier persona mínimamente letrada, pero rehuida, ocultada o minimizada por el nacionalismo periférico, no es nueva. La formularon anteriormente los presidentes de la Comisión Romano Prodi y José Manuel Durão Barroso: conviene recordar que la Comisión no es solo la institución ejecutiva de la UE, sino la primera gestora de su legitimidad jurídica, en su condición de guardiana de los Tratados.

Lo nuevo quizá sea la contundencia con que se ha reiterado estos días la respuesta. Podrá deberse a la necesidad institucional de zanjar la confusión con que el secesionismo se plantea fundar “un nuevo Estado de Europa”, al falso amparo de la construcción comunitaria. O a la exigencia española ante Bruselas. O a ambas cosas. Pero el motivo de este aluvión declarativo es asunto de menor cuantía, pues conecta con el interés ciudadano y con la actualidad de la cuestión catalana.

Se trata en todo caso de un asunto capital que casi siempre se orilla de la discusión sobre la independencia, pues el recuerdo de la exclusión de la UE es una de las causas —junto con la mejora de la financiación autonómica— que reduce sustancialmente la actual ventaja del independentismo en las encuestas. Si ha de ser a costa de su pertenencia a Europa, a la gran mayoría de los catalanes les disgusta el adiós a España.

Las precisiones de la Comisión (y del Parlamento Europeo) son adecuadas porque diluyen el seráfico espejismo según el cual es posible legalmente romper un Estado europeo y seguir en su mismo club, donde todos los socios mantienen derecho de veto sobre la adhesión de nuevos miembros. Por no entrar en el ámbito político, donde la amenaza de ruptura territorial inhibiría de cualquier veleidad a países con cuestiones similares, como nuestros vecinos Francia e Italia.

También son oportunas porque al final Bruselas debe suplir el déficit de información solvente a los ciudadanos que ni Barcelona ni tampoco Madrid —a diferencia de Londres— cubren.

La Generalitat de Convergència y Esquerra oculta o manipula esa información con la fantasía de imposibles apoyos bálticos —minimalistas— o la ensoñación de un etéreo e infundado cambio de circunstancias políticas. Su locuaz consejero-portavoz debe relajarse en ese propósito propagandístico cotidiano, aunque solo sea porque él no es el portavoz de Europa.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/09/17/opinion/1379444598_822696.html

Editorial 16

Esdeveniment 9

Fin del monolitismo

(27-09-13)

La resurrección del federalismo y la tercera vía de Duran rompen la unanimidad en Cataluña

Un incipiente fenómeno irrumpe en Cataluña: el fin tanto de la dialéctica entre los maximalismos separatista y centralista, como del *unanimitat* dentro del amplio y plural espectro del catalanismo. Así lo respunteeó ayer el debate de política general en el Parlamento catalán.

El principio del fin del reinado de los maximalismos y del monolitismo nacionalista resulta de máxima importancia política. Porque viene a reconocer una realidad oculta, adormecida o anestesiada: el pluralismo del que siempre ha hecho gala la ciudadanía catalana, dentro del hilo conductor común de la aspiración a un mayor autogobierno, en cantidad y en calidad. Una pluralidad que se refleja incluso en la moción pactada anoche entre CiU, ERC, PSC e ICV en favor del “derecho a decidir”, pero que ni siquiera alude a la consulta ni a la independencia, entre otros motivos, porque no hay acuerdo sobre ello.

Este parcial derrumbe del monolitismo se vio ayer con claridad cuando el presidente de la Generalitat, Artur Mas, asumió —aunque a contrapelo— la propuesta de su socio democristiano Josep Antoni Duran de que, en el eventual referéndum que propugna, se planteasen más de dos preguntas: la vía separatista, el mero continuismo y una tercera vía intermedia.

Abstracción hecha de la factibilidad de la consulta y de la mediocre y reduccionista formulación que de esa tercera vía hizo Mas, no puede desvanecerse lo fundamental: a saber, que ni la sociedad catalana, ni siquiera la federación nacionalista de CiU, están dispuestas al esquematismo binario formulado entre una ruptura de España y la resignación ante un eventual neocentralismo. La asunción de esta pluralidad contraría los postulados de Esquerra, renuente siquiera a considerar otras salidas que las extremas. Y complicará el manejo de la coalición parlamentaria entre el nacionalismo y el secesionismo.

Que esta renuncia de Mas al simplismo binario se acompañase de una descalificación al ausente Duran y su reivindicación de una tercera vía solo contorsiona la coherencia del presidente catalán. Decir, como dijo, que las terceras vías —o sea, el autonomismo y la vía de la reforma estatutaria— han fracasado es ignorar la historia de su propio partido, los beneficios que la democracia española ha reportado a la causa catalana, a las libertades concretas de los ciudadanos catalanes y al avance de su lengua y cultura propias.

La pluralidad en parte recuperada se tradujo también en la rehabilitación del discurso federal/social de la familia socialista. La respuesta de que debe responsabilizarse al anterior tripartito de izquierdas o al Gobierno central de la actual política de recortes sociales es ya, por manida, inane. Y la reciente aparición de un movimiento cívico federal, transversal y apartidista, como el encarnado en Federalistes d'Esquerres, constituye otro indicio de que la sociedad palpita y de que las cosas empiezan a moverse en Cataluña. En el difícil intersticio que permite la pinza entre radicalidad y ausencia de iniciativa.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/09/26/opinion/1380222435_841048.html

Editorial 17

Esdeveniment 10

La historia como arma

(11-12-13)

La Generalitat no debería amparar un simposio anacrónico que presenta a España como enemiga

La historia es un instrumento para conocer de la forma más objetiva posible el pasado y sacar las lecciones pertinentes de cara al futuro. Parece difícil que ese pueda ser el objetivo del simposio organizado en Cataluña por el Centro de Historia Contemporánea —un organismo dependiente del Departamento de Presidencia de la Generalitat— cuyo enunciado no oculta los sesgos y apriorismos de los que parte: *España contra Cataluña, una mirada histórica (1714-2014)*. No se trata en él de abordar la historia desde la voluntad de encuentro y con el ánimo de superar las dificultades y conflictos, que sin duda los hay en la relación entre Cataluña y España, sino de dar cobertura a quienes, desde el independentismo, han emprendido una operación destinada a presentar a España como la encarnación de todos los males que pueden sucederle a Cataluña.

A diferencia de lo que cabría esperar de un encuentro protagonizado por historiadores, está claro que no se trata de analizar esas relaciones con voluntad de ser fieles a los hechos: en 300 años de historia necesariamente ha tenido que haber encuentros y desencuentros, periodos de tensión y periodos de colaboración. Sin olvidar que el catalán y la cultura catalana han sido objeto de persecución en ciertos momentos, y que las dictaduras han tratado de ahogar expresiones de identidad propia, no se puede ignorar que Cataluña ha colaborado en la construcción de una realidad compartida y ha jugado un papel esencial en momentos clave de la historia de España, entre ellos el de la Transición a la democracia.

El congreso es instrumentalizador y peca de esencialismo —trata realidades que son cambiantes y complejas como si fueran inmutables— y también de anacronía: resulta evidente que pretende proyectar sobre el pasado una idea de la realidad construida en el presente, y además, manipulada para una determinada finalidad partidista. Todo el programa muestra sin rubor la sesgada posición de partida, con ponencias dedicadas a la represión institucional, política y administrativa, la represión militar o la represión económica y social, hasta acabar con una conferencia titulada *La humillación como desencadenante de la eclosión independentista*.

Que eso se haga desde el poder político autonómico es muy grave; indica que ese poder no tiene ningún escrúpulo a la hora de manejar y falsear la historia si eso le parece necesario para alimentar un activismo orientado a la confrontación. Lejos de ser sensible a las muchas críticas recibidas por ello, la Generalitat ha respondido anunciando la próxima publicación de un documento que pretende demostrar “de forma absolutamente incontestable” la “animadversión de España hacia Cataluña”. Desde Cataluña se ha criticado, con razón, a quienes han sostenido campañas de anticatalanismo en el resto de España. No son diferentes del antiespañolismo que ahora practica la Generalitat, haciendo bueno aquello de que es más fácil ver la paja en el ojo ajeno que la viga en el propio.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/12/10/opinion/1386706748_781587.html

La provocación de Mas

(13-12-13)

El presidente de la Generalitat y sus aliados dan otro paso hacia la crisis constitucional

Artur Mas y sus aliados políticos han lanzado un desafío en toda regla: aquí están las preguntas del referéndum sobre el Estado catalán, esa es la fecha y estas son las fuerzas políticas catalanas decididas a implicarse hasta el final. Una expresión unilateral de su voluntad, destinada a dejar claro al resto de España, y al conjunto de los catalanes, que no les importa abrir una crisis constitucional, si ese fuera el precio del objetivo que se han propuesto, absolutamente irrealizable bajo las leyes que el conjunto de los españoles se han dado.

Pero ningún proceso político se puede conducir a base de golpes de fuerza en sociedades civilizadas y democráticas. No tiene sentido llevar a Cataluña y al resto de España a la parálisis de cualquier asunto por el agravamiento de las tensiones soberanistas. Lo que hay que hacer es trabajar por el entendimiento y tratar de resolver las reclamaciones justas, sin permitir a los separadores que se salten todos esos pasos y precipiten a la sociedad en una sima en la que nadie, ni de Cataluña ni del resto del España, puede tener la esperanza de encontrar soluciones milagrosas: más bien, la promesa de muchos destrozos.

La pelota no está ahora en el otro tejado, si por tal se entiende una duda razonable sobre la respuesta que los partidos estatales iban a dar al planteamiento del referéndum y de la fecha. El presidente del Gobierno, Mariano Rajoy, ha reiterado su negativa a cuestionar la soberanía del pueblo español. El PP se niega a aceptar la posibilidad misma de la consulta y Alfredo Pérez Rubalcaba, líder del Partido Socialista, que tampoco está de acuerdo con el ejercicio de un pretendido derecho de autodeterminación, no ha sido menos firme al juzgar el órdago de Mas: “Llevaría a los catalanes a un callejón sin salida”. Ni que decir tiene que la propuesta de las preguntas formuladas está en las antípodas de lo que piensa UPyD, mientras que IU se muestra más discreta ante las diferencias con sus socios de ICV.

Con esta iniciativa, Mas obtiene un magrísimo rédito político a corto plazo. El presidente de la Generalitat salva la dificultad en que le había situado ERC, que amenazaba con no votar los Presupuestos para 2014. A su vez, la doble pregunta propuesta: (¿quiere que Cataluña sea un Estado? ¿Quiere que este sea independiente?) pretende aliviar las tensiones internas en CiU y en ICV, entre los convencidos de la vía independentista y los que prefieren un pacto con el resto de España. Se aleja la posibilidad de que Mas entre en razón y se libre de la dinámica suicida en la que le ha colocado ERC, a costa de un año preñado de tensiones y desafíos, y de un desbordamiento más que probable del nacionalismo convergente por parte del independentismo radical.

Descartada la rectificación de Mas, se impone la cordura. Pese al despropósito cometido por el presidente de la Generalitat, el Gobierno y las fuerzas estatales tienen que buscar vías para desactivar el conflicto. La estrategia de envolverse en la Constitución, con la esperanza de que eso lo bloquee todo, puede ser vana. Ni la Constitución es un frontón frente a toda reclamación, ni hay que considerarla un texto inamovible. Pero también hay que trabajar por un cambio en las mentalidades: nada de España contra Cataluña, ni de Cataluña contra España. Nadie vivirá mejor separándose, ni tampoco Cataluña será mejor acogida en Europa. Van Rompuy, presidente del Consejo Europeo, lo reiteró ayer: si una parte de un Estado se separa, los Tratados de la UE dejan de aplicarse ahí y pasa a ser un “país tercero”. También las sociedades plurales que integran España deben movilizarse, porque preservar la convivencia y la cohesión es un objetivo capital.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/12/12/opinion/1386878276_209378.html

Editorial 19

Esdeveniment 12

Monólogos (31-12-13)

Artur Mas mantiene su plan para una consulta legalmente inviable bajo un discurso conciliador

Uno de los pilares de la estrategia de las fuerzas soberanistas catalanas es la internacionalización del conflicto, trasladar más allá de nuestras fronteras que hay un pueblo descontento, que se siente expoliado y que está dispuesto a romper los vínculos que le unen a España, pero por vía democrática y pacífica, es decir, votando. Apelar al principio democrático ha sido hasta ahora uno de los ejes de la argumentación independentista porque sus promotores consideran que es el que más les puede favorecer en el escenario internacional. A ese guion se ciñó también ayer el presidente de la Generalitat, Artur Mas, en su discurso de fin de año.

El presidente utilizó un tono deliberadamente conciliador y hasta amable, tanto en la parte del mensaje dirigida a apaciguar las inquietudes que el proyecto independentista suscita en la propia sociedad catalana, como en la parte explícitamente dirigida al Gobierno de Madrid, al que pidió que deje votar a los catalanes y no los vea como un adversario y mucho menos como un enemigo.

Pero bajo el guante de seda, el discurso mantenía, con la intransigencia de siempre, la exigencia unilateral de celebrar una consulta en 2014 para que Cataluña pueda decidir su destino. “El pueblo catalán prefiere gobernarse a ser gobernado”, proclamó. Justo lo que el presidente del Gobierno, Mariano Rajoy, consideró innegociable en la reciente rueda de prensa celebrada en La Moncloa. El conflicto sigue pues donde estaba, mientras los ciudadanos asisten preocupados a un intercambio de monólogos para cargarse de razones a la espera de que el otro desista. Todo ello sin perder de vista un elemento fundamental: a Rajoy le avala la Constitución frente a la amenaza de una consulta ilegal.

El Gobierno de Mariano Rajoy se ha visto obligado a reaccionar ante la mella que el bien engrasado aparato de propaganda del independentismo está haciendo en la prensa extranjera, presentando a España como esquilmadora y a su Gobierno como poco democrático por no permitir que los catalanes se expresen en las urnas. Nada menos que 210 páginas tiene el texto que, bajo el título *Por una convivencia democrática*, el ministro de Exteriores, José Manuel García-Margallo, ha enviado a todas las embajadas y consulados para que puedan afrontar la cuestión catalana. Uno de sus argumentos subraya que resulta impropio hablar de principio democrático cuando se pretende poner fin de forma unilateral a una convivencia acordada por todos en el marco de una Constitución. Es un argumento de peso, pero compatible con una estrategia más abierta que deje sin argumentos a los separatistas. Rajoy no debe tener miedo de asumir el documento de Exteriores —“juntos ganamos, separados perdemos”— y buscar fórmulas para tratar de desatascar un problema que, precisamente por la falta de diálogo, corre el riesgo de enconarse hasta niveles que podrían resultar irreversibles.

Font: http://elpais.com/elpais/2013/12/30/opinion/1388436670_309676.html

Editorial 20

Esdeveniment 13

Gobernar o agitar

(03-01-14)

La carta de Mas a los primeros ministros de la UE exhibe confusión sobre los destinatarios

De su carta a los 28 jefes de Estado o de Gobierno de la Unión Europea (UE), el presidente de la Generalitat, Artur Mas, ha excluido a uno, el primer ministro español, con quien a veces asegura que pretende el diálogo, y sobre todo se queja de no obtenerlo: coherente consecuencia del documento de su Consejo de Transición que le recomendaba mantener la mejor alianza y entendimiento con España... tras separarse de ella. Pero no es esta la principal paradoja ni el único despropósito de tan escueto texto, escrito por lo demás en un inglés de textura gramatical deleznable.

Esta emotiva misiva adolece de la misma inconsecuencia que otros hitos del *proceso* catalán: la confusión. Porque no es una carta para establecer correspondencia cruzada (por eso se ha filtrado) y porque no es un texto realmente dirigido a sus teóricos destinatarios —como lo indica que nadie la haya contestado—, sino redactado para ser utilizado como elemento de agitación en favor del independentismo, aunque aparente presionar a favor de un referéndum. El juego entre objetivos (declarados) y fines (realmente perseguidos) empezó con el uso de un lenguaje polisémico, suavemente engañoso, a favor de un “Estado propio” (por independiente). Siguió con una declaración de soberanía, que no la declaraba de hecho, sino que mostraba delectación por el concepto. Continuó con un “pacto por el derecho a decidir”, cuando ya las instituciones hegemónicas por CiU y Esquerra habían predeterminado el sentido de las decisiones a tomar. Y culminó en la formulación de una esotérica pregunta para plantear en un referéndum que jamás se celebrará, al menos con la actual ausencia de apoyos más allá de sus padrinos, y con el formato, orientación, contenido y calendario pretendidos.

Esta carta ratifica que el presidente de la Generalitat se ocupa principal y casi únicamente de la agitación cotidiana, más que de gobernar las cosas e intereses inmediatos de los ciudadanos catalanes. Por eso el ejercicio de 2013, primero de la actual legislatura, ha carecido de presupuesto y el Parlamento autónomo, de otra actividad que la propagandística: ha aprobado una única, solitaria ley.

La misiva a los líderes europeos se acompaña de un memorándum en el que la Generalitat se enreda de nuevo sobre la esencial cuestión europea. Ahora vuelve a sostener la ensoñación de que la segregación no apartaría a Cataluña de la UE, a diferencia de lo que hace poco reconoció el propio Mas a *La Repubblica*. Contra lo que sostienen algunos ultras, no hay nada punible en todas estas salidas de tiesto, porque al ridículo no se le contrarresta ni con el Código Penal, ni con los tanques, ni con la suspensión o destrucción del Estado autonómico. Se le retrata con argumentos. Y de eso sigue faltando mucho. ¡Qué gran distancia con la calidad de los documentos, ya segregacionistas, ya unionistas, del debate británico-escocés!

Font: http://elpais.com/elpais/2014/01/03/opinion/1388777562_067032.html

Editorial 21

Esdeveniment 14

En vía muerta

(17-01-14)

El Parlamento catalán inicia un camino para la consulta que no tiene recorrido y divide al PSC

El Parlamento catalán formalizó ayer el primer paso de la agenda soberanista para la convocatoria de una consulta en Cataluña. Por 87 votos a favor —CiU, ERC, ICV y tres diputados del PSC—, 43 en contra —PP, PSC y Ciutadans— y 3 abstenciones —de la CUP, por entender que no se necesita solicitar ningún permiso— aprobó pedir al Congreso de los Diputados que transfiera a Cataluña la competencia para convocar un referéndum, a través del artículo 150.2 de la Constitución. La propuesta tiene nulas posibilidades de prosperar: tres fuerzas políticas que suman el 86% de los diputados del Congreso (PP, PSOE y UPyD) ya han dicho que están en contra de que se celebre tal consulta. Pero los partidos del bloque soberanista insisten en tramitar la petición, no para mantener un debate leal sobre la cuestión y aceptar el resultado que pudiera producirse —previsiblemente el mismo que cerró la *vía Ibarretxe*— sino para capitalizar la negativa de cara a su propia agenda.

Se trata de hacer ver que todo lo que se vota en Cataluña se recibe con una estrepitosa negativa. Y de presentar ese rechazo como un atentado contra el principio democrático, cuando lo que en realidad está haciendo el bloque soberanista es un imposible: pedir a quien tiene la capacidad de decidir, porque representa al pueblo español, que le ceda esa facultad precisamente para arrebatarle parte de esa soberanía. Estamos pues ante la evidente y torticera instrumentación de los mecanismos parlamentarios, no para tratar de encontrar caminos de diálogo, sino para justificar más tarde la posibilidad de adoptar decisiones unilaterales. Con esta estrategia, el bloque soberanista plantea dos objetivos adicionales: reforzar la idea de que España no quiere negociar y tratar de decantar hacia la independencia a sectores todavía remisos; y debilitar al socialismo catalán para poder pescar en sus caladeros electorales.

La votación puso a prueba la cohesión del PSC, cuya decisión de votar en contra de la petición causó que el alcalde de Lleida dejara su acta de diputado y otros tres parlamentarios rompieran la disciplina de voto, lo que previsiblemente tendrá consecuencias los próximos días. El goteo de dimisiones y pronunciamientos augura un periodo de inestabilidad muy dañino para el partido que mejor ha encarnado la complejidad y pluralidad de la sociedad catalana. El declive de la fuerza política que ha sido capaz de aglutinar bajo el paraguas del catalanismo progresista las diferentes sensibilidades e identidades que conviven en Cataluña solo puede conducir a un peligroso frentismo.

Es una operación de gran calado cuyo objetivo es asimilar catalanismo con independentismo. Lo mismo que ya intentó el nacionalismo, pero ahora con la ruptura como objetivo. Pese a las condiciones adversas, el socialismo catalán debe mantener su apuesta por el diálogo. Todo este ruido no debe ocultar que la única vía posible para salir del atolladero es la acordada por el PSC y el PSOE: una reforma pactada de la Constitución.

Font: http://elpais.com/elpais/2014/01/03/opinion/1388777562_067032.html

La música y la letra (26-01-2014)

El primer discurso de Rajoy sobre Cataluña es de concordia, pero no aporta propuestas concretas

El aterrizaje del presidente del Gobierno, Mariano Rajoy, y de varios ministros en Barcelona ha tenido una virtud: la certificación oficial de que la cuestión catalana supone hoy un serio problema, para la propia Cataluña y para el conjunto de España. Y como el reconocimiento de la existencia de un problema es requisito esencial —aunque no suficiente— para abordar su solución, es necesario sopesar cuanto hay de positivo en este cambio de actitud: el que va de minimizar un asunto en los dos últimos años, a asirlo por sus aristas más agudas.

El primer discurso de Rajoy sobre el tema no ha desafinado en la entonación de los afectos, algo no menor, tampoco en la vida pública, sobre todo cuando en la ciudadanía catalana cunde una sensación de falta de reconocimiento desde la campaña del PP contra el Estatut. Y, más allá de la necesaria retórica, algunas precisiones políticas: resulta oportuna la apelación a que la democracia no es solo principio representativo y voto (eso que se entona como “derecho a decidir”), sino también cumplimiento de la norma y el Estado de derecho: pero también lo es su inversa, a saber, al respeto a la rule of law le falta anclaje si no hay voto, electoral o referendario, al nivel territorial que corresponda. También es correcta su defensa de las formas y la crítica al unilateralismo aplicado por el líder de CiU, Artur Mas, y sus aliados, en la formulación de la pregunta, la fecha y la presunción de respuesta (sesgada hacia la independencia) en su propuesta de referéndum.

El problema de esta música de concordia es que no va acompañada de ninguna letra. No es un vacío menor, porque está repleto de negativas: no al voto solitario de los catalanes, pero ninguna propuesta de que voten todos los españoles (catalanes incluidos); no a ningún tipo de referéndum, que se considera no solo inconveniente, sino también ilegal (lo que es discutible); ninguna propuesta de modificación constitucional (ni de otro tipo); no (acertado) al ninguneo de los problemas económicos, sociales y europeos que suscitaría una segregación, pero ninguna pista para mejorar la inserción de los catalanes en el quehacer común de todos los españoles. Hasta ahora hay dos propuestas sobre la mesa: una, de independencia, que encandila tanto a un amplio sector de la sociedad catalana como inquieta a otro e irrita a bastantes; otra, de menor apoyo mediático pero mayor sensatez, la de una reforma federal de la Constitución y la democracia española. En esta ocasión, que era una gran ocasión, el partido del Gobierno ha sido incapaz de formular una alternativa, una propuesta, un horizonte no ya para los secesionistas, sino para los ciudadanos presos de sus alambicadas estrategias.

Y si bajamos del presidente del Gobierno a sus adláteres, resulta aún más preocupante su negativa a la mínima transparencia de las balanzas fiscales que publicó sin problema el Gobierno anterior y sus letanías entre broncas y horteras (“mordiscos”, “machetazos”). Falta aún mucho para que la letra sintonice con la música.

Font: http://elpais.com/elpais/2014/01/25/opinion/1390678191_507433.html

Tender puentes

(04-02-14)

Felipe González y Susana Díaz se esfuerzan por relanzar el diálogo con Mas. Es tarea urgente

Dos figuras importantes del ámbito socialista han hecho esfuerzos en los últimos días para tender puentes de diálogo con el presidente de la Generalitat, Artur Mas, a fin de evitar el temido choque de trenes sobre la consulta de autodeterminación. La visita a Mas de Susana Díaz, presidenta de la Junta de Andalucía y persona emergente en el PSOE, fue precedida del debate televisado entre Mas y Felipe González. Ambas iniciativas constituyen intentos meritorios de volver a lanzar el diálogo con el presidente catalán, frente a la —casi— abstención de Mariano Rajoy, que se limita a erigirse en el garante de que no habrá referéndum mientras él permanezca en La Moncloa.

El cara a cara entre Mas y González, emitido el domingo por laSexta, es una prueba de las ventajas del diálogo frente a los monólogos y menosprecios que circulan por la política. Ante más de cuatro millones de espectadores —casi cinco millones en algún momento—, muchos de ellos en Cataluña, González trató de llevar a Mas al convencimiento de que ningún presidente español, sea Rajoy o cualquier otro, puede autorizar una consulta de autodeterminación, que además ven con muy malos ojos las instituciones europeas. También dejó claro lo poco que le han gustado actitudes anticatalanas en el PSOE, a la vez que Mas se distanciaba de un panfleto de CiU que presenta a España como un país subvencionado por la Cataluña productiva.

Horas más tarde, tras visitar a Mas en Barcelona, Susana Díaz insistió en las propuestas que viene haciendo su partido: blindar las competencias de las autonomías, transformar el Senado en una cámara de representación territorial *a la alemana* (o suprimirlo) y reconocer otro modelo de financiación autonómica.

Mas ha dejado abierta su disposición al diálogo, pero sin permitir que el tren sea llevado “a una vía muerta”, es decir, sin renunciar a la votación deseada por la mayoría del pueblo catalán que, siempre según Mas, ya no se siente representado en la Constitución. Para ello dibuja su alternativa: o se le deja organizar la consulta, o las preguntas de la misma serán llevadas a elecciones. Dejó la sensación de que no pretende provocar una crisis irreversible, pero es evidente que se mantiene en sus trece.

Se han perdido muchos meses para explorar a fondo la vía del acuerdo, en un periodo en que la ausencia de citas con las urnas favorecía los contactos y la negociación. Cuanto más tiempo pase será más difícil y la tentación de “despertar al nacionalismo español”, en advertencia de Felipe González, puede ser fuerte. La cuestión de Cataluña forma parte de los asuntos de Estado, aquellos que nadie debería utilizar para arañar un puñado de votos. No hay tabúes que impidan explicarse ante los ciudadanos, ni se puede continuar en el clima de bronca y enfrentamiento. Por ello, bienvenido el diálogo entre políticos que saben discutir con mesura de asuntos serios.

Font: http://elpais.com/elpais/2014/02/03/opinion/1391455802_457609.html

La economía se planta

(19-02-14)

El fracasado órdago soberanista de Mas a los empresarios rompe la base social histórica de CiU

Contra su intención original, los grandes empresarios, las patronales y otros círculos económicos, tanto catalanes como del conjunto de España, han tenido que saltar al ruedo de la polémica soberanista. Lo han hecho para desengañar al presidente de la Generalitat, Artur Mas, que les presionó para que se sumasen, como actores o comparsas, al proceso independentista diseñado por Esquerra Republicana y al que él presta nombre.

El envite de Mas llegó tras la toma de postura individual, reticente o contraria a la deriva segregacionista, de algunos significados empresarios y banqueros catalanes. Pero su órdago cristalizó, sobre todo, al aparecer el rotundo documento de los directivos alemanes de compañías multinacionales germanas instaladas en Cataluña, o de empresas familiares.

Ello es doblemente significativo. Porque el desencadenante alemán simboliza que la cuerda entre el proyecto separatista y la sociedad empieza a romperse desde la dimensión que Mas y los suyos pretendieron desde el principio neutralizar o reconvertir en su favor: la cuestión europea. Y que al final sean los empresarios como colectivo quienes deban plantarse —educadamente— ante tanta presión intervencionista implica que se ha quebrado lo que quedaba de la imagen del Gobierno de Mas como business friendly, tal como le placía presentarse en sociedad.

La vinculación empresa-Cataluña tiene raigambre histórica, porque la economía y la cultura han sido siempre los dos puntales de la sociedad catalana —más que la política, la diplomacia o la milicia—, algo que explotó al límite el fundador del partido que hoy preside Mas, Jordi Pujol. Su sucesor ha hecho saltar por los aires una de sus concreciones posibles, la más habitual, la complicidad CiU-empresariado. Lo ha hecho de forma muy torpe para que pueda considerarse fácilmente reversible.

Esto es así porque el grueso de la burguesía catalana pretendió al inicio evitar un decantamiento demasiado concreto en la polémica. Se concentró en reclamar diálogo y negociación y postuló una mejora de la financiación catalana, vía algún tipo de pacto fiscal, y de la estabilidad política. Ello le valió injustificadas y contradictorias invectivas por pasividad, cobardía o acatamiento. Críticas que olvidan que un empresario debe velar muy especialmente por su mercado, o mejor, por sus mercados, que a veces exhiben distintas y aun opuestas sensibilidades.

Forzando la negativa de las representaciones corporativas de la economía a apuntarse al movimiento nacional de sesgo soberanista, Mas se ha hecho un flaco favor, y ha disparado, metafóricamente, contra su propio pie, aunque los medios nacionalistas minimicen el gravísimo revés. Quizá le importe ya poco, pues se confiesa semipúblicamente como personaje “quemado” en una deriva tan aparentemente heroica como prácticamente inútil. De lo que algunos en su más cercano y reducido núcleo de leales han tomado fiel nota, quizá con la más aviesa de las intenciones.

Font: http://elpais.com/elpais/2014/02/18/opinion/1392751026_126101.html

Un golpe de mano

(19-03-14)

El programa de la Asamblea Nacional Catalana supone un asalto a la democracia representativa

Los gobernantes, catalanes y españoles, están dilapidando el tiempo en batallas retóricas carentes de todo contenido real, en un peligroso ejercicio de autocontención a la inversa. Como si ignorasen que los grandes conflictos han sido siempre acompañados de o provocados por estruendos verbales. Un día el ministro de Exteriores, José Manuel García-Margallo, quiebra toda prudencia al comparar el pulso soberanista catalán con el falso referéndum de Crimea, obviando el elemento esencial de la agobiante presencia militar de un tercer país, Rusia. Pero es que, en sentido inverso, este mismo litigio fue patéticamente evocado hace varias semanas por el cada vez más hombre fuerte de la Generalitat, el consejero Francesc Homs, al equiparar el activismo pacifista catalán con la belicosa resistencia ucrania, de todo pelaje, incluido el ultra.

Son solo dos muestras de la espiral de despropósitos mutuos. Un Gobierno no quiere plantear nada más que la monotemática reclamación de una consulta independentista unilateral y de resultados predeterminables; el otro sigue respondiendo con la inacción elevada a arte de la estrategia política. Esta dinámica no entrañaría más riesgos que la fatiga y la pérdida de energías, si no hubiesen saltado a escena otros actores. En el río revuelto se mueve como pez en el agua la Asamblea Nacional Catalana (ANC). Es un organismo asambleario manejado por una militante de Esquerra y ampliamente apoyado por el Gobierno de Mas. La ANC convocó con notorio éxito las manifestaciones de los dos últimos 11 de septiembre. Aupada por el triunfo y ensoberbecida por la genuflexa actitud que le dispensó el poder autonómico democráticamente elegido, acaba de dar un salto en el vacío que solo puede acabar mal. Esta organización reclama “la calle” como cosa suya y ha acordado una “hoja de ruta 2014-2015” que constituye el diseño milimétrico de un golpe de mano contra la democracia representativa, a través de la imposición unilateral de una separación del conjunto de España.

Su estrategia incurre en graves manipulaciones. Si la consulta del 9 de noviembre fuese imposible, instruye a la Generalitat para que convoque elecciones plebiscitarias; algo imposible, pues ambos términos, elección (entre varias opciones) y plebiscito (la ratificación de una sola) son incompatibles. Prepara para después una declaración unilateral de independencia, el 23 de abril 2015, y propugna enseguida “actos de ejercicio de soberanía” consistentes en tomar “el control efectivo del país”: puertos, aeropuertos y otras instalaciones estratégicas. Este manual se respuntea con la continua creación de hasta ocho instituciones y organismos configurados no en las urnas, sino por la calle. Todas ellas manejadas por la ANC, sin reglas ni amparo legal, y en abierta ignorancia del Congreso de los Diputados y el Parlamento catalán. ¿No constituye este proyecto, por decirlo suavemente, un golpe de mano, aunque sea asambleario?

Font: http://elpais.com/elpais/2014/03/18/opinion/1395171423_739197.html

Aclaración necesaria

(27-03-14)

El Constitucional desactiva el intento unilateral de referéndum y sugiere a los poderes que dialoguen

No hay sorpresa alguna en que el Tribunal Constitucional declare contraria a la máxima ley la resolución del Parlamento de Cataluña que confería la condición de “sujeto político y jurídico soberano” al pueblo catalán. El alto tribunal considera también que las referencias al “derecho a decidir”, contenidas en esa misma resolución, “no contradicen los enunciados constitucionales”; son una “aspiración política”, a la que solamente puede llegarse mediante un proceso ajustado a la legalidad constitucional.

El Parlamento catalán pudo haber optado por afirmar que el pueblo de Cataluña debía ser consultado. En vez de hacerlo así, comenzó por atribuirle la calidad de soberano, indicando que eso era una mera declaración política sin efectos jurídicos; el alto tribunal entiende que sí los tiene y de ahí su clara advertencia a los soberanistas e independentistas sobre la inconstitucionalidad del propósito de llevar a cabo un referéndum de autodeterminación sin respetar la soberanía del pueblo español. No obstante, el tribunal recuerda que el derecho a decidir es posible en el marco, y solo en el marco, de una reforma constitucional.

El camino sería distinto al pretendido por los independentistas; sin duda, más sólido y menos traumático. Y, sobre todo, conforme a la ley. Inútil toda gesticulación para imponerlo antes del 8 de abril, la fecha en que está previsto el examen por el Congreso de los Diputados de la solicitud del Parlamento catalán para que le delegue la competencia de organizar el referéndum. Es seguro que será rechazada, y que los independentistas estarán tentados de considerarlo pretexto bastante como para llevarlo a cabo bajo la cobertura de una ley catalana de consultas. Todo eso sería obstinarse en el unilateralismo. Alimentar los radicalismos no ayuda a resolver problemas; solamente los encona.

A su vez, la negativa del Gobierno y de la mayoría de las Cortes al diálogo puede ser visto como un menosprecio en la comunidad autónoma. El respeto a la ley es fundamental, pero dialogar — también sobre asuntos de orden constitucional— no choca con la legalidad. Es interesante la alusión del alto tribunal a que en nuestro ordenamiento no cabe un modelo de “democracia militante”, que imponga la adhesión a la Constitución vigente, además de citar sentencias anteriores que avalan la inexistencia de un núcleo normativo vedado a la reforma constitucional.

Lo primero es que las partes empiecen por reconocerse legítimas. La *Declaración de soberanía y del derecho a decidir del pueblo de Cataluña*, tal como salió de la Cámara autonómica el 23 de enero de 2013,

negaba implícitamente la Constitución. Una comunidad autónoma “no puede unilateralmente convocar un referéndum de autodeterminación para decidir sobre su integración en España”, dice la sentencia; lo mismo que el Supremo de Canadá rechazó en 1998 que el proyecto de secesión unilateral de Quebec se adecuara a su norma fundamental y al derecho internacional.

El Constitucional no va más allá, por una sencilla razón: “Los poderes públicos y muy especialmente los poderes territoriales que conforman nuestro Estado autonómico son quienes están llamados a resolver, mediante el diálogo y la cooperación, los problemas que se desenvuelven en ese ámbito”, se lee en la sentencia. En otras palabras: al Constitucional no le corresponde resolver cuestiones políticas, sino solo velar para que los procedimientos se ajusten a los requisitos de la máxima ley. Que esto lo hayan decidido los 12 jueces constitucionales, por unanimidad, afirma la voluntad del nuevo tribunal de resistirse a la instrumentalización por la política y de corregir los errores del pasado, en concreto la frustrante división del tribunal anterior.

Font: http://elpais.com/elpais/2014/03/26/opinion/1395864074_702720.html

Tomar la iniciativa

(06-04-14)

El debate del Congreso sobre Cataluña abre la ocasión de recuperar el diálogo constitucional

La sesión prevista para el martes en el Congreso de los Diputados no dará satisfacción a la propuesta del Parlamento catalán para organizar un referéndum, porque las principales fuerzas políticas representadas en el Congreso no pueden ni deben aceptar el camino que Convergència i Unió y Esquerra Republicana han tomado de forma unilateral, sin negociación, con plazos perentorios y escaso interés por demostrar un respeto estricto a la legalidad. Sin embargo, el debate previo a esa votación tampoco debe limitarse a un trámite tan obligado como inútil, tras el cual unos sigan el camino secesionista y otros se limiten a la interpretación inmovilista de la Constitución.

Si eso es todo lo que ocurre el 8 de abril, se habrá perdido lamentablemente el tiempo y se habrá dado un nuevo paso hacia la situación indeseable del enfrentamiento entre la voluntad de los soberanistas y la del conjunto de los españoles, incluidos todos aquellos que viven en Cataluña y desean seguir juntos con los demás españoles.

La reciente sentencia del Tribunal Constitucional sugiere emprender otro camino. Por una parte cierra la puerta a la soberanía proclamada unilateralmente por el Parlamento catalán, y en ese punto conforta la posición del Gobierno de Mariano Rajoy. Pero también abre la posibilidad constitucional de un “derecho a decidir” como “aspiración política” a la que se puede llegar mediante un proceso ajustado a la legalidad constitucional. El tribunal la considera legítima, siempre que no se identifique ni con el derecho de autodeterminación ni con la atribución de una soberanía de la que carece, por sí sola, la ciudadanía catalana.

Sería inaceptable que la sesión del próximo martes en el Congreso se convirtiera en un frontón en el que rebotaran los argumentos de unos y otros. El Tribunal Constitucional ofrece la salida cuando señala el carácter político del problema planteado y la imposibilidad de que sea el propio Constitucional el que lo resuelva, como se le ha exigido en otras ocasiones. Eso corresponde a las fuerzas políticas, y especialmente a los dos grandes partidos y a los nacionalistas. Por unanimidad, los jueces constitucionales afirman que debe hacerse “mediante el diálogo y la cooperación”, limitando su propia función a la vigilancia de que los procedimientos sean constitucionales. Tampoco tiene sentido perderse en bizantinismos sobre el carácter consultivo o decisorio de una consulta, porque todos los referéndums son consultivos, como dice al artículo 92 de la Constitución.

El Congreso, donde se sientan los representantes de la soberanía, puede afinar una salida positiva para una sesión que muchos querrían reducir a un simple portazo. De ningún modo se debe seguir alimentando la demagogia de los bloqueos ni de los chantajes. El debate del martes solo será serio y útil si alumbró el compromiso de avanzar por la senda del diálogo.

Font: http://elpais.com/elpais/2014/04/05/opinion/1396721119_176269.html

Editorial 28

Esdeveniment 20

Cauce constitucional

(09-04-2014)

El diálogo político es el marco para resolver los problemas de Cataluña, no la consulta unilateral

Los representantes del Parlamento de Cataluña recibieron ayer el claro rechazo de una gran mayoría del Congreso respecto a la pretensión de organizar un referéndum con fecha y preguntas decididas unilateralmente, pero escucharon también algunas ofertas de diálogo. Aunque envuelto en un discurso muy firme sobre la defensa de los derechos de los españoles, catalanes incluidos, el presidente del Gobierno, Mariano Rajoy, mencionó la capacidad del Parlamento catalán para llevar a las Cortes una iniciativa de reforma constitucional. La apuesta por esa vía fue distinta por parte del líder del PSOE, Alfredo Pérez Rubalcaba, que defendió una actualización de la Constitución desde la premisa de que hablaba en nombre de “socialistas”, no de “nacionalistas”, momento en el que mencionó al PSC como un argumento para despejar dudas sobre la posición de este partido.

Lo más positivo de la sesión fue el hecho de que el cierre de puertas al referéndum unilateral implica mantenerlas abiertas para un proceso de diálogo sobre el serio problema que existe en la relación entre Cataluña y el resto de España. Hay que lamentar que no estuviera presente el principal destinatario político del mensaje, que no es otro que el presidente de la Generalitat, Artur Mas, pieza clave en el *choque de legitimidades* entre el Parlamento catalán y el Parlamento español que los nacionalistas y los independentistas intentaron escenificar ante el Congreso de los Diputados.

Los nacionalistas habían llevado las cosas hasta un punto que los políticos responsables habrían debido evitar, y que se basa en dos relatos paralelos. Frente a la versión de la Cataluña oprimida o expoliada, que cuentan los promotores del referéndum unilateral, los líderes de las principales fuerzas rechazaron la veracidad de ese aserto: “No es tolerable que en Cataluña se diga que España nos roba”, puntualizó Rubalcaba, mientras Rosa Díez, de UPyD, se mostró enfática al equiparar la hispanofobia del nacionalismo catalán a la eurofobia populista en otros países europeos.

El desencuentro entre las dos versiones estaba cantado; entre ese deseo mayoritario de los ciudadanos catalanes de ser convocados a una consulta, planteado por los partidos que promueven el referéndum, y la rotunda negativa de Rajoy a aceptarlo, porque es anticonstitucional que se ponga en juego un derecho fundamental de todos los españoles. O en la versión de Rubalcaba, porque no puede aceptarse un voto *para marcharse*, pudiendo hablar y votar juntos.

En todo caso, queda clara la ruptura de una parte de la política catalana con el consenso constitucional, en el que participó en su día. Del consenso se descuelgan los nacionalistas, cuyo representante dijo que “Cataluña ha iniciado un camino sin retorno”. La portavoz de ERC dejó muy claro que el referéndum perseguido es para la independencia; y el de ICV, más bien a la defensiva,

sostuvo que el Gobierno es prisionero del anticatalanismo sembrado en otro tiempo y trató de sostener que votar no significa predeterminedar un resultado.

Lo que los grandes partidos hicieron ayer es aprovechar la salida diseñada por el Tribunal Constitucional. Solo hay una soberanía, la del pueblo español en su conjunto, pero la Constitución no es un muro impenetrable, sino un cauce para que se exprese la voluntad popular. Por esa senda hay que explorar las soluciones. No, desde luego, por la que contribuya a dividir a los catalanes entre nacionalistas y no nacionalistas, ni a separar a los catalanes del resto de los españoles. Dialogar sobre la forma de resolver los desacuerdos es lo más sensato para impedir una división de España incierta, peligrosa y, a la postre, estéril.

Font: http://elpais.com/elpais/2014/04/08/opinion/1396986313_210696.html